مرکز آموزش مدیریت دولتی

ریاست جمهوری

سازمان اداری و استخدامی کشور

درسنامه

تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

مدیریت مرکز آموزش و پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری استان خوزستان

ویرایش اول

پاییز ۱۳۹۶

بسم الله الرحمن الرحیم

معرفی درسنامه

در اجرای ماده ۵۸ قانون مدیریت خدمات کشوری[1] و ماده ۲ آئین‌نامه اجرایی فصل نهم قانون مذکور[2]، «نظام آموزش کارمندان دستگاه‌های اجرایی» توسط معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور (وقت) به دستگاه‌های مشمول قانون مذکور ابلاغ شد[3].

براساس بند ۵/۴ نظام مذکور، آموزش‌های مدیران به آموزش‌هایی اطلاق می‌شود که در راستای تعالی معنوی و حرفه‌ای مدیران در زمینه‌های بهبود نگرش و بصیرت‌افزایی و توسعه مهارت‌های انسانی، ادراکی و فنی در چارچوب «سامانه و برنامه آموزش مدیران» طراحی و اجرا می‌گردد.

هدف از طراحی و اجرای این دوره‌ها نیز، ارتقاء و تعالی معنوی و توسعه مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی مدیران و متناسب ساختن توانایی‌های آنان با پیشرفت دانش و فناوری در زمینه‌های برنامه‌ریزی، سازماندهی، نظارت، هدایت و ارزشیابی و نقش‌های مدیریتی و آماده ساختن مدیران حرفه‌ای و کارمندان برای پذیرش مسئولیت‌های جدید است.

به‌منظور تحقق اهداف پیش‌گفته، «سامانه و برنامه تربیت و آموزش مدیران»، مشتمل بر عناوین دوره‌های آموزشی مدیران سطوح مختلف، طراحی و طی بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۰/۳۲۶۶۴ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۵ ابلاغ شد.

همچنین در راستای توسعه همکاری‌های فی‌مابین و در چارچوب مفاد خط‌مشی‌ها و ضوابط ناظر بر برنامه‌ریزی و اجرای مطلوب فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی سال ۱۳۹۵ مدیریت‌های مراکز آموزش و پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه استان‌ها، موضوع بند ۶ ابلاغیه شماره ۱/۶۹۶۴ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۶، مبنی بر «مشارکت در تولید منابع علمی و درسنامه‌های آموزشی براساس استانداردهای مرکز»، مقرر گردید از ظرفیت‌های علمی موجود در استان‌ها برای تألیف و تدوین درسنامه‌های آموزشی دوره‌های مذکور استفاده شود.

درسنامه حاضر، به‌عنوان یکی از منابع آموزشی دوره «**تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی**»، از مجموعه دوره‌های آموزشی شغلی (مشترک اداری) است که براساس سرفصل‌های دوره و برای بهره‌برداری فراگیران، توسط «**مدیریت مرکز آموزش و پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری استان خوزستان**» تدوین و ارائه شده است.

ضمن تشکر از تلاش‌های ارزشمند همکاران محترم مدیریت مذکور، با توجه به ضرورت بازنگری و انجام اصلاحات برای رفع اشکالات و رسیدن به مرحله کمال مطلوب، از همه استادان، صاحب‌نظران و فراگیران محترم تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و ارائه پیشنهادها و دیدگاه‌های خود، ما را در اصلاح این درسنامه و تدوین دیگر آثار موردنیاز کارمندان دولت یاری کنند.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

---

۱. مصوب کمیسیون مشترک مجلس شورای اسلامی به‌تاریخ ۱۳۸۶/۰۷/۰۸.

۲. تصویب‌نامه شماره ۲۵۷۹/ت۴۳۹۱۶ک مورخ ۱۳۸۹/۱/۱۰.

۳. بخشنامه شماره ۲۰۰/۱۸۳۴ مورخ ۱۳۹۰/۱/۳۰.

تجزیه و تحلیل صورت های مالی

تألیف: کارگروه مالی- محاسباتی(مریم رمضانپور)

نظارت: مرکز آموزش و پژوهش توسعه و آینده نگری استان خوزستان

عنوان و نام پدیدآورنده: تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، تألیف: مریم رمضانپور/ زیرنظر مرکز آموزش و پژوهش توسعه و آینده‌نگری استان خوزستان/ سازمان برنامه و بودجه استان خوزستان

مشخصات اثر: خوزستان/ اهواز/ ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۸۵ ص.

موضوع: تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

شناسه افزوده: ایران، سازمان برنامه و بودجه خوزستان، مرکز آموزش و پژوهش توسعه و آینده‌نگری

مرکز آموزش مدیریت دولتی

با سپاس از وجود مقدس اساتید گروه مالی- محاسباتی که با رهنمودهای ارزنده ما را در تدوین این کتاب یاری نموده اند.

۱. بهرام بهیان
۲. سمانه سادات رضوی نظری
۳. و سپاس از آقای اردشیر ساسان به جهت ویراستاری این اثر علمی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

فهرست مطالب

پیشگفتار ۸
فصل اول ۹
اهداف کلی ۹
مقدمه ۹
تجزیه و تحلیل صورتهای مالی ۹
انواع صورت‌های مالی ۱۰
ترازنامه ۱۰
صورت سود و زیان ۱۴
صورت حساب سود و زیان جامع ۱۷
صورت گردش وجوه نقد ۱۷
یادداشتهای همراه صورتهای مالی ۱۹
هدف از تجزیه و تحلیل صورتهای مالی ۱۹
مراحل تجزیه و تحلیل صورتهای مالی ۲۰
روشهای تجزیه و تحلیل مالی ۲۴
تجزیه و تحلیل درونی ۲۵
تجزیه و تحلیل افقی ۲۸
تجزیه و تحلیل مقایسهای ۲۹
تجزیه و تحلیل عمودی ۳۴
خلاصه فصل ۳۴
سؤال‌های تشریحی ۳۵
فصل دوم ۳۶
اهداف کلی ۳۶
مقدمه ۳۶
تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی ۳۶
۱- نسبت نقدینگی ۳۸
۲- نسبتهای فعالیت ۳۸
۳- نسبتهای بدهی یا اهرمی ۳۹
۴- نسبتهای سودآوری ۴۰
محدودیتهای تجزیه و تحلیل نسبتهای مالی ۴۲
تجزیه و تحلیل نسبتها به روش دوپانت ۴۳
نگاه کلی به انواع نسبتها ۴۴
خلاصه فصل ۴۵
سؤال‌های تشریحی ۴۶
مسائل ۴۷
سؤال‌های مفهومی ۴۹
مسائل ۵۱
فصل سوم ۵۵

اهداف کلی ۵۵
مقدمه ۵۵
سرمایه در گردش ۵۵
استراتژی سرمایه در گردش، ریسک و بازده ۵۸
تعیین ارزش ویژهی یک شرکت ۶۲
نسبتهای سرمایه‌گذاری در ارزش ویژه ۶۴
سود، رویکردها و مفاهیم آن ۶۵
ارزش افزوده از دیدگاه حسابداری ۶۸
خلاصه فصل ۷۲
سؤال‌های تشریحی ۷۴
منابع و مآخذ ۸۰

مرکز آموزش مدیریت دولتی

پیشگفتار

در دنیای امروز با گسترش صنعت و تکنولوژی یکی از مهم‌ترین ابعاد سودآوری و پیشرفت مؤسسات اقتصادی و تجاری استفاده از صورت‌های مالی به جهت تصمیم‌گیری صحیح مدیران و صاحبان سرمایه در امر مدیریت و سرمایه‌گذاری می‌باشد. در این راستا نیاز به صورت‌های مالی قابل اطمینان که نشان‌دهنده گزارشات مالی و نتیجه عملکرد سازمان‌ها می‌باشد مورد ارزیابی و تحلیل قرار می‌گیرد.

تحلیلگران و پژوهشگران پس از دریافت صورت‌های مالی یک شرکت به بررسی، تحلیل و مقایسه آن می‌پردازند. هدف از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی شرکت این است که سهامداران و ذینفعان آگاهی کامل از وضعیت سودآوری، ریسک مالی، وضعیت تولید و فروش، وضعیت بدهی و حاشیه سود شرکت به دست آورند.

مجموعه حاضر دارای سه فصل با ساختاری معین می باشد که عمده مباحث آن پیرامون انواع صورت‌های مالی و تجزیه و تحلیل، اهداف آنها از یکسو و تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی، سرمایه در گردش، تعیین ارزش ویژه فروش، سود، مفاهیم و رویکردهای آن از سوی دیگر می‌باشد.

در تدوین این کتاب تلاش بر آن بوده که مطالب مفید و بروز در اختیار خوانندگان محترم قرار گیرد؛ امید است که مورد استفاده مدیران، سرمایه‌گذاران، حسابداران و کارکنان دستگاه‌های اجرایی قرار گیرد.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

فصل اول

اهداف کلی

۱- آشنایی با انواع صورت‌های مالی، چارچوب و اشکال آنها
۲- هدف از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، مراحل و روش‌های آنها
۳- لزوم استفاده از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

مقدمه

حسابداری زبان تجارت است. آشنایی ناقص با این زبان و درک ضعیف از اهدافی که باید در انتقال پیام‌های تجاری به عهده گیرد، کنترل مالی و تصمیمات مدیریتی را به سطح پایینی تنزل می‌دهد. اهمیت سیستم گزارشگری مالی در دولت‌ها و گرایش به گزارشگری مالی در بخش عمومی، با جهانی شدن موضوع بهسازی مدیریت منابع مالی و پاسخگویی در این بخش افزایش یافته است. به همین دلیل یکی از اساسی‌ترین پایه‌هایی که مبانی نظری حسابداری دولتی و خصوصی نوین بر مبنای آن تدوین شده است مفهوم پاسخگویی است. این مفهوم به‌طور کلی بیان می‌کند که دستگاه‌های اجرایی به عنوان مباشر و نماینده‌ی ملت باید درباره‌ی نحوه‌ی مصرف منابعی که از محل منابع عمومی در اختیار دارند پاسخگو باشند و همچنین شرکت‌های خصوصی نیز در مقابل بانک‌ها، سرمایه‌گذاران و سهامداران نیز باید پاسخگو باشند. یکی از مسائل مربوط که جنبه‌ی پاسخگویی این دو بخش را بیشتر مورد اهمیت قرار می‌دهد، مسئله‌ی تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی است.

ضرورت تفسیر صورت‌های مالی به نحوی که نیاز استفاده‌کنندگان مختلف از صورت‌های مالی را برآورد به پیدایش و توسعه روش‌ها و فنونی انجامیده که روابط بین ارقام مندرج در صورت‌های مالی را تعیین و امکان مقایسه، تعبیر و توجیه آنها را فراهم کرده است. مجموعه‌ی این روش‌ها و فنون که در جریان پیشرفت حسابداری در پاسخ به نیازهای فزاینده اطلاعات مالی ابداع و تکامل و توسعه یافته است صورت‌هایی مالی نامیده می‌شود که هدف ار آن ارزیابی فعالیت‌های گذشته واحدهای تجاری به ویژه چگونگی سودآوری، کارایی، نقدینگی و امکان واریز بدهی‌های آن از یکسو و فراهم آوردن اطلاعات لازم برای طرح‌ریزی عملیات آینده از سوی دیگر است.

تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

همه‌ی تجزیه و تحلیل‌های داده‌های حسابداری شامل مقایسه‌ها هستند. مقایسه‌ها اساساً برای روشن ساختن این که یک شرکت تا چه اندازه به اهدافش نزدیک‌تر است یا خیر، در نظر گرفته می‌شوند. تحلیل صورت‌های مالی به علاقه‌ی خاص تحلیلگر بستگی دارد. نتایج تحلیل، بسته به نگرش تحلیلگر و همچنین از نگاه بستانکاران، سرمایه‌گذاران بالقوه، مدیران، یا مالکان، متفاوت خواهد بود. اطلاعات حاصل از صورت‌های مالی می‌تواند با بررسی ارتباطات بین اقلام صورت‌های مالی و شناسایی روندها در این ارتباطات به دست آید، روابط به صورت عددی در شکل نسبت‌ها و درصدها بیان و روندها با تحلیل مقایسه‌ای شناسایی می‌شوند. انتخاب ارقام و اطلاعات مقایسه و تعیین رابطه بین آنها و ارزیابی حاصل از آن را تجزیه و تحلیل مالی می‌نامند در صورت‌های مالی، داد و ستدها و ارقام منعکس در حساب‌ها، تلخیص و طبقه‌بندی می‌شوند تا بررسی فعالیت‌های واحد تجاری امکان‌پذیر و ارزیابی آسان گردد. از

این رو، تجزیه و تحلیل مالی کمتر به شمارش، محاسبه مانده حساب‌ها می‌پردازد و عملاً هنگامی شروع می شود که امور انجام و پایان یافته و صورت‌های مالی تنظیم شده باشند.

باید توجه داشت که صورت‌های مالی، خلاصه‌ی معاملات و کارهای انجام شده را نشان می‌دهد و اساساً به گذشته مربوط می شود در حالی که تصمیم‌گیری درباره‌ی مسائلی که پیش می‌آید به آینده، ارتباط پیدا می‌کند. در تجزیه و تحلیل مالی، فرض بر این است که گذشته، زمینه‌ساز آینده می‌شود و به این ترتیب نتیجه‌ی کوشش‌ها و تجارب گذشته که در صورت‌های مالی منعکس است مبنای بررسی واقع و نتایج به دست آمده راهنمای اخذ تصمیم نسبت به آینده قرار می‌گیرد و این نکته‌ای است که می‌باید همیشه به هنگام اظهارنظر، مورد توجه تحلیلگر باشد. صورت‌های مالی نمونه عبارتند از ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت سود و زیان جامع و صورت جریان وجوه نقد. **(طبق استاندارد شماره ۱۶۶ سازمان حسابرسی)**[1] قابل ذکر است که یادداشت‌های توضیحی همراه، جزء لاینفک صورت‌های مالی است. اولین گام برای درگیر شدن در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، آشنا شدن با صورت‌های مالی اساسی و آگاهی از اهمیت، مفاهیم بنیادی کلیدی، و محدودیت‌های آنها است.

انواع صورت‌های مالی

هدف صورت‌های مالی یا گزارش‌های مالی عبارت است از، بازنمایی اطلاعات خلاصه‌شده و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی واحد تجاری، به گونه‌ای که برای طیف گسترده‌ای ازاستفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی فایده‌مند واقع شود. اجزای مجموعه کامل صورت‌های مالی عبارتند از: الف) صورت‌های مالی اساسی، ب)یادداشت های همراه صورت‌های مالی.

الف) صورت‌های مالی اساسی

۱. ترازنامه ۲. صورت سود و زیان ۳.صورت سود و زیان جامع ۴. صورت جریان وجوه نقد

ترازنامه

ترازنامه، بیلان یا صورت وضعیت مالی یکی از صورت‌های مالی اساسی است که وضعیت مالی یک شخصیت حسابداری (شخصیت گزارشگر) را در یک زمان مشخص نشان می‌دهد. ترازنامه معمولاً در پایان یک دوره مالی تهیه می‌گردد. در ترازنامه سه قلم اطلاعاتی دارایی، بدهی و سرمایه مشخص می‌گردد. ترازنامه به زبان ساده مشخص می‌نماید که یک مؤسسه چه میزان دارایی دارد: زمین، ساختمان، اثاثه، وجه نقد در صندوق و. . . همگی میزان دارایی مؤسسه را نشان می‌دهند. بدهکاران به شرکت نیز جز دارایی‌های شرکت محسوب می‌گردند. زیرا بدهکاران نیز در نهایت با پرداخت پول به صندوق شرکت و یا پرداخت‌های از نوع دیگر (چک و . . .) موجب افزایش دارایی شرکت می‌گردند. از طرفی در ترازنامه میزان بدهی سازمان نیز مشخص می‌گردد. هر سازمان ممکن است به افراد مختلف بدهی داشته باشد (حساب بستانکاران) و یا مؤسسه ممکن است با صدور چک‌های مختلف اسناد پرداختنی مختلفی داشته باشد. خلاصه اطلاعات بدهی مؤسسه و در نهایت سرمایه تشکیل مؤسسه نیز در قسمت بدهی‌های ترازنامه مشخص می‌گردد. علت امر این است، که شرکت همواره به صاحب سرمایه بدهکار می‌باشد. در حقیقت بدهی و سرمایه دیون یک مؤسسه را به افراد حقیقی یا حقوقی دیگر مشخص می‌کند. ترازنامه همچنین مبنایی را برای ۱) محاسبه نرخ‌های بازده، ۲) ارزیابی ساختار سرمایه واحد تجاری، ارزیابی نقد شوندگی و انعطاف‌پذیری فراهم می‌کند.

۱- استاندارد شماره ۱۶۶ سازمان حسابرسی

نقد شوندگی و انعطاف‌پذیری مالی

برای قضاوت کردن درباره‌ی ریسک شرکت و ارزیابی جریان‌های نقدی آتی آن باید به نقد شوندگی و انعطاف‌پذیری مالی شرکت با تجزیه و تحلیل کردن ترازنامه‌اش توجه گرد. نقد شوندگی مدت زمانی را وصف می‌کند که انتظار می‌رود سپری شود تا یک دارایی محقق شود یا به نقد تبدیل شود تا یک بدهی پرداخت گردد. انعطاف‌پذیری مالی عبارت است از توانایی واحد تجاری برای اقدام مؤثر برای تغییر دادن مبالغ و زمان‌بندی جریان‌های نقدی به طوری که بتواند به نیازها و فرصت‌های غیرمنتظره واکنش نشان دهد.

محدودیت‌های ترازنامه

حسابداران مبنای بهای تمام شده‌ی تاریخی را در ارزشیابی و گزارش‌دهی بیشتر دارایی‌ها و بدهی‌ها پذیرفته‌اند. بنابراین ترازنامه، ارزش جاری خیلی از اقلام را منعکس نمی‌کند. وقتی که ترازنامه، مطابق اصول پذیرفته شده‌ی حسابداری تهیه می‌گردد، بیشتر دارایی‌ها به بهای تمام شده‌ی بیان می‌شوند: استثناءها عبارت‌اند از مطالبات و بیشتر اوراق سرمایه‌گذاری. (محدودیت اساسی دیگر ترازنامه، این است که در تهیه کردن آن قضاوت‌ها و برآوردها باید استفاده شوند.) تعیین قابلیت وصول مطالبات، قابلیت فروش کالا، و عمر مفید دارایی‌های بلندمدت مشهود و نامشهود، دشوار است. علاوه بر این، ترازنامه ضرورتاً خیلی از اقلامی که برای واحد تجاری ارزش مالی دارند اما به طور عینی نمی‌توانند ثبت شوند را حذف می‌کند. ارزش منابع انسانی شرکت، مطمئناً قابل توجه است. اما ثبت و گزارش نمی‌شوند زیرا عددی کردن آنها دشوار است اقلام با ارزش دیگری که گزارش نمی‌شوند عبارت‌اند از مبنای مشتری، مهارت‌های مدیریتی، برتری تحقیقاتی، و شهرت.

اقلام ترازنامه

سه طبقه‌ی کلی اقلامی که در ترازنامه ظاهر می‌شوند عبارتند از دارایی‌ها، بدهی‌ها، و حق مالکان، این اقلام سپس به چندین طبقه، به شرح زیر تفکیک می‌شوند.

<table>
<tr><td>دارایی‌های جاری</td><td rowspan="3">بدهی ها</td><td>بدهی‌های جاری</td></tr>
<tr><td>سرمایه گذاری‌های بلند مدت</td><td>بدهی‌های بلند مدت</td></tr>
<tr><td rowspan="2">دارایی‌های ثابت مشهود</td><td>سهام سرمایه</td></tr>
<tr><td rowspan="3">حقوق مالکان</td><td rowspan="2">صرف سهام</td></tr>
<tr><td>دارایی‌های نامشهود</td></tr>
<tr><td>سایر دارایی‌ها</td><td>سود انباشته</td></tr>
</table>

ترازنامه براساس اصل زیر استوار است:

دارایی = بدهی + سرمایه، به این اصل، معادله‌ی اصلی حسابداری می گویند.

انواع ترازنامه

ترازنامه را می توان به دو شکل زیر ارائه نمود:

الف- شکل حساب:

همانگونه که اطلاع دارید شکل حساب، مطابق حرف T در زبان انگلیسی است. در این روش، سرفصل‌های مربوط به دارایی‌ها در سمت راست ترازنامه و بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام در سمت چپ ترازنامه، نمایش داده می‌شود. در این روش بیشتر بر

روی معادله‌ی حسابداری تأکید می‌شود و باید جمع ارقام سمت راست ترازنامه، با جمع اقلام سمت چپ ترازنامه برابر باشد. این نوع شکل ارائه‌ی ترازنامه، بر روی معادله‌ی حسابداری تأکید دارد. در صورت‌های مالی تهیه شده در ایران بیشتر از شکل حسابی برای ارائه‌ی ترازنامه استفاده می‌شود. در شکل زیر نمونه ی واقعی از این نوع ترازنامه مشاهده می شود:

شرکت بیسکویت گرجی

ترازنامه

در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۹

دارایی ها	مبلغ به هزار ریال	بدهی هاو حقوق صاحبان سهام :	مبلغ به هزار ریال
دارایی جاری:		بدهی جاری:	
موجودی نقد و بانک	۲۰۰۰۰۰۰	حساب ها و اسناد پرداختنی	۵۰۰۰۰۰
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۵۵۰۰۰۰۰	سایر حساب های پرداختنی	۱۰۰۰۰۰۰
حساب و اسناد دریافتنی	۳۰۰۰۰۰	پیش دریافت ها	۲۰۰۰۰۰۰
موجودی مواد و کالا	۱۵۰۰۰۰۰	ذخیره مالیات	۳۰۰۰۰۰
سفارشات و پیش پرداخت ها	۸۰۰۰۰۰	تسهیلات مالی دریافتی	۳۰۰۰۰۰۰
جمع دارایی های جاری	۱۰۱۰۰۰۰۰	جمع بدهی های جاری	۶۸۰۰۰۰۰
دارایی های غیر جاری:		بدهی های غیر جاری:	
دارایی های ثابت مشهود	۵۰۰۰۰۰۰	ذخیره مزایای پایان خدمت	۳۰۰۰۰۰۰
دارایی های ثابت نا مشهود	۷۰۰۰۰۰۰	سایر ذخایر	۴۳۰۰۰۰۰
سرمایه گذاری های بلند مدت	۸۰۰۰۰۰۰	جمع بدهی های غیر جاری	۷۳۰۰۰۰۰
جمع دارایی های غیر جاری	۲۰۰۰۰۰۰۰	جمع کل بدهی ها	۱۴۱۰۰۰۰۰
		حقوق صاحبان سهام	
		سرمایه	۶۳۰۰۰۰۰
		اندوخته قانونی	۳۰۰۰۰۰۰
		سایر اندوخته ها	۵۰۰۰۰۰۰
		سود وزیان انباشته	۱۷۰۰۰۰۰
		جمع حقوق صاحبان سهام	۱۶۰۰۰۰۰۰
جمع کل دارایی ها	۳۰۱۰۰۰۰۰	جمع کل بدهی هاو حقوق صاحبان سهام	۳۰۱۰۰۰۰۰

مرکز آموزش مدیریت دولتی

ب) شکل گزارشی ترازنامه:

در این روش قسمت چپ ترازنامه یعنی حساب بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام در زیر سرفصل‌های دارایی آورده می‌شود. در شکل زیر نمونه‌ی ترازنامه‌ی گزارشی را مشاهده می‌کنید:

شرکت بیسکویت گرجی
ترازنامه
در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۹

دارایی ها	مبلغ به هزار ریال
دارایی جاری:	
موجودی نقد و بانک	۲۰۰۰۰۰۰
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۵۵۰۰۰۰۰
حساب و اسناد دریافتنی	۳۰۰۰۰۰
موجودی مواد و کالا	۱۵۰۰۰۰۰
سفارشات و پیش پرداخت ها	۸۰۰۰۰۰
جمع دارایی های جاری	۱۰۱۰۰۰۰۰
دارایی های غیر جاری:	
دارایی های ثابت مشهود	۵۰۰۰۰۰۰
دارایی های ثابت نا مشهود	۷۰۰۰۰۰۰
سرمایه گذاری های بلند مدت	۸۰۰۰۰۰۰
جمع دارایی های غیر جاری	۲۰۰۰۰۰۰۰
جمع کل دارایی ها	۳۰۱۰۰۰۰۰

بدهی هاو حقوق صاحبان سهام :	مبلغ به هزار ریال
بدهی جاری:	
حساب ها و اسناد پرداختنی	۵۰۰۰۰۰
سایر حساب های پرداختنی	۱۰۰۰۰۰۰
پیش دریافت ها	۲۰۰۰۰۰۰
ذخیره مالیات	۳۰۰۰۰۰
تسهیلات مالی دریافتی	۳۰۰۰۰۰۰
جمع بدهی های جاری	۶۸۰۰۰۰۰
بدهی های غیر جاری:	
ذخیره مزایای پایان خدمت	۳۰۰۰۰۰۰
سایر ذخایر	۴۳۰۰۰۰۰
جمع بدهی های غیر جاری	۷۳۰۰۰۰۰
جمع کل بدهی ها	۱۴۱۰۰۰۰۰
حقوق صاحبان سهام	
سرمایه	۶۳۰۰۰۰۰
اندوخته قانونی	۳۰۰۰۰۰۰
سایر اندوخته ها	۵۰۰۰۰۰۰
سود وزیان انباشته	۱۷۰۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	۱۶۰۰۰۰۰۰
جمع کل بدهی هاو حقوق صاحبان سهام	۳۰۱۰۰۰۰۰

مرکز آموزش مدیریت دولتی

صورت سود و زیان

صورت سود و زیان، یکی از صورت‌های مالی اساسی است که چگونگی و نتیجه عملکرد مالی یک شخصیت حسابداری (واحد گزارشگر) را طی دوره‌ی مالی، نشان می‌دهد. (سود وزیان جامع-دکترعلی سعیدی ولاشانی-مجله حسابرس شماره ۴۰-۱۳۸۷)[1]

سود و زیان به راحتی از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

الف) اگر مؤسسه سود داشته باشد:

هزینه‌های دوره مالی - درآمد دوره مالی = سود ویژه‌ی دوره‌ی مالی

ب) اگر مؤسسه زیان داده باشد:

درآمدهای دوره‌ی مالی – هزینه‌ی دوره مالی= زیان ویژه دوره مالی

اصول پذیرفته شده‌ی حسابداری، استفاده از مبنای تعهدی حسابداری را ملزم می‌کند که تحت آن، درآمدها در دوره‌ای که کسب شدند و هزینه‌ها در دوره‌ای که تحمل شده‌اند در فرآیند تولید درآمد ثبت می‌گردند، بنابراین اندازه‌گیری و گزارش‌دهی سود خالص برای دوره، مستلزم مقابله‌ی صحیح عناصر سود است که طی دوره، شناسایی شده‌اند. ارائه‌ی اطلاعات مالی در یک صورت سود و زیان باید با عناصر تعیین شده در بیانیه‌ی مفهومی شماره ۶ سازگار باشد. این عناصر عبارتند از درآمدها، هزینه‌ها، سود ها و زیان‌ها.

فواید صورت سود و زیان

صورت سود و زیان را می‌توان به عنوان یکی از مهم‌ترین صورت‌های مالی در نظر گرفت زیرا، به چند طریق به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی کمک می‌کند.

اول: صورت سود و زیان در ارزیابی عملکرد گذشته و پیش‌بینی عملکرد آینده واحد تجاری به استفاده‌کنندگان کمک می‌کند و همچنین اطلاعات مشروحی درباره‌ی عملکرد سود گذشته‌ی شرکت برای تصمیم‌گیران فراهم می‌کند. برای پیش‌بینی عملکرد آینده، استفاده‌کنندگان بر عملکردهای گذشته تکیه می‌کنند.

دوم: اطلاعات مالی اجزای سود ارتباطات بین آنها را برجسته می‌کند و می تواند برای ارزیابی خطر سطح معینی از جریان‌های نقدی در آینده مؤثر باشد. اما آن هایی که صورت سود و زیان را تحلیل می کنند باید توجه نمایند که صورت سود و زیان با استفاده از روش‌های منتخب مدیریت واحد گزارشگر تهیه می‌گردد. این بدین معنی است که ممکن است در کیفیت سود گزارش شده در صورت سود و زیان مشکلی وجود داشته باشد. یعنی سود خالص گزارش شده ممکن است قابل اعتماد نباشد. زیرا کاربرد انتخابی روش‌های حسابداری مبلغ سود را بیش از حد، زیاد، یا بیش از حد، کم می‌کند. **(تأثیر ارائه صورت سود وزیان بر تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی- دکتر ویدا مجتهدزاده و مرضیه مؤمنی- بررسی‌های حسابداری و حسابرسی- شماره۳۱-۱۳۸۲)**[2]

۱- سود و زیان جامع- دکتر علی سعیدی ولاشانی

۲ - تأثیر ارائه صورت سود وزیان برتصمیم گیریهای استفاده کنندگان صورتهای مالی-ویدا مجتهدزاده.مرضیه مومنی

روش‌های تهیه‌ی صورت سود و زیان

صورت سود و زیان همان‌طور که از نامش پیدا است برای تعیین سود یا زیان ویژه‌ی واحد مالی تهیه می‌شود، و شامل خلاصه‌ای از درآمدها و هزینه‌ها برای یک دوره‌ی زمانی معین است.

این صورت معمولاً به دو روش تهیه می‌شود:

۱. تک‌مرحله‌ای

۲. دومرحله‌ای

صورت سود و زیان تک مرحله‌ای

در این روش ابتدا کلیه‌ی درآمد ها یک جا و در ادامه، کلیه‌ی هزینه ها در زیر آنها آورده می شود و در نهایت از تفاضلی آنها به سود یا زیان قبل از کسر مالیات می‌رسیم که با کسر مالیات (در صورتی که مؤسسه سود داشته باشد) به سود یا زیان بعد از کسر مالیات یا همان سود یا زیان ویژه خواهیم رسید. به‌طور کلی صورت سود و زیان یک واحد خدماتی به روش تک مرحله‌ای به صورت زیر می‌باشد:

مؤسسه خدماتی آلفا
صورت حساب سود و زیان
برای سال مالی منتهی به ۱۳۹۱/۱۲/۲۹

فروش خالص	*****
درآمد های متفرقه	*****
جمع درآمدها	*****
کسر می شود:	
قیمت تمام شده کالای فروش رفته	(*****)
سود ناویژه	*****
کسر می شود:	
هزینه‌های عملیاتی	(***)
هزینه‌های متفرقه	(***)
سود قبل از کسر مالیات	*****
کسر می شود:	
هزینه مالیات	(***)
سود ویژه	*****

شکل صورت سود وزیان دو مرحله‌ای

در این روش ابتدا درآمدهای عملیاتی آورده شده، در ادامه هزینه‌های عملیاتی ذکر می‌گردد که از تفاضل این دو، به سود یا زیان عملیاتی می‌رسیم در مرحله‌ی بعد، درآمدهای غیر عملیاتی و هزینه‌های غیر عملیاتی آورده می‌شود که از تفاضل این مرحله و مرحله‌ی قبل به سود و زیان قبل از کسر مالیات می‌رسیم که با کسر مالیات به سود و زیان بعد از کسر مالیات یا همان سود و زیان ویژه خواهیم رسید. به صورت حساب سود و زیان، صورت حساب درآمد یا صورت حساب عملیات نیز گفته می‌شود.

مهم‌ترین بخش صورت حساب سود و زیان، قسمت پایانی آن یعنی سود یا فعالیت یک واحد تجاری را نشان می‌دهد که آیا واحد تجاری در طول دوره‌ی مالی فعالیتش سود آور بوده است؟

صورت حساب سود و زیان
برای سال مالی منتهی به . . .

فروش در طی دوره		***
کسر می شود:		
برگشت از فروش	**	
تخفیفات نقدی فروش	**	
		(**)
فروش خالص		***
قیمت تمام شده کالای فروش رفته:		
موجودی کالا در اول دوره	**	
خرید در طی دوره	**	
اضافه می شود :		
هزینه‌ی حمل کالای خریداری شده:	**	
قیمت تمام شده‌ی کالای خریداری شده:	**	
کسر می شود:		
برگشت از خرید	**	
تخفیفات نقدی خرید	**	
	(**)	
خرید خالص	**	
قیمت تمام شده‌ی کالای آماده برای فروش	**	
کسر می شود:		
موجودی کالا در پایان دوره	(**)	
قیمت تمام شده‌ی کالای فروش رفته		(**)
سود ناخالص		***
کسر می شود هزینه های عملیاتی:		
هزینه‌ی حقوق	**	
هزینه‌ی فروش	**	
هزینه‌ی بیمه	**	
سایر هزینه‌ها	**	
جمع هزینه ها		(**)
سود خالص		***

صورت حساب سود و زیان جامع

سود جامع، عبارت از تغییر حقوق صاحبان سهام واحد انتفاعی در یک دوره، در نتیجه‌ی وقوع معاملات و رویدادها به استثنای تغییرات ناشی از سرمایه‌گذاری صاحبان سهام و دارایی‌های توزیع شده. براساس استانداردهای حسابداری، در مواردی که به جز سود و زیان دوره و تعدیلات سنواتی، درآمد و هزینه‌ی شناسایی شده‌ی دیگری وجود نداشته باشد، نیازی به تهیه‌ی صورت سود و زیان جامع نخواهد بود. هدف از تهیه‌ی صورت سود و زیان و صورت سود و زیان جامع، ارائه‌ی کلیه‌ی درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده طی یک دوره‌ی مالی می‌باشد. تمرکز اصلی صورت سود و زیان دوره بردرآمدها و هزینه‌های عملیاتی است. درآمدها و هزینه‌ها تنها در مواردی در صورت سود و زیان منعکس نمی‌شود که به طور مشخص به موجب استانداردهای حسابداری مستقیماً به حساب حقوق صاحبان سرمایه منظور شود. از آنجایی که جهت تصمیم‌گیری اقتصادی‌استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، آگاهی از کلیه‌ی جنبه‌های عملکرد مالی واحد تجاری طی دوره، ضرورت دارد، لازم است کلیه‌ی درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده طی آن دوره، مورد ملاحظه قرار گیرد. بدین‌لحاظ تهیه و ارائه‌ی یک صورت مالی اساسی جدید با عنوان «صورت سود و زیان جامع» لازم است تا میزان افزایش یا کاهش حقوق صاحبان سرمایه از بابت درآمدها و هزینه‌های مختلف دوره، نشان داده شود.از آنجا که صورت سود و زیان جامع دربرگیرنده‌ی کلیه‌ی درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده، اعم از تحقق یافته و تحقق نیافته است، سود یا زیان خالص دوره‌ی مالی به عنوان اولین قلم در صورت سود و زیان جامع انعکاس می‌یابد. این بدان معنی است که صورت سود و زیان دوره، یکی از اقلام صورت سود و زیان جامع را به تفصیل نشان می‌دهد و سایر درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده، به‌طور جداگانه در صورت سود و زیان جامع انعکاس می‌یابد. از آنجا که صورت سود و زیان جامع در برگیرنده کلیه درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده اعم ازتحقق یافته و تحقق نیافته است سود و زیان خالص دوره مالی به عنوان اولین قلم صورت سود و زیان جامع انعکاس می‌یابد. به این ترتیب صورت سود و زیان دوره، یکی از اقلام صورت سود و زیان جامع (یعنی درآمدها و هزینه‌های تحقق یافته) را به تفصیل نشان می‌دهد و سایر درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده (یعنی درآمدها و هزینه‌های تحقق نیافته) به طور جداگانه در صورت سود و زیان جامع انعکاس می‌یابد.

شکل عمومی صورت حساب سودوزیان جامع

سود خالص	×××
مازاد تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی	×××
سود تحقق نیافته سرمایه گذاری بلندمدت	×××
کل سود قابل شناسایی	×××
تعدیلات سنواتی	×××
سود جامع	×××

صورت گردش وجوه نقد

اطلاعات تاریخی مربوط به جریان وجوه نقد می‌تواند در قضاوت نسبت به مبلغ، زمان و میزان اطمینان از تحقق جریان‌های وجوه نقد آتی به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی کمک کند. اطلاعات مذکور، بیانگر چگونگی ارتباط بین سودآوری واحد تجاری و توان آن جهت ایجاد وجه نقد و در نتیجه مشخص‌کننده‌ی کیفیت سود تحصیل شده توسط واحد تجاری است. علاوه براین، تحلیلگران و

دیگر استفاده کنندگان اطلاعات مالی اغلب به طور رسمی یا غیر رسمی مدل‌هایی را برای ارزیابی و مقایسه ارزش فعلی جریان‌های وجه نقد آتی واحدهای تجاری به کار می‌برند. اطلاعات تاریخی مربوط به جریان وجوه نقد می‌تواند جهت کنترل میزان دقت ارزیابی‌های گذشته مفید واقع شود و رابطه بین فعالیت‌های واحد تجاری و دریافت‌ها و پرداخت‌های آن را نشان دهد.

ارزیابی فرصت‌ها و مخاطرات فعالیت تجاری و وظیفه‌ی مباشرت مدیریت، مستلزم درک ماهیت فعالیت تجاری از جمله، نحوه‌ی ایجاد و مصرف وجه نقد توسط واحد تجاری است. ترازنامه، صورت‌های عملکرد مالی و صورت جریان وجوه نقد تواماً اطلاعاتی را در مورد وضعیت مالی، عملکرد مالی و همچنین نقدینگی، توانایی بازپرداخت بدهی‌ها و انعطاف‌پذیری مالی فراهم می‌آورند. بدین‌لحاظ ایجاد ارتباط بین اطلاعات مندرج در صورت جریان وجوه نقد و اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی اساسی دیگر حائز اهمیت است. اگرچه صورت جریان وجوه نقد اطلاعاتی را درباره‌ی جریان‌های وجه نقد واحد تجاری طی دوره‌ی مالی مورد گزارش ارائه می‌کند، لیکن اطلاعات مذکور جهت ارزیابی جریان‌های آتی وجه نقد کفایت نمی‌کند. برخی جریان‌های وجه نقد ناشی از معاملاتی است که در دوره‌های مالی قبل رخ داده و گاهی انتظار می‌رود منجر به جریان‌های وجه نقد دیگری در یکی از دوره‌های آتی گردد. بدین لحاظ برای ارزیابی جریان‌های وجه نقد آتی، صورت جریان وجوه نقد معمولاً باید توأم با صورت‌های عملکرد مالی و ترازنامه‌ی مورد استفاده قرار گیرد از آنجا که صورت جریان وجوه نقد تحت تأثیر برخوردهای متفاوت حسابداری در خصوص معاملات و رویدادهای یکسان در سطح واحدهای تجاری مختلف نیست، ارائه‌ی آن قابلیت مقایسه‌ی جنبه‌ی عملیاتی عملکرد مالی واحدهای تجاری مختلف را افزایش می‌دهد کنترل وجوه نقد، یک ویژگی معمول فعالیت تجاری است و یک تکنیک تخصصی حسابداری به شمار نمی‌رود. بدین سبب جریان وجوه نقد مفهومی است که در مقایسه با تغییرات در سرمایه در گردش از درک و پذیرش بیشتری برخوردار است. در مدل‌های ارزیابی واحدهای تجاری، وجه نقد به عنوان یک داده‌ی مستقیم کاربرد دارد و لذا جریان‌های تاریخی وجه نقد می‌تواند در این گونه موارد که اطلاعات مربوط به جریان وجوه، مبتنی بر تغییر در سرمایه در گردش فاقد کاربرد است، مورد استفاده قرار گیرد. سرفصل صورت جریان وجوه نقد شامل: فعالیت‌های عملیاتی، بازده و سرمایه‌گذاری‌ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، مالیات بر درآمد، فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت تأمین مالی است.

نمونه‌ای از صورت گردش وجوه نقد

شرکت الف (سهامی خاص)

صورت جریان وجوه نقد برای سال مالی منتهی به ۲۹ اسفندماه ۲×۱۳

	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۱
فعالیت های عملیاتی		
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی		
بازده سرمایه گذاری و سود پرداختی بابت سرمایه گذاری		
سود دریافتی بابت سپرده های سرمایه گذاری های کوتاه مدت		
سود دریافتی بابت سپرده های سرمایه گذاری های بلند مدت		
سود سهام دریافتی		
سود پرداختی بابت تسهیلات مالی		

سود سهام پرداختی

جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از بازده سرمایه گذاری و سود

پرداختی بابت تامین مالی

مالیات بر درآمد

مالیات بر درآمد پرداختی(شامل پیش پرداخت مالیات بر درآمد)

فعالیت های سرمایه گذاری

وجوه حاصل از فروش سرمایه گذاری کوتاه مدت

وجوه پرداختی بابت تحصیل سرمایه گذاری بلندمدت

وجوه پرداختی جهت خرید دارایی های نامشهود

وجوه پرداختی جهت خرید دارایی های ثابت مشهود

وجوه پرداختی جهت فروش دارایی های ثابت مشهود

وجوه نقدی غیرمترقبه- خسارت دریافتی از بیمه

جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت های سرمایه گذاری

جریان خالص ورود وجه نقدقبل از فعالیت های تامین مالی

فعالیت های تامین مالی

وجوه حاصل از افزایش سرمایه

دریافت تسهیلات مالی

بازپرداخت اصل تسهیلات مالی دریافتی

جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت های تامین مالی

خالص افزایش وجه نقد

مانده وجه نقد در آغاز سال

مانده وجه نقد در پایان سال

یادداشت‌های توضیحی ... تا ... مندرج در صفحات ... تا ... جزء لاینفک صورت‌های مالی است.

یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی

یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی که به عنوان داده‌ها به انتهای گزارش سالانه ضمیمه شده‌اند نباید به عنوان بخش اضافی در نظر گرفته شوند. این یادداشت‌ها، بخش جدانشدنی صورت‌ها هستند، اما آنها اغلب نادیده گرفته می‌شوند زیرا بسیار فنی هستند و در فونت‌های کوچک چاپ می‌شوند. اطلاعات درباره‌ی اقلام خاص صورت‌های مالی می‌تواند در قاب کیفی و جزئیات یک قلم کمی، می‌تواند، برای بسط دادن اطلاعات صورت‌های مالی توضیح داده شوند. شایان ذکر است که این یادداشت‌ها، معنی‌دار هستند و آنها از قبل تعیین شده نیستند و براساس آنها اشتباهات در صورت‌ها تصحیح می‌شود.

هدف از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

سرمایه گذارانی که سهام سرمایه، خریداری می کنند، توقع دارند بابت سهامی که خریداری کرده‌اند سود سهام دریافت نموده و ارزش سهام آنها افزایش یابد. اعتباردهندگان به این امید، وام می‌دهند که در آینده بتوانند بهره و اصل پول خود را دریافت کنند. هر

دو گروه در خصوص احتمال عدم دریافت بازده‌های خود متحمل خطر می‌شوند. بنابراین، آنها از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی استفاده می‌کنند که: ۱- مقدار بازده مورد انتظار را پیش‌بینی کنند، ۲- خطرهای مرتبط با آن بازده‌ها را ارزیابی کنند.

اعتباردهندگان، عموماً انتظار دارند مبالغ ثابت معینی در آینده دریافت کنند و ادعای آنها نسبت به دارایی‌ها اولویت دارد. بنابراین آنها توجه خاصی نسبت به ارزیابی قدرت نقدینگی کوتاه مدت و قدرت پرداخت بلندمدت بدهی‌های شرکت مبذول می‌دارند. نقدینگی کوتاه‌مدت یعنی توانایی سازمان در پرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت و جاری خود هنگامی که موعد سررسید آنها فرا برسد. قدرت پرداخت بلندمدت یعنی توانایی سازمان در ایجاد و فراهم نمودن وجه نقد کافی برای پرداخت بدهی‌های بلندمدت زمانی که تاریخ آن فرا می رسد. در مقابل سرمایه‌گذاران مترصد سودآوری، سود سهام، و قیمت آتی سهام هستند. چرا؟ چون که پرداخت سود سهام بستگی به عملیات سودآور، و افزایش قیمت سهام به ارزیابی بازار از دورنمای آتی شرکت بستگی دارد. اعتباردهندگان هم، سودآوری را ارزیابی می‌کنند، چرا که عملیات سودآور منبع اولیه وجه نقد برای بازپرداخت وام‌ها به شمار می‌رود.

مراحل تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی

انتخاب ارقام و اطلاعات، مقایسه و تعیین رابطه بین آنها و ارزیابی حاصل از آن را تجزیه و تحلیل می‌نامند. تجزیه و تحلیل شامل سه مرحله است.

- مرحله‌ی اول: انتخاب ارقام و اطلاعات
- مرحله‌ی دوم: مقایسه و تعیین رابطه
- مرحله‌ی سوم: ارزیابی

مرحله‌ی اول- انتخاب ارقام و اطلاعات

نخستین کار، تعیین حدود و تجزیه و تحلیل و انتخاب اطلاعات مورد نیاز است. در بسیاری موارد هدف آن است که صورت‌های مالی یک سال مورد بررسی قرار گیرند ولی در اینجا هم تحلیلگر ناچار می‌شود برای تعیین روند پیشرفت و فعالیت‌های واحد تجاری، از صورت‌های مالی سال‌های دیگر نیز استفاده کند. اما گاه تجزیه و تحلیل به موردی مشخص، مثلاً بررسی وضع موجودی جنسی محدود می‌شود از این رو تحلیلگر می‌باید ضمن برنامه‌ی کار خود، نوع و تعداد حساب‌ها، صورت‌ها و سال‌های بررسی را معین کند و دقیقاً بداند چه می‌خواهد و به چه اطلاعاتی نیاز دارد. اهم گروه‌های مختلفی که به صورت‌های مالی و تجزیه و تحلیل آنها علاقه‌مند هستند عبارتند از: صاحبان سهام، سرمایه‌گذاران، بستانکاران، بانک‌ها و دولت که هر یک از دیدگاه مخصوص خود به جنبه‌ها و قسمت‌های مختلف صورت‌های مذکور توجه دارند. از این‌رو در انتخاب اطلاعات و ارقام می‌باید علاقه و نیاز گروهی که برای آن تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی انجام می‌شود مورد توجه قرار گیرد.

مرحله‌ی دوم- مقایسه و تعیین رابطه

مقایسه‌ی ارقام، مجال تفکر و اظهارنظر را فراهم می‌آورد و به عبارتی کلی، ارقام در مقایسه، معنی و مفهوم واقعی پیدا می‌کنند، مثلاً وقتی بدانیم حساب موجودی کالای شرکتی بالغ بر هشت میلیون ریال می‌شود درست است که اطلاعی از مانده حساب به دست آورده‌ایم ولی در جهت آگاهی از وضع حساب، خوب و بد، کم و زیاد، مشکلات و مسائلی که شرکت از این جهت با آنها روبه‌رو است و ما بدون راهنمایی نسبت به آینده نمی‌توانیم اظهارنظر کنیم حال اگر مانده حساب‌های موجودی نقدی و مطالبات از بدهکاران را هم به شرح ذیل داشته باشیم:

موجودی نقدی	۱/۱۰۰/۰۰۰
مطالبات	۵۰۰/۰۰۰
موجودی جنسی (کالا)	۸/۰۰۰/۰۰۰
	۹/۶۰۰/۰۰۰

مقایسه‌ی سه رقم بالا سؤال‌ها زیادی را در نظر می‌آورد و به خصوص وقتی این سه رقم را در نمودار گردش دارایی جاری (دوره‌ی گردش عملیات) منعکس کنیم چگونگی وضع مالی و موضع مشکل وضوح بیشتری پیدا می‌کند. در بالا آشکارا می‌بینیم که در مرحله‌ی فروش تنگنایی به وجود آمده که ممکن است ناشی از یک یا چند علت زیر باشد:

(۱) احتکار کالا؛

(۲) فصلی بودن فعالیت شرکت؛ این حالت در ابتدا یا نزدیک به شروع فصل فروش نمود پیدا می‌کند.

(۳) کاهش تقاضا به دلایل گوناگون مانند معیوب و نابابی و منسوخ شدن کالا.؛

(۴) پیدا شدن رقابت خاص؛

(۵) رکود اقتصادی؛

در حالی که صرف اطلاع از رقم موجودی کالا به هیچ وجه ما را قادر به اظهارنظر نمی‌کرد، همین که رقم، مورد مقایسه قرار گرفت اشکال کار و بعضی از علل احتمالی آن در نظر مجسم شد. حال اگر در مثال بالا ارقام دارایی جاری ترکیب زیر را پیدا کنند:

	ریال
موجودی نقدی	۸/۰۰۰/۰۰۰
کالا	۵۰۰/۰۰۰
مطالبات	۱/۱۰۰/۰۰۰
	۹۶۰۰۰۰۰

افزایش شدید نقدینگی و بعضی علل موجبات آن در زیر می آید مثل :

۱) عدم امکان تولید به علت فقدان مواد اولیه.

۲) تعطیل کارخانه و توقف فعالیت تولیدی.

۳) ترجیح نقدینگی به علل مختلف، از جمله پیش بینی رکود.

۴) فصلی بودن فعالیت شرکت (این وضعیت در پایان فصل فروش نمود آشکار می‌شود).

۵) تصمیم نسبت به تغییر رشته‌ی فعالیت.

در مقایسه‌ی ارقام و بررسی صورت‌های مالی، تحلیلگر باید توجه کند که هر صورت مالی نتیجه‌ای است از :

- رویدادهای مالی واقع و ثبت شده در دفاتر؛
- اصلاح حساب‌ها در پایان سال مالی؛
- رعایت استانداردها و اصول حسابداری؛
- اجرای قوانین و مقررات مالی به خصوص مقرارت مالیاتی مانند استهلاک؛
- سلیقه‌ی حسابدار.

وقتی در هر یک از موارد بالا تغییراتی به وجود آمده باشد، مثلاً روش محاسبه و ارزیابی کالا تغییر یافته و یا مقررات مالیاتی جدید وضع گردیده باشد، طبعاً در کار تحلیل می‌باید مورد توجه و تذکر قرار گیرد. به عبارت دیگر، صورت‌ها و ارقامی که با هم مقایسه می‌شوند باید یکنواخت و به روش واحدی محاسبه شوند تا قابلیت مقایسه داشته باشند. بنابراین قابلیت مقایسه مستلزم آن است که اصل ثبات روش در تهیه و تنظیم هر یک از دو حسابی که با یکدیگر مقایسه می‌شوند رعایت شده باشد. اکنون این سؤال پیش می‌آید که مقایسه و تعیین رابطه بین ارقام چگونه اجرا و ارائه می‌گردد.

رابطه نمایی

در مقایسه، هدف ساده کردن رابطه بین ارقام است. اصولاً ساده کردن رابطه به درک مسائل می‌انجامد و کار تجزیه و تحلیل را آسان می‌سازد. نتیجه‌ی مقایسه و رابطه بین ارقام ممکن است به یکی از راه‌های زیر نشان داده شود:

الف: نسبت‌یابی: نسبت و رابطه بین دو رقم ممکن است به صورت درصد، به شکل کسر و یا براساس واحد پول بیان شود. مثلاً اگر فروش شرکتی ۱۲۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال و سود آن ۲۴/۰۰۰/۰۰۰ ریال باشد، در مورد رابطه این دو رقم می‌توان گفت (الف) سود، بیست درصد (۲۰٪) فروش است، (ب) سود یک پنجم یا خمس فروش است (ج) نسبت فروش به سود پنج به یک است و یا (د) از هر ده ریال فروش دو ریال سود تحصیل گردیده است. هر یک از چهار تعبیر، نسبت سود را به فروش نشان می‌دهد. باید توجه داشت که تعیین نسبت بین ارقام چیزی به آنها نمی‌افزاید و از آنها نمی‌کاهد فقط درک رابطه‌ی آنها را ساده‌تر می‌کند. به طوری که قبلاً متذکر شدیم ارقام مورد مقایسه باید اساساً ارتباط و قابلیت مقایسه داشته باشند، چه در غیر اینصورت نسبت‌ها مفهومی نخواهند داشت.

ب: درصدگیری: در صورت‌های مالی، نسبت بین یک عدد را با جمع اعدادی که آن عدد را هم در برداشته باشد درصد جزء به کل می‌نامیم. تعیین نسبت جزء به کل اهمیت نسبی ارقام مندرج در صورت‌های مالی و تغییرات حاصل دوره‌های مختلف فعالیت را نشان می‌دهد. صورت‌های مالی که بدین‌گونه براساس درصد جزء به کل ارقام تنظیم شده باشند اصطلاحاً «صورت‌های مالی هم مقیاس» نامیده می‌شوند. در مثال ترازنامه در صفحه‌ی پیشین، جمع دارایی (۱۰۰٪) مبنا قرار گرفته، همه‌ی ارقام نسبت به آن با تعیین درصد سنجیده شده‌اند. در مثال مذکور، چگونگی ترکیب دارایی و سرمایه‌ای شرکت‌های الف و ب به روشنی دیده می‌شود. شرکت «الف» وام و دارایی جاری بیشتری را نشان می‌دهد در حالی که شرکت «ب» بیشتر نیاز مالی خود را از محل سرمایه، تأمین کرده و سرمایه گذاری زیادتری در اموال و ماشین‌آلات (دارایی ثابت) دارد. به طوری که گفتیم ساده کردن رابطه‌ی ارقام، مزایایی دارد ولی وقتی ارقام را به شکل بالا ساده می‌کنیم تا حدی از دقت ارقام کاسته می‌شود. زیرا درصدهای تعیین شده، مقدار نسبی ارقام را نشان می‌دهد نه مبالغ قطعی آنها را. مثلاً اگر شرکت «الف» توانسته سود خالص خود را از ۶ درصد به ۹ درصد برساند ممکن است این افزایش سود با کاهش فروش به نصف ملازمه داشته باشد و این نکته در صورت‌های هم مقیاس مکتوم می‌ماند و به همین ترتیب اگر شرکت «الف» ده برابر بزرگ‌تر از شرکت «ب» باشد نشانه‌ای از آن در ترازنامه‌های هم مقیاس دیده نمی‌شود.

ج: روندیابی: تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی یک سال، اطلاعات محدودی را به دست می‌دهد مضافاً به این که از یکسو تجربه یک سال، کافی برای اظهار نظر نیست و از سوی دیگر ممکن است آن سال نمونه‌ی خوبی از وضع کلی شرکت نباشد. بنابراین بررسی وضع مالی مؤسسه برای مدت چند سال مفید بلکه ضروری به نظر می‌رسد. همچنان که در مثال زیر می بینیم مقایسه‌ی ارقام مهم مالی برای مدت ۵ سال روند فعالیت و پیشرفت کار خوبی را نشان می‌دهد. روند فعالیت را ممکن است به طریق دیگر هم نشان داد از جمله به این ترتیب که افزایش یا کاهش هر سال را نسبت به سال قبل سنجید در ضمن روند پیشرفت را به صورت درصد نسبت به سال پایه تعیین کرد.

محاسبه‌ی تغییرات فروش و سود خالص برای مدت ۵ سال در هر یک از دو مثال بالا کمی با هم متفاوت است .اگر هدف این باشد که تغییرات بر حسب مبلغ نشان داده شود صورت اول و وقتی نظر این باشد که پیشرفت کار نسبت به سال قبل سنجیده شود صورت دوم استفاده می‌شود. در ستون سوم روند برحسب درصد (که از تقسیم کردن فروش و سود خالص هر سال بر مبلغ متعلق به سال پایه به دست می‌آید) ارائه شده که در طی ۴ سال فروش ۶۳/۹ درصد و سود خالص ۷۲/۵ درصد رشد داشته است.

در سال‌های اخیر سازمان‌های اقتصادی جهان، اهمیت زیادی برای رشد مرکب قائل شده‌اند و صنعت و یا شرکتی را که رشد مرکب آن بالاتر از متوسط صنایع یا شرکت‌های مشابه باشد شرکت یا صنعت شکوفا می‌نامند. محاسبه‌ی رشد مرکب در مثال شرکت بالا بدین‌گونه انجام می‌شود که در ابتدا درصد افزایش سود خالص هر سال را نسبت به سال قبل تعیین و آنها را از سال دوم تا پنجم جمع می‌کنیم سپس حد متوسط ساده‌ی آن را از تقسیم حاصل جمع بر چهار بدست می‌آوریم. نتیجه تقریبی چنین می‌شود.
رشد مرکب:

(۱۹/۳+ ۱۸/۴+ ۱۰/۷ + ۱۰/ ۳) =۵۸/۷

۵۸/۷ ÷ ۴=٪۱۴/۷

د) شاخص‌سنجی: در مقایسه صورت‌های مالی بیش از سه سال اگر بخواهند هر سال با سال قبل آن مقایسه و سپس از مجموع نتیجه‌گیری کنند با مشکلاتی مواجه می‌شوند. در این موارد بهتر است که یک سال را سال پایه قرار داده بقیه سال‌ها را نسبت به آن بسنجند. در این روش معمولاً سال پایه را صد در صد فرض و درصد افزایش یا کاهش سال‌های دیگر نسبت به آن تعیین می‌کنند و آن را شاخص یا عدد شاخص می‌نامند.

در انتخاب سال پایه، می‌باید توجه کرد که سال پایه، نمونه خوبی از سال‌های عادی فعالیت واحد تجاری باشد که چون برای همه سال‌های دیگر، مرجع مقایسه قرار می‌گیرد استنتاج و تفسیر مفهوم پیدا می‌کند.

برای مثال اگر در سال ۱۳۷۵ که آن سال را پایه قرار می‌دهیم موجودی نقدی حساب‌های نقدی مؤسسه‌ای ۱۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال بوده ولی در سال ۱۳۷۶ به ۱۸/۰۰۰/۰۰۰ ریال افزایش یافته شاخص سال اخیر می‌شود:

$$(18000000 \div 12000000) \times 100\% = 150\%$$

یعنی طی سال ۱۳۷۶ موجودی حساب مذکور از ۱۰۰٪ به ۱۵۰٪ (۱۰۰–۱۵۰) افزایش یافته است حال اگر در سال بعد (۱۳۷۷) موجودی حساب مورد بحث به ۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال تقلیل یابد، شاخص به ۷۵٪ کاهش پیدا می‌کند.

$$(9000000 \div 12000000) \times 100 = 75\%$$

در مثال بالا هر دو سال را با سال پایه (۱۳۷۵) مقایسه کردیم و این نکته قابل توجه است که در شاخص‌سنجی می‌باید همیشه درصد تغییرات را با سال پایه مقایسه کرد چه در غیر اینصورت تعیین تغییرات دو سال نیاز به محاسبه جداگانه دارد. در مثال مورد بحث اگر بخواهیم موجودی حساب را در سال ۱۳۷۷ با سال قبل از آن سنجیده و شاخص آن را تعیین نماییم چنین محاسبه می‌کنیم:

$$9000000 \div 18000000 = 50\%$$

شایان ذکر است که شاخص سال ۱۳۷۷ یعنی سال آخر ۷۵٪ که از تفاضل (۷۵–۱۵۰) به دست می‌آید نیست بلکه ۵۰٪ است که به شرح بالا و یا تقسیم کردن شاخص‌ها (۵۰٪=۵٪) حاصل می‌شود. تذکر این نکته ضرورت می‌نماید که روند شاخص‌ها که از مقایسه آنها بدست می‌آید ملاک اظهار نظر و اخذ تصمیم قرار می‌گیرد.

شاخص‌سنجی محدودیت‌هایی هم دارد که در تفسیر نتایج حاصل از مقایسه می‌باید آنها را در نظر داشت. مثلاً هر چند بر تعداد سال‌های مورد مقایسه افزوده شود و دامنه‌ی مقایسه توسعه یابد، مسلماً تصویر بهتری از تغییرات در طول زمان به دست می‌آید ولی در عین حال اثر تغییرات سطح قیمت‌ها را در آن مدت نباید از نظر دور داشت که هر چه تعداد سال‌ها بیشتر باشد طبعاً اثر تغییر قیمت‌ها و محدودیت حاکم بر تفسیر ظاهر شاخص‌ها بیشتر می‌شود. همچنین اثر تغییراتی را که در روش‌های حسابداری در طی سال‌ها متداول گردیده است می‌باید در نظر گرفت. یعنی تغییرات را نمی‌توان به صورت شاخص تعیین کرد مثل وقتی رقمی منفی در سال بعد مثبت شده باشد.

مرحله‌ی سوم – ارزیابی

در کار ارزیابی، وضع گذشته و حال شرکت از لحاظ مالی بررسی و براساس تفکر و استنباط تحلیل گر و احیاناً با توجه به واحدهای تجاری مشابه و برنامه‌ریزی آینده نسبت به میزان موفقیت آن اظهارنظر می‌شود معمولاً هدف تجزیه و تحلیل مالی، تهیه‌ی پاسخ به سوال‌هایی است که در این خصوص با بررسی کار واحد تجاری پیش می‌آید. این سوال‌ها از دو نوع کلی خارج نیست :

(۱) توانایی مؤسسه در بهره‌برداری از سرمایه و تحصیل سود، چه مقدار بوده است؟

(۲)آیا وضع مالی مؤسسه رضایت بخش است؟

روش‌های تجزیه و تحلیل مالی

در تجزیه و تحلیل مالی از چهار روش استفاده می‌شود :

۱) تجزیه و تحلیل درونی؛

۲) تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای؛

۳)تجزیه و تحلیل سرمایه در گردش؛

۴) خطرسنجی؛

در تجزیه و تحلیل درونی: مقدار و اهمیت نسبی هر یک از اقلام یک صورت مالی در مقام مقایسه با سایر اقلام همان صورت تعیین می‌گردد. این نوع تجزیه و تحلیل اولین قدم در بررسی صورت‌های مالی محسوب می‌شود.

در تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای: صورت‌های مالی دو یا چند دوره‌ی متوالی را با یکدیگر می‌سنجیم به عبارت دیگر، رقم مربوط به یکسال را با رقم مشابه در سال دیگر مقایسه و ضمن تعیین افزایش یا کاهش به پی جویی علت یا علل می‌پردازیم. این تجزیه و تحلیل روند فعالیت را نشان می‌دهد و به طور کلی حکایت از آن می‌کند که واحد تجاری در حال پیشرفت، سکون یا تنزل است.

هدف از تجزیه و تحلیل سرمایه در گردش: این است که عوامل مؤثر در تغییرات وضعیت مالی، شناخته شود و موجبات افزایش یا کاهش پول مورد نیاز در فعالیت‌های جاری واحد تجاری تعیین گردد. نتیجه‌ی این نوع تجزیه و تحلیل آن است که بدانیم آیا واحد تجاری، در کار روزمره‌ی خودوبه خصوص پرداخت بدهی‌ها با اشکال مواجه می‌شود یا خیر؟

در خطرسنجی: منظور این است که مواضع ایجاد خطر تعیین گردد. اصولاً از نظر اقتصادی و مالی هر نوع سرمایه‌گذاری و فعالیت تجاری می‌باید از دو جهت زیر ارزیابی شود:

- از دیدگاه سودآوری؛
- از لحاظ خطر یا خطراتی که متوجه سرمایه‌گذاری می‌گردد؛

روش‌های سه‌گانه‌ی بالا یعنی تجزیه و تحلیل درونی، مقایسه‌ای و تا حدی سرمایه در گردش، براساس سنجش موفقیت در سودآوری بنا گذاشته شده است و در واقع در این محاسبه‌ها و مقایسه‌ها، عامل خطر به خصوص از لحاظ آینده، نادیده گرفته می‌شود. در صورتی که هر دو عامل سودآوری و خطر می‌باید همزمان و با هم مورد توجه و بررسی قرار گیرند. در مبحث خطرسنجی، تجزیه و تحلیل منابع مالی و سرمایه‌گذاری صورت می‌گیرد و ضمن استفاده از اطلاعات مالی مربوطه به گذشته، بودجه به طور اعم و بودجه نقدی به طور اخص به عنوان ابزار کار خطرسنجی به کار می‌روند.و بالاخره نحوه‌ی کاربرد روش‌های بالا را با بحث در باره‌ی نکات و مسائلی که در اجرا پیش می‌آید پایان بخش مباحث تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی قرار می‌دهیم.

هر چند مقدمه متذکر شدیم که لازمه‌ی تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی این است که قبلاً با صورت‌های مذکور و طبقه‌بندی آنها آشنایی کافی حاصل شده باشد، ولی در اینجا قبل از ورود به مطلب، اشاره‌ای به طبقه‌بندی دارایی‌ها و تعریف مختصری از آنها مفید به نظر می‌رسد. دارایی‌ها را به دو گروه جاری و غیر جاری تقسیم کرده‌اند. دارایی جاری به موجودی نقدی و سایر اقلام دارائی که در جریان عادی عملیات در مدتی نسبتاً کوتاه به نقد تبدیل می‌شوند اطلاق می‌گردد. این مدت معمولاً یکسال است ولی گاه از آن تجاوز می‌کند که در بخش بعدی در خصوص با دوره‌ی گردش عملیات توضیح خواهیم داد. دارایی جاری از ۵ قلم عمده تشکیل می‌شود که عبارتند از : موجودی نقدی، سرمایه گذاری‌های موقت، مطالبات (حساب‌ها و اسناد دریافتی) موجودی جنسی و پیش پرداخت‌ها.

به اقلامی از دارایی که طبق تعریف نمی‌توان آنها را جزء داریی‌های جاری منظور داشت، دارایی‌های غیر جاری اطلاق می‌گردد. داریی‌های غیر جاری از چهار طبقه به شرح زیر تشکیل می‌شوند:

۱) سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت که محدودیتی برای استفاده از وجوه ایجاد فعل در این آورده شود و آنها را برای مدتی از اختیار واحد تجاری خارج می‌کند.

۲) دارایی‌های مشهود بلندمدت به اموالی اطلاق می‌گردد که وجود عینی دارند و در گردش عملیات جاری مورد داد و ستد واقع نمی‌شوند بلکه به منظور تولید کالا و یا انجام دادن خدمات به کار می‌روند. معمولاً تحت این سرفصل اقلامی چون زمین، ساختمان، ماشین‌آلات، تجهیزات، وسایل نقلیه، مبل و اثاثیه، قرار می‌گیرد. بر اقلام مختلف داریی‌های مشهود بلندمدت، به استثنای زمین، استهلاک تعلق می‌گیرد.

۳) دارایی‌های نامشهود بلندمدت به اموالی اطلاق می‌شود که وجود عینی ندارند و در گردش عملیات جاری، مورد داد و ستد قرار نمی‌گیرند. مانند سرقفلی و حقوق طبع و امتیاز و اختراع.

۴) سایر دارایی‌ها اقلامی را در بر می‌گیرد که نتوان آنها را در سه طبقه‌ی فوق قرار داد. مانند حساب‌ها و اسناد دریافتی بلندمدت.

دارایی‌های مشهود بلند مدت تحت عنوان دارایی‌های سرمایه‌ای، دارایی‌های ثابت و یا اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات در ترازنامه، طبقه‌بندی می‌شود. از آنجا که اصطلاح اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات ماهیت این گروه از دارایی‌ها را بهتر ارائه می‌دهد، استفاده از این عنوان در سال‌های اخیر بیشتر رایج شده است ولی از این پس به جهت اختصار و سهولت کاربرد در فرمول‌ها از مترادف قدیمی‌تر یعنی دارایی ثابت استفاده می‌شود.

تجزیه و تحلیل درونی

تجزیه و تحلیل درونی به روشی اطلاق می‌شود که در آن اقلام یک ترازنامه و صورت سود و زیان یک سال و رابطه‌ی موجود بین آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد تا معیاری برای ارزیابی وضع مالی و اعتباری واحد تجاری که صورت‌ها به آن مربوط می‌شود به دست آید. بنابراین در این جا فقط صورت‌های مالی یک سال مورد تجزیه و تحلیل واقع می‌شود. سپس تجزیه و تحلیل

مقایسه‌ای مطرح و در آن جا ترازنامه‌های چند دوره‌ی مالی متوالی و تغییرات حاصل در آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد. طبیعی است که ابتدا به اقلام دارایی بپردازیم. چه تأمین مالی و اعتباری و نتیجه هر تجزیه و تحلیلی به وجود و درستی آنها بستگی دارد. هر یک از اقلام دارایی را می‌توان از لحظ وقوع اشتباه، ارائه‌ی نادرست یا احتمال کشف اشتباه به ترتیب زیر رده بندی کرد:

ترتیب ضرایب احتمال			
	اشتباه دفتر داری	اشتباه عمدی (تقلب)	کشف اشتباه
موجودی نقد و حساب‌های بانکی	۱	۱	۱
مطالبات (حساب‌های دریافتنی)	۲	۲	۳
موجودی جنسی	۳	۳	۴
دارایی های ثابت	۴	۴	۲
سایر دارایی ها	۵	۵	۵

در ستون‌های اول و دوم شماره ۱ معرف کمترین ضریب احتمال و شماره‌ی ۵ معرف بیشترین ضریب احتمال اشتباه دفترداری یا اشتباه عمدی است در ستون سوم شماره‌ی ۱ معرف بیشترین ضریب احتمال و شماره‌ی ۵ کم‌ترین ضریب احتمال کشف اشتباه است.

منظور از طبقه‌بندی بالا، توجه دادن به احتمال ارائه‌ی اقلام نادرست در ترازنامه و اهمیت نسبی ارتکاب اشتباه و تقلب و دشواری کشف آنها است وگرنه وقتی در صحت یکی از اقلام ترازنامه خللی بروز کند می‌باید سایر اقلام را نیز نادرست انگاشت مگر خلاف آن به اثبات برسد. لزوم اطمینان یافتن از صحت اقلام ترازنامه از آنجا ناشی است که اقلام مذکور مبنای تجزیه و تحلیل را تشکیل می‌دهند و از اقلامی نادرست نمی‌توان نتیجه و استنباطی درست حاصل گردد در اینجاست که وسعت اطلاعات و تجارب و مطالعات تحلیل‌گر در خصوص ماهیت کار واحد تجاری مورد بررسی و توجه به شناخت رفتار انسانی نقش اساسی دارد. شخص مجرب و کاردان تنها با مقایسه‌ی اقلام مختلف یک ترازنامه می‌تواند آنچه را به گزاف در آن منظور شده است به اجمال دریابد.

در جدول بالا میبینیم هر قدر از قابلیت و امکان تبدیل به نقد اقلام در مقایسه با موجودی نقدی کاسته می شود احتمال وقوع و وجود اشتباه و تقلب افزایش می‌یابد و این امری طبیعی است. اشتباه و تقلب در حساب‌های صندوق و بانک کمتر روی می‌دهد زیرا صندوق هر چند وقت یک بار شمارش و حساب بانک با صورتحساب بانک تطبیق می‌شود و نادرستی آنها غالباً تعمدی و ناشی از تقلب است. قلم بعدی مطالبات است که اجمالا و به‌طور نسبی می‌توان به صحت آن بیش از حساب موجودی جنسی اطمینان داشت هرچند باید گفت در اینجا هم ممکن است اقلامی غیر مربوط یا غیر واقعی مانده حساب را متورم کند. در این حساب می‌باید فقط مطالبات ناشی از فروش کالا و خدمات منظور شده باشد. در ردیف سوم به حساب موجودی جنسی از جهت اشکال در کشف اشتباه و تقلب رقم ۴ تخصیص یافته است چون برای کسی که ترازنامه را مورد مطالعه قرار می‌دهد تقریباً غیرممکن است که بدون رسیدگی به موجودی جنسی و بررسی روش ارزیابی و قیمت‌گذاری از صحت آن اطمینانی هر چند تقریبی حاصل نماید.

به دارایی ثابت در مقام مقایسه عدد ۲ تعلق گرفته است. زیرا مریی بودن و شمول استهلاک مشخصی بر آنها کشف اشتباه و تقلب را تسهیل می‌کند. ولی فایده‌ی اقلام تشکیل‌دهنده دارایی ثابت و همچنین لزوم و عدم لزوم و نیاز و عدم نیاز به سرمایه‌گذاری در آنها موضوع‌هایی است که باید در تجزیه و تحلیل درونی مورد توجه قرار گیرد.

نکته‌ی مهم این که، هیچ قلمی در ترازنامه نمی باید تنها به لحاظ کم و ناچیز بودن مبلغ کم اهمیت و نادیده گرفته شود زیرا کوچک‌ترین رقم ممکن است کلیدی منحصر در یافتن اشتباهی بزرگ و یا نکته‌ای مهم باشد. برعکس هرگاه حساب‌های اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات با محافظه‌کاری و دقت تنظیم و استهلاک آنها به درستی منظور شده باشد می‌تواند قرینه‌ای مؤثر در تأیید صحت سایر اقلام حساب به شمار آید. در تجزیه و تحلیل، وقتی توفیق به دست می‌آید که در ابتدا استنباط کلی از وضع شرکت زمینه قرار گیرد و بر آن مبنا با مشاهدات و محاسبات دقیق ارزش اقلام هر چند به ظاهر ناچیز سنجیده شود. اولین کار در تجزیه و تحلیل درونی رسیدگی به ارقام موجود و مندرج در ترازنامه است. این بررسی نیاز به لزوم یا لازم نبودن رسیدگی‌های بعدی و همچنین حجم کار را تجزیه و تحلیل، مورد نظر روشن می‌کند.

مراحل تجزیه و تحلیل درونی

به طوری که گفته شد قدم اول در تجزیه و تحلیل درونی اطمینان یافتن از صحت و کامل بودن اطلاعاتی است که در ترازنامه مندرج می‌باشد. قدم بعدی بررسی سرفصل حساب‌های ترازنامه است مانند مطالبات و موجودی جنسی که در این بررسی ارقام مذکور را با سایر ارقام ترازنامه مقایسه می‌کنیم.

حساب موجودی نقدی حاکی از وجوهی است که می‌توان آنها را برای واریز بدهی‌ها مورد استفاده قرار داد. حساب‌ها و اسناد دریافتنی که آنها را جمعاً مطالبات می‌نامیم، مبالغ قابل وصول بابت فروش نسیه را نشان می‌دهد. حساب‌های نقدی و مطالبات از یک جهت مشابهت دارند و آن این که اولی پول موجود و دومی پول قابل مطالبه و وصول است که به این استدلال، آن دو را جمعاً می‌توان با مبلغ لازم برای پرداخت بدهی‌ها مقایسه کرد. سپس همین مقایسه و بررسی را در مورد حساب‌های مندرج در صورت سود و زیان به طوری که توضیح خواهیم داد انجام می‌دهیم. آن وقت است که می‌توانیم به طور کلی نتیجه‌گیری کنیم که قدرت مالی مؤسسه برای واریز دیون و تحصیل درآمد یعنی اعتبار مالی آ ن چگونه است. باید توجه داشت تا اینجا فقط بطور اجمال نظری پیدا می‌کنیم که در تجزیه و تحلیل کدام جهت را در پیش گیریم و گرنه بندرت می‌توان در این مرحله اظهارنظر قطعی کرد.

مطالعه‌ی وضع تحصیل درآمد و قدرت واریز بدهی فوایدی دارد ولی عیب آن این است که پیشرفت مؤسسه و توفیق یا شکست آن را در رفع مشکلات گذشته نشان نمی‌دهد و چه بسا اطلاع بر نکات اخیر حائز اهمیت بسیار باشد .در بخش بعدی به هنگام بحث در مورد تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای به بررسی و پیشرفت و گردش کار و روند عملیات خواهیم پرداخت.

تاریخ صورت مالی

توجه به تاریخ صورت‌های مالی که با هم مقایسه می‌شوند امری ضروری است. صورت‌های مالی که متوالی و متعاقب یکدیگر باشند غالباً مبنای زمانی یک سانی دارند و مقایسه‌ی آنها از لحاظ مدت، اشکالی پیش نمی‌آورد. ولی صورت‌های تنظیم شده در مواقع مختلف در طول سال به خصوص در مؤسساتی که فعالیت آنها فصلی است بخودی خود، قابلیت مقایسه ندارند و تنها مقایسه دارایی و بدهی در این گونه صورت‌ها می‌تواند تا اندازه‌ای مفید واقع گردد. همچنین در مواردی که صورت‌ها در فواصل زمانی مختلف تنظیم شده باشند باز مطالعه روند سرمایه در گردش و ارزش ویژه، اطلاعاتی سودمند به دست می‌دهد. ولی هیچ گاه نباید اثر و تفاوت مطالعه‌ی وضع مالی را در مدتی کوتاه با زمانی طولانی‌تر (مثلاً یکسال) از نظر دور داشت زیرا می‌دانیم بسیاری از شرکت‌ها در مدت یکسال چند دوره عملیات را شروع می‌کنند و به انجام می‌رسانند. ابزارها و تکنیک‌هایی که جامعه‌ی تجاری در ارزیابی اطلاعات از آن‌ها استفاده می‌کند را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: ۱- تجزیه و تحلیل افقی، ۲- تجزیه و تحلیل عمودی، ۳- تجزیه و تجلیل نسبت‌ها.

تجزیه و تحلیل افقی

تجزیه و تحلیل افقی صورت‌های مالی به تحلیل صورت‌های مالی، مقایسه‌ی داده‌های مالی یک شرکت برای دو یا چند سال می‌پردازد، این تحلیل افقی توجه کردن به اقلامی که به حد زیادی در دوره تحت بررسی تغییر کرده‌اند را ممکن می‌سازد. برخی از تصمیمات تجاری بستگی به افزایش یا کاهش ارقام از جمله، رقم فروش، سود و زیان، هزینه‌ها و . . .، در طول زمان دارند. آیا رقم فروش سال گذشته افزایش پیدا کرده است؟ نسبت به دو سال قبل چطور؟ مقدار آن چقدر است؟ ممکن است پی ببریم رقم فروش خالص ۲۰۰۰۰ ریال افزایش داشته است. دانستن این حقیقت شاید جالب باشد، اما به تنهایی برای تصمیم‌گیری آن طور که باید و شاید ثمری نداشته باشد. تجزیه و تحلیل درصد تغییر حاصله در فروش خالص در طی زمان، توانایی ما را استفاده از مبالغ ریالی بهبود می‌بخشد. آگاهی از این که فروش ۲۰٪ افزایش یافته است، برای ما مفید تر از آن است که بدانیم فروش ۲۰۰۰۰ ریال افزایش داشته است. مطالعه‌ی درصد تغییرات در صورت‌های مالی مقایسه‌ای اصطلاحاً تجزیه. تحلیل افقی نامیده می‌شود. برای اینکه درصد تغییرات در صورت‌های مالی را محاسبه کنیم، ضرورتاً دو قدم را باید طی کنیم: ۱) مبلغ ریالی تغییر از دوره‌ی مبنا (قبلی) نسبت به دوره بعد را محاسبه می‌کنیم، ۲) مبلغ ریالی تغییر را به مبلغ دوره‌ی مبنا تقسیم می‌کنیم.

مثال:

براساس داده‌های زیر که مربوط به شرکت البرز در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ می باشد، تجزیه و تحلیل آن به شرح زیر است:

	۱۳۹۲	۱۳۹۱	افزایش (کاهش)	
			مبلغ	درصد
فروش	۲۸۰۰۰	۲۵۰۰۰	۳۰۰۰	%۱۲
سود ویژه	۱۰۰۰۰	۹۸۰۰	۲۰۰	٪۱,۰۲

درصد تغییر در فروش شرکت البرز در طی سال ۱۳۹۲ به شرح زیر می‌باشد:

قدم اول: مبلغ تغییر در فروش سال ۱۳۹۲ را محاسبه می‌کنیم:

افزایش = مبلغ فروش سال ۱۳۹۱ - مبلغ فروش سال ۱۳۹۲

۳۰۰۰ = ۲۵۰۰۰ - ۲۸۰۰۰

قدم دوم: مبلغ تغییر را بر مبلغ دوره یا مبنا تقسیم می‌کنیم تا درصد تغییر در طی دوره‌ی بعدی به دست آید:

درصد تغییر = مبلغ ریالی تغییر / مبلغ سال پایه = ۳۰۰۰ / ۲۵۰۰۰ = ٪۱۲

نکته: در تجزیه و تحلیل افقی، استفاده‌ی توأم از تغییرات ریالی و تغییرات درصدی مهم است. افزایش ریالی می‌تواند در حال رشد باشد، اما تغییر درصدی می‌تواند تنزل یابد، زیرا مبلغ ریالی سال پایه، سال به سال بیشتر می‌شود. این نوع تجزیه و تحلیل اطلاعات صورت‌های مالی را برای چند دوره‌ی مالی بر مبنای اطلاعات سال پایه، بیان می‌کند و موفقیت در هر دوره‌ی مالی با مقایسه‌ی اطلاعات سنوات قبل بررسی می‌شود و خود به دو دسته صورت‌های مالی مقایسه‌ای و بررسی روند تقسیم می‌شود.

صورت‌های مالی مقایسه‌ای

معمولاً داده‌های صورت‌های مالی برای دو یا چند سال افزایش یا کاهش در هر قلم از صورت‌های مالی و تغییرات درصدی در مقایسه با سال قبلی گزارش شده را نشان می‌دهد. به تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی در دو دوره متوالی اطلاق می‌شود، تحلیل‌کنندگان مالی تغییر مطلق ارقام صورت‌های مالی و همچنین درصد تغییر از یکسال به یکسال دیگر را محاسبه می‌کنند، بدین ترتیب اطلاعات جامع‌تری از صورت‌های مالی استخراج می‌شود.

تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای

گفتیم که عیب تجزیه و تحلیل درونی این است که روندها را به اندازه‌ی کافی نشان نمی‌دهد و این کمبود از آن سبب است که فقط با یک صورت مالی یا حداکثر صورت‌های مالی یک دوره سروکار داریم. در تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، روندهای مهم که سال به سال تغییر می‌یابند از راه صورت‌های مالی آن سال‌ها، مورد تفسیر قرار می‌گیرند ولی باید توجه داشت که برای درک تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای و تشخیص روندها لازم است قبلاً تجزیه و تحلیل درونی، کاملا مطالعه و بررسی شده باشد. تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای که می‌توان آن را به تعیین و بررسی روندها تعریف کرد با مقایسه‌ی ارقام مربوط در دو یا چند صورت حساب متوالی یک مؤسسه انجام می‌شود. برای این منظور نه تنها ارقام ترازنامه و صورت سود و زیان یک دوره با ارقام مشابه در دوره‌های مالی دیگرمقایسه می‌شوند بلکه اقلام دیگری هم که در ضمن کار و محاسبه به دست می‌آیند، مانند سرمایه در گردش و نسبت‌های مختلف، مورد سنجش واقع می‌گردند. بعضی از صاحب‌نظران عقیده دارند تغییراتی که در مقایسه یک صورت مالی با صورت مالی دیگر دیده می‌شود برای تجزیه و تحلیل و اخذ نتیجه اهمیت بیشتری دارد تا این که هر یک از آن دو صورت را به تنهایی و جداگانه مطالعه و بررسی کنیم. این ادعا قابل بحث است ولی می‌توان قاطعانه گفت که روندهایی که از تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای به دست می‌آیند تأثیر بسزایی در تشخیص اعتبار و تعیین ثمربخشی فعالیت واحد تجاری دارند. از دید کلی مهم این است که تعیین کنیم میزان موفقیت مؤسسه در تحصیل سود و نحوه‌ی سرمایه‌گذاری در دارایی ثابت (که طبعاً در بسیاری از موارد موجب کاهش سرمایه در گردش می شود) چگونه بوده است آیا سرمایه‌گذاری در دارایی ثابت تا میزانی که ترازنامه نشان می‌دهد ضروری و اجتناب‌ناپذیر تشخیص داده می‌شود؟ در این‌باره در جایی دیگر بحث خواهیم کرد صورت‌های مالی شرکت ممکن است وضع را مساعد و امید بخش جلوه دهد ولی مقایسه با سال‌های دیگر سیر نزولی فعالیت و سوددهی مؤسسه و ناکامی آن را بنمایاند. برعکس ممکن است وضع آخرین صورت‌های مالی رضایت بخش نباشد ولی تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای حکایت از پیشرفت کار و روندهای مطلوب کند. به این سبب است که تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای را ارزیابی بهتر و کامل‌تری از وضع مالی مؤسسه می‌دانند. تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای وسیله‌ای است برای تعیین روندها و اثر آنها بر توانایی آینده‌ی مؤسسه در ادامه‌ی کار و پرداخت تعهدات، بسیار سودمند واقع می‌شود. ولی نباید تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای را از تجزیه و تحلیل درونی منفک و مجزا دانست. گرچه به لحاظ سهولت بیان، این دو مبحث، جداگانه مطرح گردیدند ولی عملاً برای درک و فهم وضع مالی مؤسسه لازم و ملزوم و مکمل یکدیگر محسوب می‌شوند.

بررسی اقلام ترازنامه در تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای

ارقام مختلف ترازنامه بر حسب نوع صنعت فصل فعالیت و روند کار تغییر پیدا می‌کنند. در زیر به بررسی اقلام مهم ترازنامه می‌پردازیم با این هدف که بتوانیم روندهای عادی را تشخیص دهیم و بدانیم کدام روند نامطلوب و نشانه ضعف مالی تلقی می‌شود.

موجودی نقدی

اگر موجودی حساب‌های نقدی یکسال در مقایسه با سال دیگر تغییری عمده نشان دهد باید در پی یافتن علت برآمد. به طور کلی نقدینگی در زمان کاهش تولید و فعالیت و به خصوص در پایان فصل عملیات باید مطلوب و رقمی بالا باشد.

وقتی مانده حساب‌های نقدی به طور یک نواخت کاهش نشان دهد ممکن است در وصول مطالبات غفلت شده و یا عیب مالی دیگری بروز کرده باشد. در این خصوص باید توجه داشت که مدیران واحد تجاری به سهولت می‌توانند با اتخاذ تدابیری مناسب، موجودی حساب‌های نقدی خود را کنترل کنند و به وضعی بهتر جلوه دهند. گرفتن وام‌های بانکی یا واریز وام به هنگام تنظیم ترازنامه در مانده حساب‌های نقدی تغییری عمده ایجاد می‌کند در حالی که از لحاظ کلی وضع مالی تغییری نیافته است. بسیاری از مدیران کوشش می‌کنند بدهی‌های شرکت را قبل از تاریخ تنظیم حساب‌های سالانه حتی برای مدتی موقت واریز و یا تقلیل دهند و بدین منظور از حساب موجودی نقدی خود حداکثر استفاده را می‌کنند. هر چند این کار نقدینگی را تضعیف می‌کند، ولی این حساب آرایی سبب بهتر شدن نسبت جاری و سایر نسبت‌ها می‌شود.

برعکس عده‌ای از مدیران ترجیح می‌دهند که موجودی حساب‌های نقدی در ترازنامه افزایش زیاد پیدا کند هر چند این افزایش با استقراض موقت حاصل شود. البته حالت اخیر کم‌تر اتفاق می‌افتد زیرا هر چند که با توسل به این شیوه، نقدینگی بهتر می‌شود اما کلاً وضع مالی خوب جلوه نمی‌کند و ترازنامه وضع مطلوبی نخواهد داشت کما این که تنزیل اسناد دریافتی یکی از نشانه‌های ضعف نقدینگی محسوب می‌شود.

مطالبات

هر چند معمولاً مطالبات با افزایش فعالیت، بالا می رود ولی با وجود این، دوره‌ی وصول مطالبات باید نسبتاً ثابت بماند. طولانی شدن دوره‌ی مذکور در زمان کاهش فعالیت و دادوستد و به خصوص وقتی مانده حساب مطالبات زیاد باشد حکایت از آن می‌کند که در وصول مطالبات کندی و سستی بروز کرده و یا فروش نسیه به سر رسیدهای بلندمدت انجام گرفته است که اولی عیب دستگاه وصول را می‌رساند و در دومی ممکن است رقابت شدید، سبب موافقت با پرداخت در مدتی طولانی شده باشد.

موجودی جنسی

توسعه‌ی فعالیت و میزان تولید، طبعاً سبب افزایش موجودی جنسی می شود ولی در هر حال نسبت گردش کالا نباید تغییر اساسی نشان دهد. گسترش فعالیت ممکن است سبب تراکم اقلامی بی‌کیفیت در انبار شود که این خود با افزایش سرمایه در گردش همراه است و تناسب آن را بر هم می‌زند. برعکس با کاهش فعالیت می‌توان موجودی کالا را تقلیل داد و نقدینگی را رونق بخشید. کاهش فعالیت وقتی عملاً با پایین آمدن موجودی جنسی همراه نباشد ممکن است دلالت بر این کند که در شرکت، مقادیر زیادی کالای در جریان ساخت و یا کالای ساخته‌ی ناباب و فاقد تقاضا انباشته شده است. این وضع در برخی موارد در نتیجه‌ی تغییراتی که در انواع کالای تولیدی داده می شود به وجود می‌آید.

دارایی ثابت

وقتی توسعه و افزایش دارایی ثابت در شرایطی مناسب صورت گیرد قاعدتاً باید به ظرفیت تولید و سود بیفزاید و برای این منظور معمولاً از وام بلند مدت افزایش سرمایه وسود سنواتی استفاده می‌شود به نحوی که موجب کاهش سرمایه در گردش نشود.

بعضی شرکت‌ها در مقیاس کوچک، موفقیت داشته‌اند اما زمانی که به طور قابل توجهی بر سرمایه گذاری خود در دارایی ثابت بیفزاید مواجه با مشکلاتی می‌گردند غالباً بدین سبب است که برای توسعه‌ی کارخانه و افزایش تولید بررسی وضع بازار و تقاضا برای محصول به‌درستی انجام نمی‌گیرد و در نتیجه به ناگاه شرکت، با افزایش هزینه‌های سربار و احتمالا تراکم مستمر کالا در انبارها برابر می‌یابد. گاه ناکامی به سبب فقدان برنامه برای توسعه، ناشی می‌شود. چه بسا مدیرانی که از عهده‌ی اداره‌ی شرکتی کوچک بر می‌آیند ولی در تنظیم امور مؤسسه‌ای بزرگ‌تر ناتوان می‌گردند. به این جهت در بسیاری موارد تجزیه و تحلیل، نحوه‌ی مدیریت مؤسسه را هم باید در برگیرد.

بستانکاران

بالا رفتن تولید و توسعه‌ی داد و ستد، معمولاً موجب افزایش حساب بستانکاران می شود ولی اگر در شرکتی از وام و اعتبارات کوتاه‌مدت بانکی استفاده می‌شود مانده حساب بستانکاران نباید زیاد باشد. هرگاه پس از کاهش تولید و فعالیت مانده این حساب همچنان بالا باقی بماند دلالت بر آن دارد که دادوستد با فروشندگان مواد اولیه و کالا و تصفیه حساب آنان به کندی و سستی گراییده است و یا آنان سررسید مطالبات خود را تمدید کرده‌اند. همچنین این حالت در بعضی موارد نشان می‌دهد که به خریدهای بی‌موقع و یا خرید به مقادیر زیاد برای استفاده از تخفیف مبادرت شده است و یا این که نشانه‌ای بر طولانی بودن زمان و مراحل تولید تلقی می‌شود.

اسناد پرداختنی

این حساب هم، مانند حساب بستانکاران با افزایش دادوستد معمولاً فزونی می‌یابد. استفاده‌ی مستمر از اسناد تجاری برای پرداخت کالاهای خریداری شده و اخذ وام ممکن است به علت کمبود سرمایه در گردش باشد که در این صورت افزایش آن به طور دائمی ضرورت پیدا می کند.

اگر در مواقع کاهش فعالیت و رکود، مانده حساب اسناد پرداختی همچنان بالا باقی بماند ممکن است قرینه‌ای باشد بر این که بانک‌ها یا افراد و شرکت‌های ذینفع به رعایت مشکلات مالی مؤسسه مهلت‌هایی قائل شده‌اند. اخذ وام با وثیقه یا سفته‌هایی که با امضای دیگران ظهرنویسی گردیده به خودی خود و به استناد این که به هر حال وام داده شده نمی‌تواند نشانه‌ای بر توانایی مالی تعبیر شود زیرا چه بسا در این موارد اتکای بانک به وثیقه و یا امضای دیگران است و نه به اعتبار مالی خود مؤسسه. به بیان دیگر با وثیقه بودن یا نبودن وام را می‌توان به ترتیب قرینه‌ای بر ضعف و قدرت بنیه‌ی مالی گرفت. زیرا بانک‌ها وقتی وام بدون وثیقه می‌دهند که اطمینان پیدا کنند که استرداد اقساط وام با مشکلی مواجه نمی‌شود.

توجه داشته باشید وقتی شرکتی، کمبود سرمایه در گردش پیدا کرده است و مثلاً حساب کالا و بستانکاران افزایش نشان می-دهند در حالی که دادوستد کاهش یافته است، اگر قسمتی از حساب‌های وام واریز شده باشد ممکن است دلالت بر آن کند که وام‌دهندگان از وضع مالی شرکت بیمناک گردیده قبل از بروز مشکل برای وصول مطالبات خود کوشیده‌اند.

صورت‌های مالی هم مقیاس

در صورت‌های مالی هم مقیاس می توان درصدها را به عنوان صورت مستقل و جداگانه (فقط درصدها، نه مبالغ ریالی) گزارش کرد. در صورت سود وزیان هم مقیاس، هر قلم به صورت درصدی از مبلغ فروش خالص بیان می‌شود. فروش خالص مقیاس

مشترکی است که مبالغ دیگر صورت را به آن ربط می‌دهیم. در ترازنامه مقیاس مشترک مبلغ کل واقع در طرفین معادله حسابداری؛ کل دارایی‌ها یا حاصل جمع کل بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام است. صورت هم مقیاس، مقایسه‌ی شرکت‌های مختلف را با یکدیگر تسهیل می‌کند، زیرا مبالغ آنها بر حسب درصد بیان می‌شوند و همچنین صورت‌های هم مقیاس می‌توانند ضرورت نیاز به اقدام اصلاحاتی را تشخیص دهند.

	ریال
موجودی نقدی	۱/۱۰۰/۰۰۰
مطالبات	۵۰۰/۰۰۰
موجودی جنسی (کالا)	۸/۰۰۰/۰۰۰
	۹/۶۰۰/۰۰۰

مقایسه سه رقم بالا سوال‌ها زیادی را در نظر می‌آورد و بخصوص وقتی این سه رقم را در نمودار گردش جاری (دوره گردش عملیات) منعکس کنیم چگونگی وضع مالی و موضع مشکل وضوح بیشتری پیدا می‌کند.

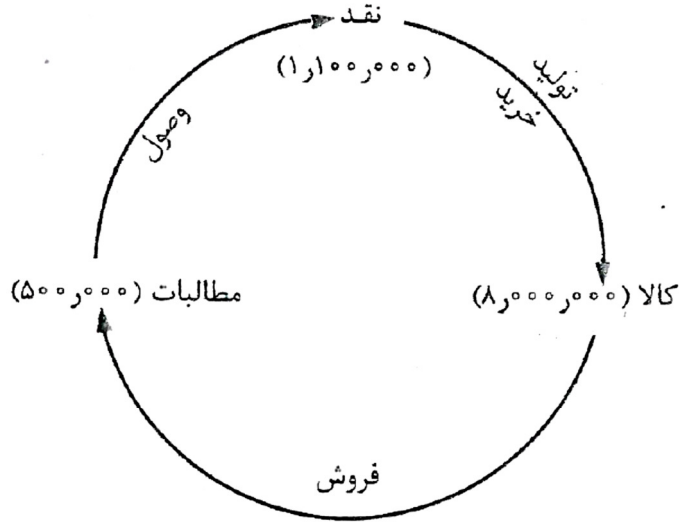

نمونه این چنین صورتی به شرح زیر است:

شرکت الف

صورت هم مقیاس

صود و زیان سال‌های ۱×۱۳ و ۲×۱۳

	سال ۲×۱۳ (ارقام برحسب درصد)	سال ۱×۱۳ (ارقام برحسب درصد)
فروش خالص	۱۰۰	۱۰۰
بهای تمام شده کالای فروش رفته	(۶۳)	(۶۶)
سود حاصل از فروش	۳۷	۳۴

هزینه عملیات	(۲۳)	(۲۴)
سود عملیات	۱۴	۱۰
مالیات بر درآمد	(۵)	(۴)
سود خالص	۹	۶

در مثال بالا فروش خالص (۱۰۰٪) مبنا قرار گرفته و همه‌ی ارقام به آن نسبت، سنجیده شده‌اند.

شرکت الف و ب

ترازنامه‌ی هم مقیاس

۲۹ اسفند ۱×۱۳

	شرکت الف	شرکت ب
دارایی:		
دارایی جاری	۵۶	۴۳
اموال و ماشین‌آلات	۳۹	۵۰
سایر دارایی‌ها	۵	۷
جمع دارایی‌ها	۱۰۰	۱۰۰
بدهی و سرمایه:		
بدهی جاری	۳۶	۲۰
بدهی بلند مدت	۲۴	۱۳
جمع بدهی	۶۰	۳۳
سرمایه	۴۰	۶۷
جمع بدهی و سرمایه	۱۰۰	۱۰۰

تحلیل روند درصدها

تحلیل روند درصدها نوعی دیگری از تجزیه و تحلیل افقی است که تغییرات در اطلاعات انتخابی از صورت‌های مالی را طی زمان مقایسه می‌کند. درصدهای روند با انتخاب یک سال به عنوان سال پایه و محاسبه‌ی مبالغ اقلام انتخابی در سال‌های بعدی به عنوان درصدی از مبلغ همان قلم در سال پایه محاسبه می‌شوند. درصدهای روند همانند صورت‌های مالی مقایسه‌ای برای به دست آوردن یک دید کلی از عملکرد واحد تجاری استفاده می‌شود. در این بررسی، روند اقلام مهم مندرج در صورت‌های مالی با مبنای قراردادن سال پایه بررسی می‌شود و به همین دلیل سازمان‌ها در اغلب موارد ارقام مقایسه‌ای برای دوره‌های متوالی ۵ تا ۱۰ ساله را ارائه می‌کنند تا مقایسه‌های بیشتری انجام پذیرد. این تجزیه و تحلیل اهمیت بیشتری از تحلیل صورت‌های مالی مقایسه‌ای در دو دوره‌ی متوالی دارد. زیرا دوره‌ها روند ارقام را بهتر منعکس می‌کند. تغییر از یک دوره‌ی مالی به دوره‌ی مالی بعد ممکن است الزاماً بخشی از یک روند کلی محسوب نشود زیرا ممکن است این تغییر در شرایط غیر عادی اقتصادی با وقوع چند رویداد غیر مکرر ایجاد شده باشد.

تجزیه و تحلیل عمودی

تجزیه و تحلیل افقی تغییرات یک قلم را در طی زمان بر می‌شمارد. به هر حال هیچ تکنیکی به تنهایی تصویر کاملی از واحد تجاری ارائه نمی‌دهد. شیوه‌ی دیگری که در خصوص تجزیه و تحلیل شرکت وجود دارد تجزیه و تحلیل عمودی نامیده می‌شود. تجزیه و تحلیل عمودی صورت‌های مالی، رابطه‌ی هر یک از اقلام صورت‌های مالی را با مبنای معینی، که رقم ۱۰۰ درصد است، بیان می‌کند. به عنوان مثال، هنگامی که صورت سود و زیان مورد تجزیه و تحلیل عمودی قرار می‌گیرد، معمولاً رقم فروش خالص به عنوان مبنا تلقی می‌شود. فرض کنید سود خالص شرکتی تحت شرایط عادی، ۷۰ درصد فروش خالص است. تنزل سود ناویژه به ۶۰ درصد می‌تواند موجب شود که شرکت در صورت سود و زیان خود، زیان ویژه، گزارش نماید. مدیریت، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان، کاهش عمده در صورت سود و زیان را به دیده‌ی احتیاط می‌نگرند.

نکته : برای نشان دادن اهمیت نسبی هر یک از اقلام مندرج در صورت سود و زیان، تجزیه و تحلیل عمودی، همه چیز را در این صورت به عنوان درصدی از فروش خالص بیان می‌کنند. در تجزیه و تحلیل عمودی تمام اطلاعات مندرج در یک صورت مالی نسبت به ارقام همان صورت مالی بررسی می‌شود و به دو گروه صورت‌های مالی استاندارد و تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی تقسیم می‌شود.

$$\text{درصد تجزیه و تحلیل عمودی} = \frac{\text{هریک از اقلام صورت سود وزیان}}{\text{فروش خالص}}$$

خلاصه فصل

هدف صورت‌های مالی یا گزارش‌های مالی عبارت است از، بازنمایی اطلاعات خلاصه‌شده و طبقه‌بندی‌شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی واحد تجاری، به گونه‌ای که برای طیف گسترده‌ای ازاستفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی فایده‌مند واقع شود. صورت های مالی دو گروه صورت های مالی اساسی و یادداشت های همراه صورت های مالی هستند. گروه اول شامل ؛ ترازنامه، صورت سودو زیان، سودو زیان انباشته و صورت گردش وجوه نقد است و گروه دوم شامل یادداشت های پیوست صورت های مالی هستند. برای تفسیر صورت های مالی ابتدا باید آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد، بنابراین در مرحله‌ی اول، انتخاب ارقام و اطلاعاتی است که از بررسی و تفسیر آنها اخذ تصمیم امکان‌پذیر شود. و درمرحله‌ی دوم، مقایسه و تنظیم و مشخص کردن روابط بین ارقام و بالاخره مرحله‌ی سوم، تفسیر و ارزیابی نتایج حاصل از مرحله دوم است که بسیار مهم خواهد بود.

روش‌های مورد استفاده در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی به چهارصورت وجود دارد که شامل؛ تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، تجزیه و تحلیل درونی، تجزیه و تحلیل افقی و تجزیه و تحلیل عمودی هستند. سرمایه‌گذارانی که سهام سرمایه، خریداری می‌کنند، توقع دارند بابت سهامی که خریداری کرده‌اند سود سهام دریافت نموده و ارزش سهام آنها افزایش یابد. اعتباردهندگان به این امید، وام می‌دهند که در آینده بتوانند بهره و اصل پول خود را دریافت کنند. هر دو گروه در خصوص احتمال عدم دریافت بازده‌های خود متحمل خطر می‌شوند. بنابراین، آنها از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی استفاده می‌کنند.

سؤال‌های تشریحی

۱ – انواع صورت‌های مالی را نام ببرید.

۲ – اقلام ترازنامه چیست و بیان کنید به چند صورت تهیه می‌شود.

۳ – محدودیت‌های ترازنامه را بیان کنید.

۴ – چگونگی به دست آوردن سود و زیان خالص را در صورت سود و زیان به ترتیب با شکل مورد نظر محاسبه کنید.

۵ – صورت سود جامع را به اختصار توضیح دهید.

۶ – اهمیت تهیه‌ی صورت گردش وجوه نقد در چیست ؟

۷- مهم ترین دلایل تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی را بیان کنید.

۸- صورت‌های مالی هم مقیاس را با ذکر مثال توضیح دهید.

۹ – مراحل تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی را به ترتیب، بیان کنید.

۱۰- هدف از تهیه‌ی یادداشت‌های همراه صورت های مالی چیست؟

۱۱- تجزیه و تحلیل عمودی و افقی صورت های مالی را با هم مقایسه کنید؟

۱۲- در تجزیه و تحلیل ترازنامه های شرکتی دو سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ مشخص کنید که اقلام زیر منابع‌اند یا مصارف؟

الف) خرید ماشین جدید به ارزش ۳۰۰۰۰۰ ریال.

ب) فروش زمین به مبلغ ۵۰۰۰۰۰ ریال.

ج) فروش ۲۰۰۰ سهم عادی به مبلغ ۲۵ ریال.

د) بازخرید ۳۰۰۰ سهم عادی.

هـ) سود خالص ۲۰۰۰۰ ریال.

و) کاهش حساب های دریافتنی

ز) پرداخت ۰/۵ ریال سود سهام به ۱۰۰۰۰۰ سهم عادی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

فصل دوم

اهداف کلی

الف) آشنایی با نسبت‌هایی که برای ارزیابی صورت‌های مالی مورد استفاده قرار می‌گیرند مانند:

۱- نسبت‌هایی که توان پرداخت بدهی‌های جاری را می‌سنجند (نسبت نقدینگی)

۲- نسبت‌هایی که توان پرداخت بدهی‌های بلند مدت را می‌سنجند (نسبت فعالیت)

۳- نسبت‌هایی که توانایی فروش موجودی کالا و وصول دریافتنی‌ها را می‌سنجند (نسبت بدهی)

۴- نسبت‌هایی که سودآوری را می‌سنجند (نسبت سودآوری)

۵- نسبت‌هایی که به‌منظور تجزیه و تحلیل سهام به عنوان نوعی سرمایه‌گذاری مورد استفاده قرار می‌گیرند (نسبت سرمایه‌گذاری)

ب) لزوم استفاده از نسبت‌های مالی در تجزیه و تحلیل صورت های مالی

مقدمه

گام نخست در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، مطالعه‌ی دقیق صورت‌ها و یادداشت‌های پیوست است . تجزیه و تحلیل نسبت‌ها گام بعدی است. کاربرد تجزیه و تحلیل این نسبت‌ها چنان متداول شده که برنامه‌های رایانه‌ای برای این منظور طراحی شده است و در اجرای این برنامه‌ها نسبت‌ها نیز تجزیه و تحلیل می‌شوند. تقریباً برای هر یک از جنبه‌های عملکردی شرکت می‌توان از نوعی نسبت استفاده کرد. تحلیلگران برای شناخت نقاط قوت و ضعف شرکت از این نسبت‌ها استفاده می‌کنند. روابط دو یا چند رقم از یک صورت مالی را تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی گویند که امروزه به‌طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد، نقطه عطف تجزیه و تحلیل مالی، محاسبه و تفسیر نسبت‌هاست. نسبت، رابطه یک عدد را به عدد دیگر بیان می‌کند. یک مدیر، وام‌دهنده، یا تحلیلگر مالی می‌تواند از هر نسبتی که به تصمیم خاصی مربوط می‌شود، استفاده نماید. بسیاری از شرکت‌ها نسبت‌ها را در بخش خاصی از گزارشات مالی سالانه خود منعکس می‌کنند. در تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی با استفاده از نسبت‌های محاسبه شده براساس صورت‌های مالی می‌کوشند عملکرد شرکت را ارزیابی کنند. دو شاخص متداول برای تعیین عملکرد شرکت‌ها عبارتند از: نقدینگی و سودآوری هستند. (حسابداری مدیریت بلوچر. چن. لین با تأکید استراتژیک ترجمه دکتر علی پارسیان، ۱۳۹۲:۵۰۷)[۱]

تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی

صورت‌های مالی یک مؤسسه نشان‌دهنده اطلاعات خام در زمینه دارایی‌ها، بدهی‌ها و ارزش ویژه آن در گزارش ترازنامه و درآمدها و هزینه‌های مؤسسه در گزارش سود و زیان است. بدون تجزیه و تحلیل این اطلاعات، نتایج گمراه‌کننده بسیاری ممکن است از این گزارش‌ها استخراج کند. (حسابداری مدیریت شیم - سیگل، ترجمه پرویز بختیاری، ۱۳۸۳:۲۸۷)[۲] گام نخست در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، مطالعه دقیق صورت‌ها و یادداشت‌های پیوست است. تجزیه و تحلیل نسبت‌ها گام بعدی است. کاربرد تجزیه و تحلیل این نشبت‌ها چنان متداول شده که برنامه‌های کامپیوتری برای این منظور طراحی شده است و در اجرای

۱- **حسابداری مدیریت بلوچر.چن.لین با تاکید استراتژیک**، ترجمه دکتر علی پارسیان.

۲ - **حسابداری مدیریت شیم – سیگل**، ترجمه پرویز بختیاری.

این برنامه‌ها نسبت‌ها نیز تجزیه و تحلیل می‌شوند. تقریباً برای هر یک از جنبه‌های عملکردی شرکت می‌توان از نوعی نسبت استفاده کرد. تحلیلگران برای شناخت نقاط قوت و ضعف شرکت از این نسبت‌ها استفاده می‌کنند.

برای توجیه بهتر تجزیه و تحلیل نسبت ها، با استفاده ازداده های صورت‌های مالی شرکت الوند، نسبت‌های مورد نظر را توضیح می‌دهیم:

ترازنامه شرکت الوند در تاریخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۹

ردیف	دارایی‌ها	مبلغ	بدهی‌ها	حقوق صاحبان سهام
۱	وجه نقد	۷۰۰۰۰	حساب‌های پرداختنی	۱۵۰۰۰۰۰
۲	اوراق بهادار قابل فروش	۶۰۰۰۰	اسناد پرداختنی (۸٪)	۲۰۰۰۰۰۰
۳	خالص حساب‌های دریافتنی	۴۵۰۰۰۰	بدهی‌های معوق	۲۰۰۰۰۰
۴	موجودی‌ها	۳۵۰۰۰۰	مالیات پرداختنی	۸۰۰۰۰۰
۵	کل دارایی‌های جاری	۹۰۰۰۰۰	کل بدهی‌های جاری	۴۵۰۰۰۰۰
۶	ماشین‌آلات و تجهیزات	۲۱۰۰۰۰۰	اوراق رهنی	۱۵۰۰۰۰۰
۷	ذخیره‌ی استهلاک	۵۰۰۰۰۰	اوراق قرضه	۴۰۰۰۰۰۰
۸	ماشین‌آلات و تجهیزات خالص	۱۶۰۰۰۰۰	کل بدهی ها	۱۰۰۰۰۰۰۰
			حقوق صاحبان سهام:	
			سهام عادی	۵۰۰۰۰۰۰
			سود انباشته	۸۳۳۰۰۰۰
			حقوق صاحبان سهام	۱۳۳۳۰۰۰۰
	کل دارایی ها	۲۳۳۳۰۰۰۰	بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام	۲۳۳۳۰۰۰۰

صورت سود و زیان شرکت الوند برای سال مالی منتهی به ۱۳۹۰/۱۲/۲۹

فروش	۵۴۰۰۰۰۰
بهای تمام شده‌ی کالای فروش رفته	(۴۴۰۰۰۰۰)
سود ناخالص فروش	۱۰۰۰۰۰۰
کل هزینه‌های عملیاتی	(۵۵۰۰۰۰)
سود عملیاتی	۴۵۰۰۰۰
اضافه می‌شود:	
سایر درآمدها	۳۰۰۰
سود عملیاتی قبل از کسر بهره و مالیات	۴۵۳۰۰۰
کسر می‌شود:	
هزینه‌ی بهره	(۵۳۰۰۰)
سود قبل از کسر مالیات	۴۰۰۰۰۰

مالیات (با نرخ ۴۰٪)		(۱۶۰۰۰۰)
سود خالص		۲۴۰۰۰۰
سود سهام	۷۰۰۰۰	
افزایش سود انباشته		۱۷۰۰۰

۱- نسبت نقدینگی

با استفاده از نسبت‌های نقدینگی می توان قدرت شرکت را در پرداخت بدهی های جاری شرکت ارزیابی کرد. اساس کاربرد این نسبت بر این فرض است که دارایی‌های جاری شرکت برای پرداخت بدهی‌های جاری شرکت می‌باشند و به دو نسبت متداول این مقوله عبارتند از: الف) نسبت جاری، ب) نسبت آنی.

الف) نسبت جاری

این نسبت که نسبت سرمایه در گرش نیز نامیده می‌شود از تقسیم دارایی‌های جاری به بدهی‌های جاری به دست می‌آید و به عنوان یک شاخص توانایی تأدیه تعهدات کوتاه مدت از محل دارایی‌های جاری به شمار می‌رود. این نسبت نشان می‌دهد که بستانکاران می‌توانند اطمینان داشته باشند که مطالبات آنان در سررسید پرداخت می گردد واحد این نسبت، دفعه، مرتبه یا بار است و جهت آن نیز مثبت است یعنی هر چه بیشتر باشد از نظر اعتبار دهندگان بهتر است .

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{900000}{450000} = 2$$

ب) نسبت آنی (سریع)

یکی از مشکلات نسبت جاری، درجات متفاوت تبدیل به نقدینگی دارایی‌های جاری است جهت رفع این مشکل از نسبت دیگری به نام نسبت سریع یا آنی استفاده می‌شود. این نسبت از تقسیم دارایی‌های سریع بر جمع بدهی‌ها به دست می‌آید، دارایی‌های سریع شامل وجوه نقد و بانک، اوراق بهادار کوتاه‌مدت و حساب‌های دریافتنی است. اقلامی همچون موجودی کالا، پیش‌پرداخت‌ها در محاسبه‌ی این نسبت لحاظ نمی‌شود تا بستانکاران و اعتباردهندگان کوتاه‌مدت بهتر بتوانند نقدینگی واحد تجاری را در بازپرداخت بدهی‌ها ارزیابی کنند.

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی جاری های} - \text{موجودی کالا}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{900000 - 350000}{450000} = 1/22$$

۲- نسبت‌های فعالیت

کارایی شرکت، از نظر مدیریت بر دارایی‌ها با استفاده از نسبت فعالیت یا کارایی (گردش سریع اقلام دارایی) سنجیده می‌شود. در محاسبه‌ی این نوع نسبت‌ها روی برخی اقلام دارایی مانند موجودی کالا یا حساب بدهکاران، تأکید بیشتری می‌شود و در سایر موارد به کل فعالیت‌های شرکت توجه می‌شود. سه نمونه از این نسبت‌ها شامل: الف) نسبت گردش موجودی کالا، ب) نسبت گردش کل دارایی‌ها، ج) نسبت متوسط دوره‌ی وصول مطالبات.

الف) نسبت گردش کالا

با این نسبت می‌توان گردش موجودی کالای شرکت (یعنی تعداد دفعاتی که شرکت در طی سال، موجودی کالا را می‌فروشد) محاسبه کرد.

$$\text{گردش موجودی کالا} = \frac{\text{بهای تمام شده کالای فروش رفته}}{\text{متوسط موجودی کالا}} = \frac{4400000}{۴۰۰۰۰۰} = 11$$

ب) نسبت گردش کل دارایی‌ها

با این نسبت می‌توان رابطه‌ی بین ارزش دارایی‌ها و حجم فعالیت در یک سال شرکت را محاسبه کرد و هم چنین می‌توان سطح فروش شرکت را نیز به دست آورد.

$$\text{گردش کل دارایی} = \frac{\text{فروش خالص}}{\text{کل دارایی ها}} = \frac{5400000}{2500000} = 2/16$$

ج) نسبت متوسط دوره‌ی وصول مطالبات

با محاسبه‌ی متوسط دوره‌ی وصول مطالبات می‌توان زمان یا تعداد روزهایی که طول می‌کشد تا شرکت مطالبات خود را وصول کند مشخص کرد. با استفاده از این نسبت می‌توان رابطه‌ی بین فروش‌های نسیه و مطالبات کوتاه‌مدت شرکت را تعیین کرد. محاسبه‌ی این نسبت در دو مرحله انجام می‌پذیرد؛ ابتدا کل فروش نسیه را بر عدد ۳۶۰ تقسیم میپ کنند تا متوسط فروش نسیه‌ی شرکت در یک روز به دست آید و سپس برای محاسبه‌ی متوسط دوره‌ی وصول مطالبات، حساب‌های دریافتنی یا بدهکاران را بر متوسط فروش نسیه، در یک روز تقسیم می‌کنند.

$$\text{متوسط فروش نسیه در روز} = \frac{\text{فروش نسیه سال}}{360} = \frac{5400000}{360} = 15000$$

$$\text{مطالبات وصول دوره‌ی متوسط} = \frac{\text{دریافتنی های حساب}}{\text{روز در نسیه فروش متوسط}} = \frac{450000}{15000} = 30$$

۳- نسبت‌های بدهی یا اهرمی

نسبت‌های اهرمی، خطر کردن سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان بلندمدت یک سازمان را نشان می‌دهد، این نسبت‌ها همچنین اطلاعات مفیدی راجع به توان بازپرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت سازمان را در سررسید فراهم می‌آورند، نسبت‌های اهرمی عبارتند از : الف) نسبت جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها، ب) نسبت توان پرداخت بهره، ج) نسبت پوشش هزینه‌های ثابت

الف) نسبت جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها

این نسبت اطلاعاتی راجع به توانایی سازمان در تحمل کاهش خالص دارایی‌ها بر اثر زیان‌های وارده بدون به مخاطره افتادن مبالغ اعتبار دهندگان را ارائه می‌کند، بالا بودن این نسبت بیانگر خطر کردن بالای اعتباردهندگان بوده و موجب می‌گردد تا آنها نظر

مساعدی نسبت به تمدید اعتبار یا اعطای اعتبار جدید نداشته باشند، سطح مطلوب این نسبت بستگی به ثبات درآمدی در طی سالیان متفاوت دارد هر چه ثبات درآمدی تاریخی بیشتر باشد اعتبار دهندگان و سرمایه گذاران نسبت‌های بالاتری را تحمل خواهند کرد.

$$\text{کل بدهی ها به کل دارایی ها} = \frac{\text{کل بدهی ها}}{\text{کل دارایی ها}} = \frac{1000000}{2500000} = 0/4$$

ب) نسبت توان پرداخت بهره

با استفاده از این نسبت، توانایی شرکت در پرداخت بهره، سنجیده می‌شود. به این صورت که سود قبل از بهره و مالیات را بر هزینه‌ی بهره تقسیم می‌کنند. مفهوم ضمنی این نسبت این است که مقدار سود باقی مانده (پس از کسر هزینه‌های تولید، هزینه‌های عملیاتی و اداری از خالص فروش) صرف پرداخت هزینه‌ی بهره وام می‌شود و سود قبل از کسر بهره و مالیات دارای مفهوم سود است و صحیح نیست که آن را به عنوان یکی از شاخص‌های سنجش جریان‌های نقدی به کار ببریم، بلکه به عنوان یکی از شاخص‌های غیرمستقیم است که به وسیله‌ی آن توان شرکت در پرداخت بهره‌ی کام محاسبه می‌شود.

$$\text{توان پرداخت بهره} = \frac{\text{سود قبل از کسر بهره و مالیات}}{\text{هزینه بهره}} = \frac{400000 + 53000}{53000} = 8/55$$

ج) نسبت پوشش هزینه‌های ثابت

نسبت پوشش هزینه‌های ثابت از تقسیم سود در دسترس برای پرداخت هزینه های ثابت بر پرداخت هزینه های ثابت به دست می‌آید. هزینه‌های شامل تمامی مخارج ثابت از جمله هزینه‌ی بهره‌ی وام‌ها، پرداخت اجاره و غیره است. هزینه‌ی ثابت جریان نقدی خروجی است که شرکت بدون خدشه‌دار کردن توافق‌های قراردادهای خود نمی‌تواند از پرداخت خودداری کند.

$$\text{نسبت پوشش هزینه های ثابت} = \frac{\text{سود عملیاتی+ پرداخت اجاره + سایر درآمدها}}{\text{بهره+ پرداخت اجاره +ذخیره قبل از کسر مالیات}}$$

$$\text{نسبت پوشش هزینه های ثابت} = \frac{۴۵۰۰۰۰ + ۲۰۰۰۰ + ۳۰۰۰}{۵۳۰۰۰ + ۲۰۰۰۰ + ۴۰۰۰۰} = ۴/۱۹$$

۴- نسبت‌های سودآوری

با استفاده از این نسبت‌ها عملکرد کلی شرکت و مدیریت آن ارزیابی می‌شود. با این نسبت‌ها به بازده شرکت از دیدگاه‌های متفاوت زیر توجه می‌کنند:

۱) از نظر سود هر سهم، ۲) براساس هر ریال فروش، ۳) بر مبنای هر ریال از دارایی‌ها، ۴) براساس هر ریال از حقوق صاحبان سهام شرکت. درادامه در مورد برخی ازاین نسبت‌ها بحث خواهیم کرد.

سود هر سهم (EPS)

با محاسبه‌ی این رقم، سودی که شرکت در یک دوره‌ی مشخص به ازای یک سهم عادی به دست آورده است معین می‌شود. این عدد از متداول‌ترین نسبت‌های مالی است که محاسبه و تجزیه و تحلیل می‌شود. برای محاسبه‌ی این نسبت، مقدار سود پس از کسر مالیات (EBI) را بر تعداد سهام عادی که در دست سهامداران است تقسیم می‌کنند. اگر یک شرکت سهامی تعدادی سهام ممتاز داشته باشد، سود متعلق به این سهام را از رقم سود پس از کسر مالیات کسر و سپس سود قابل تخصیص به سهام عادی را محاسبه می‌کنند.

سود هر سهم عادی = (سود پس از کسر مالیات − سود سهام ممتاز) / تعداد سهام عادی منتشره

علت اصلی توجه به سود هر سهم به هدف اصلی شرکت مربوط است که حداکثر کردن ثروت سهامداران می‌باشد. باید توجه داشت سودی که شرکت به سهامداران می‌پردازد (DPS)، با سودی که شرکت به دست می‌آورد (EPS) رابطه‌ی نزدیک دارد. در محاسبه‌ی رقم پرداختی نیز از رقم متعلق به سود هر سهم استفاده می‌شود.

سود تقسیمی هر سهم (DPS)

این نسبت نشان‌دهنده مبلغ سودی است که شرکت بابت هر سهم می پردازد.

سود تقسیمی هر سهم = سود نقدی که به صاحبان سهام عادی پرداخت می شود / تعداد سهام عادی منتشره

درصد سود تقسیمی

با استفاده از این نسبت، سود نقدی را که به سهام داران می‌پردازند، به صورت سود هر سهم بیان می‌کنند. برای محاسبه‌ی این نسبت سود تقسیمی را بر سود هر سهم تقسیم می‌کنند.

درصد سود تقسیمی = سود تقسیمی / سود هر سهم

حاشیه‌ی سود

این نسبت به حاشیه سود خالص معروف می باشد، به وسیله‌ی این نسبت می‌توان، سودآوری هر ریال از فروش را محاسبه کرد.

حاشیه‌ی سود = سود پس از کسر مالیات / فروش خالص = ۲۴۰۰۰۰ / ۵۴۰۰۰۰۰ = ٪۴/۴۴

حاشیه سود ناخالص

حاشیه‌ی سود ناخالص، کارایی سیاست قیمت‌گذاری و کارایی تولید را منعکس می‌کند. البته چنانچه سود ناخالص به دلیل افزایش قیمت محصولات شرکت افزایش یابد، ممکن است قدرت رقابت محصولات شرکت را کاهش دهد و باعث کاهش میزان فروش شود. بنابراین در صورت کاهش قیمت و کاهش حاشیه‌ی سود ناخالص، ممکن است فروش و سود کل افزایش یابد و این کار به نفع شرکت تمام شود.

$$\text{حاشیه سود ناخالص} = \frac{\text{فروش} - \text{بهای تمام شده‌ی کالای فروش رفته}}{\text{فروش}}$$

$$\text{حاشیه سود ناخالص} = \frac{۵۴۰۰۰۰۰ - ۴۴۰۰۰۰۰}{۵۴۰۰۰۰۰} = ۱۸/۵$$

نسبت بازده کل دارایی‌ها

نسبت بازده کل دارایی‌ها، بازده بعد از مالیات بر درآمد شرکت را از نظر سهامداران و وام‌دهندگان در مقایسه با کل سرمایه‌گذاری آنها نشان می‌دهد. نرخ مزبور بازدهی است شرکت برای تمام سرمایه گذارانش از جمله وام‌دهندگان، تحصیل کرده است.

$$\text{بازده کل} = \frac{\text{بهره} + \text{سود خالص}}{\text{کل دارایی ها}} = \frac{24000 + 53000}{2500000} = 11/72$$

نسبت بازده حقوق صاحبان سهام

این نسبت از تقسیم سود خالص متعلق به سهامداران عادی شرکت بر حقوق صاحبان سهام عادی به دست می‌آید. هدف مدیریت؛ ایجاد بازده برای سرمایه‌گذاران است. بنابراین، بازده حقوق صاحبان سهام بهترین معیار سنجش موفقیت شرکت در دستیابی به هدف مذکور است.

$$\text{بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{\text{سود خالص متعلق به سهام داران عادی}}{\text{حقوق صاحبان سهام عادی}}$$

$$\text{بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{۲۴۰۰۰۰}{۱۵۰۰۰۰۰} = ۱۶ \%$$

محدودیت‌های تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی

نسبت‌های مالی به دلیل سادگی محاسبه و سهولت استفاده از آن به طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند، به علاوه مطالعه‌ی این نسبت‌های مالی اطلاعات بهتر از مطالعه ارقام گزارش شده به دست می‌دهد به هر حال استفاده کنندگان از صورت‌های مالی باید هشیار باشند که محدودیت‌های نسبت‌های مالی ممکن است گه گاه وضعیت مالی را بهتر از آنچه که هست یا بدتر از آنچه هست جلوه دهد.

اهم محدودیت‌های نسبت مالی به شرح زیر است:

۱) در مقایسه‌ی نسبت‌های مالی سازمان‌های مختلف باید به وجوه تفاوت در روش‌ها حسابداری توجه شود و در صورت نیاز اطلاعات حسابداری برای تعدیل این تفاوت هم‌سنگ گردد.

۲) اغلب اطلاعات حسابداری جدای از وجود روش‌های متفاوت بر مبنای قضاوت، برآورد و تخصیص‌های مختلف است که مبتنی بر برداشت‌های ذهنی و فاقد قابلیت اتکای لازم است و نسبت‌های مالی در مقابل اتخاذ روش‌های متفاوت حسابداری بسیار حساس‌اند.

۳) اطلاعات مورد استفاده در نسبت‌های مالی اغلب بر مبنای ارزش‌های تاریخی است که کارایی نسبت‌ها را شدیداً کاهش می‌دهد.

۴) نسبت‌های مالی، جنبه‌های متفاوتی از فعالیت‌ها را در یک زمان مشخص نشان می‌دهد نسبت‌ها همانند یک نقطه در یک مسیر طولانی هستند در حالی که سازمان‌ها در یک محیط پویا به طور مداوم مشغول فعالیت هستند، بدین ترتیب بدون در نظر گرفتن وضعیت مالی در چرخه‌ی عملیاتی قضاوت راجع به نسبت‌ها ممکن است گمراه‌کننده باشد.

تجزیه و تحلیل نسبت‌ها یکی از انواع روش‌های متداول در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی است و ارزیابی درست از شرایط اقتصادی و پتانسیل‌های آتی بایستی باتوجه به تمامی متغیرهای موجود درک شود.

تجزیه و تحلیل نسبت‌ها به روش دوپانت

در حوالی جنگ جهانی اول شرکت دوپا نت روشی را برای تجزیه و تحلیل مالی به کارگرفت که بعدها بسیاری از شرکت‌های بزرگ آن را مورد استفاده قرار دادند. هدف روش مزبور ارائه‌ی معیاری برای ارزیابی عملکرد مدیریت از طریق محاسبه‌ی بازده سرمایه گذاری (ROI) است. دو روش رایج برای محاسبه‌ی بازده سرمایه‌گذاری، نسبت سود خالص به کل دارایی ها (معادله ۱) و بازده حقوق صاحبان سهام (معادله ۲) است که به صورت زیر مشاهده می‌کنید:

$$\text{ROI (کل دارایی ها)} = \frac{\text{فروش}}{\text{کل دارایی ها}} * \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} = \frac{\text{سود خالص}}{\text{کل دارایی ها}}$$

$$\text{ROI(حقوق صاحبان سهام)} = \frac{\text{کل دارایی ها}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} * \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} = \frac{\text{سود خالص}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

اگر قرار باشد از بین دو معادله‌ی بالا یکی انتخاب شود، معادله‌ی دوم انتخاب می شود.سود خالص بازده کسانی است که سرمایه‌ی شرکت را تأمین می کنند. برای محاسبه‌ی بازده کل دارایی‌ها، سود خالص تقسیم بر کل دارایی‌ها (معادله ۱) معیار مناسبی نیست، بلکه سود خالص به علاوه بهره‌ی وام‌ها تقسیم بر کل دارایی‌ها معیار مناسبی است. چنانچه بخواهیم از سود خالص در صورت کسر مربوط به نسبت بازده سرمایه‌گذاری، به عنوان شاخص مدیریت استفاده کنیم، در این صورت محاسبه‌ی بازده ارزش ویژه مدنظر است و باید از معادله (۲) استفاده کنیم که این معیار مناسبی برای ارزیابی عملکرد مدیریت است.

نگاه کلی به انواع نسبت‌ها

۱- نسبت سودآوری هدف: سنجش میزان موفقیت شرکت در تحصیل سود

۱-۱	سود ناویژه / فروش	فروش - قیمت تمام شده کالای فروش رفته = سود ناویژه این نسبت رابطه بین فروش و هزینه‌های تولید انجام شده برای کالای فروش رفته را نشان می‌دهد. این نسبت به صورت درصد بیان می شود. این نسبت بیشتر نشان دهنده توان شرکت در فروش کل به نرخ‌های بالاتر است.
۱-۲	سود عملیاتی / فروش	سود عملیاتی، سود ویژه حاصل از عملیات معمول شرکت است و از سود عملیاتی قبل از کسر مالیات و بهره و قبل ازکسر اقلام غیرعادی و قبل از درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری حاصل می‌شود. این نسبت نشان‌دهنده موفقیت شرکت در ایجاد سود حاصل از عملیات عادی شرکت است. کاهش مستمر این نسبت شرکت را در وضعیت مخاطره‌آمیز قرار می‌دهد.
۱-۳	سود قبل از کسر مالیات / فروش	این نسبت نشانگر آن است که پس ازکسر کلیه هزینه‌ها چه میزان از فروش در نهایت برای شرکت باقی می ماند. هر چه این نسبت بالاتر باشد، موفقیت شرکت بیشتر است.
۱-۴	سود ویژه بعد از کسر مالیات / مجموع دارایی‌ها	این نسبت نشان می‌دهدکه مجموع دارایی‌ها که در اختیار شرکت قرار داشته اند، چه میزان بازده برای شرکت به ارمغان آورده است.
۱-۵	سود ویژه بعد از کسر مالیات / حقوق صاحبان سهام	این نسبت نشانگر موفقیت در تحصیل سود برای سهامداران می‌باشد.
۱-۶	سود ویژه بعد از کسر مالیات / ارزش جاری	این نسبت یکی از واقعی‌ترین روش‌ها در اندازه‌گیری بازده سرمایه‌گذاری است. ارزش جاری، ارزش روز شرکت است که در شرایط واقعی تجربه می‌شود. این ارزش از حاصل ضرب تعداد سهام شرکت در بهای هر واحد به دست می‌آید.

۲- نسبت ساختار سرمایه (نسبت اهرمی)

هدف : انعکاس توانایی شرکت در انجام تعهدات بلندمدت و میان مدت

۲-۱	نسبت بدهی جاری و بلندمدت / جمع دارایی‌ها	این نسبت به صورت درصد بیان می‌شود. نشان‌دهنده‌ی اهمیت و نقش بدهی‌های جاری و بلندمدت در تأمین و تحصیل جمع دارایی‌های شرکت است. هرچه این نسبت بالاتر باشد، گرایش شرکت در تأمین منابع مالی از خارج از شرکت بیشتر است. بالا بودن این نسبت نشان‌دهنده مخاطره‌آمیز بودن این شرکت از نگاه بانک‌ها و اعتباردهندگان است.
۲-۲	حقوق صاحبان سهام / جمع دارایی‌ها	این نسبت به صورت درصد بیان می‌شود، نشان‌دهنده اهمیت و نقش سهامداران در تأمین جمع دارایی‌های شرکت است. کم بودن این نسبت هرچند زیرکی مدیریت شرکت در تأمین جمع دارایی‌های شرکت است، اما از نگاه بانک ها و بستانکاران ریسک شرکت افزایش یافته است.
۲-۳	حقوق صاحبان سهام / جمع دارایی‌های ثابت	این نسبت به صورت درصد بیان می‌شود، نشان‌دهنده اهمیت و نقش سهامداران در تأمین منابع مالی مورد نیاز برای خرید دارایی‌های ثابت شرکت است. لذا در شرایط دشوار شرکت دارای ساختار مالی محکمی است.

۳- نسبت‌های نقدینگی

هدف: انعکاس توانایی شرکت در بازپرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت

۳-۱	نسبت جاری = دارایی جاری / بدهی جاری	این نسبت به صورت مرتبه بیان می‌شود، توان پاسخگویی به تعهدات را در کوتاه‌مدت نشان می‌دهد.
۳-۲	نسبت آنی = موجودی کالا - دارایی جاری / بدهی جاری	این نسبت به صورت مرتبه بیان می‌شود، توان شرکت در پرداخت فوری بدهی‌های جاری شرکت را نشان می‌دهد.

۴- نسبت فعالیت

هدف: سنجش کارایی شرکت در استفاده از دارایی‌ها و منابع مالی

۴-۱	بهای تمام شده کالای فروش رفته / موجودی کالا	این نسبت به صورت مرتبه بیان می‌شود. بالا بودن این به سبب نشان‌دهنده‌ی توان شرکت در گرداندن موجودی کالا یا به عبارت بهتر در فروش فوری موجودی کالا می‌باشد. کم بودن این نسبت نشان می‌دهد که شرکت برای فروش کالای خود با مشکل مواجه است.
۴-۲	حساب های دریافتنی / میانگین فروش روزانه	این نسبت معرف روز است، این نسبت نشان می‌دهد که حساب‌های دریافتنی معادل چند روز فروش روزانه شرکت است. بالا بودن این نسبت نشان‌دهنده میزان بالای فروش نسیه شرکت می‌باشد یا در صورت وصول پیگیری مؤثری انجام نمی‌دهد.
۴-۳	فروش / متوسط دارایی ثابت	این نسبت به صورت مرتبه بیان می‌شود بالا بودن این نسبت نشان می‌دهد که شرکت در استفاده از دارایی‌های ثابت خود به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تولید توانمند است.
۴-۴	فروش / متوسط مجموع دارایی‌ها	این نسبت به صورت مرتبه بیان می‌شود این نسبت نشان می‌دهدکه شرکت در استفاده از مجموع دارایی‌ها و امکانات خود موفق بوده است.

خلاصه فصل

در تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی با استفاده از نسبت‌های محاسبه شده براساس صورت‌های مالی می‌کوشند عملکرد شرکت را ارزیابی کنند. دو شاخص متداول برای تعیین عملکرد شرکت‌ها عبارتند از: نقدینگی و سودآوری هستند. نسبت‌هایی که به منظور تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی مورد استفاده قرار می‌گیرند و معمولاً برای ارزیابی صورت‌های مالی از آنها استفاده می‌شود: ۱- نسبت نقدینگی، ۲- نسبت فعالیت، ۳- نسبت بدهی یا اهرم مالی، ۴- نسبت سودآوری هستند.

با استفاده از نسبت‌های نقدینگی می‌توان قدرت شرکت را در پرداخت بدهی‌های جاری شرکت ارزیابی کرد. این نسبت شامل نسبت آنی و نسبت جاری است. کارایی شرکت، از نظر مدیریت بر دارایی‌ها با استفاده از نسبت فعالیت یا کارایی (گردش سریع اقلام دارایی) سنجیده می‌شود. سه نمونه از این نسبت‌ها شامل: الف) نسبت گردش موجودی کالا، ب) نسبت گردش کل دارایی‌ها، ج) نسبت متوسط دوره وصول مطالبات هستند. نسبت‌های اهرمی ریسک سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان بلندمدت یک سازمان را نشان می‌دهد. نسبت‌های اهرمی عبارتند از: الف) نسبت جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها و ب) نسبت توان پرداخت بهره و همچنین با استفاده از نسبت‌ها سودآوری عملکرد کلی شرکت و مدیریت آن ارزیابی می‌شود. با این نسبت‌ها به بازده شرکت از دیدگاه‌های متفاوت زیر توجه می‌کنند: ۱) از نظر سود هر سهم، ۲) براساس هر ریال فروش، ۳) بر مبنای هر ریال از دارایی‌ها، ۴) براساس هر ریال از حقوق صاحبان سهام شرکت.

سؤال‌های تشریحی

۱ – انواع صورت‌های مالی را نام ببرید.

۲ – اقلام ترازنامه چیست؟ و بیان کنید به چند صورت تهیه می‌شود.

۳ – محدودیت‌های ترازنامه را بیان کنید.

۴ – چگونگی به دست آوردن سود یا زیان خالص را در صورت سود و زیان به ترتیب با شکل مورد نظر محاسبه کنید.

۵ – صورت سود جامع را به اختصار توضیح دهید.

۶ – اهمیت تهیه‌ی صورت گردش وجوه نقد در چیست؟

۷- مهم‌ترین دلایل تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی را بیان کنید.

۸ـ نقص عمده‌ی نسبت جاری چیست؟ چه نسبتی برای رفع این نقص به کار می‌رود؟ توضیح دهید.

۹ـ آیا به نظر شما امکان دارد (افزایش) سرعت گردش کالا حکایت از نامطلوب بودن وضع شرکت کند؟ توضیح دهید.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

مسائل

۱- ترازنامه و صورت سود و زیان شرکت آریا موجود می‌باشد و همچنین اطلاعات زیر نیز در مورد شرکت دردست است:

هزینه‌های عملیاتی = فروش * ۲۵٪

نسبت گردش دارایی‌های ثابت = ۲

نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام = ۰/۶

میزان بازده حقوق صاحبان سهام = ۲۴٪

ترازنامه‌ی آخر سال مالی ۱۳۹۲

دارایی‌ها	
دارایی جاری	۲۰۰
ماشین‌آلات	؟
بدهی‌ها	
جاری	۱۰۰
بلندمدت	؟
حقوق صاحبان سهام	؟

صورت سود و زیان برای سال منتهی به ۱۳۹۲/۱۲/۲۹

فروش	؟
بهای تمام شده‌ی کالای فروش رفته	۷۰۰
سود ناخالص فروش	؟
هزینه‌های عملیاتی	؟
سود عملیاتی	۲۰۰
مالیات‌ها	؟
سود خالص	؟

با استفاده از اطلاعات فوق نسبت‌های زیر را محاسبه کنید :

۱) نسبت جاری ۲) حاشیه‌ی سود عملیاتی ۳) حاشیه‌ی سود فروش

۲- در تجزیه و تحلیل ترازنامه‌های شرکتی دو سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ مشخص کنید که اقلام زیر منابع‌اند یا مصارف؟

الف) خرید ماشین جدید به ارزش ۳۰۰۰۰۰ ریال.

ب) فروش زمین به مبلغ ۵۰۰۰۰۰ ریال.

ج) فروش ۲۰۰۰ سهم عادی به مبلغ ۲۵ ریال.

د) بازخرید ۳۰۰۰ سهم عادی.

هـ) سود خالص ۲۰۰۰۰ ریال.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

و) کاهش حساب‌های دریافتنی

ز) پرداخت ۰/۵ ریال سود سهام به ۱۰۰۰۰۰ سهم عادی.

۳- در فروردین، سود سهام شرکتی اعلام ولی پرداخت آن به تیر ماه موکول شده است. تعیین کنید پرداخت سود سهام در تیرماه چه اثری بر نسبت جاری در هر یک از حالات زیر دارد:

الف) وقتی نسبت جاری قبل از پرداخت سود سهام ۳ باشد؟

ب) وقتی نسبت جاری قبل از پرداخت سود سهام ۰/۳ باشد؟

ج) وقتی نسبت جاری قبل از پرداخت سود سهام ۱ باشد؟

ضمناً از دیدگاه تأثیر پرداخت سود بر نسبت جاری چه نکات مهمی را استنتاج می‌کنید؟

۴- در محاسبه میزان بازده دارایی، اولاً هزینه‌های مالی وام‌ها را به سود اضافه می‌کنیم و ثانیاً سود سهام ممتاز را در حساب منظور می‌داریم و در واقع فرمول محاسبه ما چنین می‌شود:

$$\frac{\text{هزینه‌های مالی + سود خالص اعم از سود سهام عادی و سهام ممتاز}}{\text{جمع دارایی}} = \text{بازده دارایی}$$

توضیح دهید چرا هزینه‌های مالی و سود سهام ممتاز را در صورت کسر می‌آوریم؟

۵- در بررسی صورت‌های مالی شرکتی، کل بدهی شرکت را نسبت به ارزش ویژه (حقوق صاحبان سهام) می‌سنجند. توضیح دهید چرا دیدگاه صاحبان سهام در مورد این نسبت با دیدگاه طلبکاران شرکا متفاوت است؟

۶- از شروع فعالیت شرکتی سه سال می‌گذرد. شما فقط ترازنامه‌ی سال سوم را دارید بدون صورت سود و زیان. گرچه معمولاً یک ترازنامه برای نشان داد عملیات و سود و زیان کافی نیست ولی می‌توان وضع سود و زیان شرکت را تا حدودی استنتاج کرد. سه رقم از ترازنامه را نام ببرید که برای منظور فوق قابل استفاده باشند و در ضمن توضیح دهید که از هر یک چه مفهومی استنباط می‌کنید؟

مرکز آموزش مدیریت دولتی

سؤال‌های مفهومی

الف) درست یا نادرست بودن هر یک از سؤال‌های زیر را تعیین کنید.

۱- اگر نسبت بازده دارایی زیاد باشد طبعاً سود هر سهم هم بالا خواهد بود.

درست ☐ نادرست ☐

۲- کسی که می‌خواهد سهام شرکتی را بخرد آیا در درجه اول به تعیین نسبت جاری می پردازد؟

درست ☐ نادرست ☐

۳- دو شرکت را در نظر بگیرید که از همه جهت مشابه باشند فقط در یکی حساب مطالبات و نسبت گردش کالا کم و در دیگری این دو زیادتر است. آیا این درست است که بگوییم در حالت اول نسبت جاری کم‌تر از مورد دوم است؟

درست ☐ نادرست ☐

۴- وقتی نسبت کل بدهی به ارزش ویژه بالا باشد چنین نتیجه می گیریم که شرکت وضع مطلوبی دارد و در کارها محافظه کار است.

درست ☐ نادرست ☐

۵- منظور از نقدینگی، توانایی تبدیل اقلام دارایی به پول برای واریز بدهی‌ها است.

درست ☐ نادرست ☐

۶- آیا پیش پرداخت‌های کوتاه مدت را معمولاً جزء دارایی‌های آنی محسوب می‌دارید؟

درست ☐ نادرست ☐

ب) پاسخ صحیح را انتخاب کنید:

۱- در محاسبه‌ی نسبت آنی کدام یک از اقلام زیر منظور نمی شود:

الف) موجودی صندوق ☐ ب) اوراق قرضه ☐

ج) مطالبات ☐ د) کالا ☐

۲- فروشگاهی که قسمت عمده فروش آن در ماه اسفند انجام می گیرد احتمالاً نسبت آنی حساب‌های آن در کدام یک از ماه های زیر بزرگتر خواهد بود؟

الف) مرداد ☐ ب) بهمن ☐ ج) فروردین ☐ د) شهریور ☐

۳- وقتی می گوییم گردش حساب بدهکاران ۵ مرتبه است یعنی به طور متوسط تعداد ایامی که طول می کشد تا بدهکاران وصول شود برابر است با:

الف) ۷۳ روز ☐ ب) ۹۱ روز ☐ ج) ۶۰ روز ☐ د) ۶۵ روز ☐

۴- برای تعیین نسبت بازده دارایی ترجیح می‌دهید کدام یک از ارقام زیر را بر جمع دارایی تقسیم کنید:

الف) فروش ☐ ب) سود خالص پس از وضع مالیات ☐

ج) سود خالص پس از وضع مالیات منهای سود سهام ممتاز ☐ د) سود خالص پس از وضع مالیات به اضافه هزینه های مالی ☐

هر یک را با دیگری مقایسه و استدلال نمایید.

۵- فرض کنیم نسبت جاری در شرکت صابری ۳ و در شرکت ناصری ۲ باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که:

الف) وضع مالی شرکت صابری بهتر از شرکت ناصری است. ☐ ب) وضع مالی شرکت صابری بدتر از شرکت ناصری است. ☐

ج) وضع مالی دو شرکت یکسان است. ☐ د) شرکت ناصری ممکن است وضع مالی بهتری داشته باشد. ☐

۶- در حالی که تورم مرتباً موجب افزایش قیمت‌ها می‌شود به فرض این که در شرکتی همه نسبت‌ها بزرگ‌تر از یک باشد، استفاده از روش اولین صادره از آخرین وارده به جای اولین صادره از اولین وارده در ارزیابی کالا سبب بالا رفتن کدام یک از مقیاس‌های زیر می‌شود:

الف) نسبت جاری ☐ ب) نسبت آنی ☐

ج) نسبت گردش کالا ☐ د) دوره‌ی وصول مطالبات ☐

۹- فرض کنیم دو سال است که بازار معاملات کساد و بی‌رونق و قیمت‌ها تنزیل داشته است. با وجود این شما می‌خواهید پولی را که پس‌انداز کرده‌اید در خرید سهام به کار اندازید. مطالعاتی که انجام می‌دهید به این نتیجه می‌رسید که خرید سهام یکی از دو شرکت «الف» و «ب» بهتر از سایر شرکت‌ها است. فرض کنید دو شرکت مذکور از لحاظ سود، نقدینگی و مخاطرات سرمایه وضع مشابهی داشته باشند ولی شرکت «الف» از روش اولین صادره از آخرین وارده و یکی از طریق شتابدار استهلاک استفاده می‌کند و تمامی مخارج تحقیقاتی خود را به هزینه‌ی جاری منظور می‌نماید در حالی که شرکت «ب» از روش اولین صادره از اولین وارده و استهلاک به روش خط مستقیم استفاده می‌کند و مخارج تحقیقاتی خود را طی چند سال مستهلک می‌نماید. فکر می‌کنید سرمایه‌گذاری در کدام شرکت بهتر است؟ توضیح دهید.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

مسائل

۱- ترازنامه و صورت سود و زیان شرکتی به شرح زیر است:

شرکت صنعتی ....

ترازنامه مورخ ۲۹ اسفند ۳×۱۳

(ارقام به هزار ریال)

	ریال	ریال		ریال
دارایی جاری:			بدهی جاری:	
موجودی نقد و بانک ها		۶/۰۰۰	بستانکاران	۳۶/۰۰۰
مطالبات		۳۰/۰۰۰	اسناد پرداختنی	۲۲/۰۰۰
موجودی جنسی:			بدهی به کارکنان	۶/۰۰۰
مواد اولیه	۲۴/۰۰۰		بدهی مالیاتی	۱/۰۰۰
کالای در جریان ساخت	۷/۰۰۰		قسط جاری وام بلند مدت	۵/۰۰۰
کالای ساخته شده	۷۳/۰۰۰			
		۱۰۴/۰۰۰		
جمع دارایی جاری		۱۰۴/۰۰۰	جمع بدهی جاری	۷۰/۰۰۰
دارایی ثابت:			بدهی بلند مدت:	
اموال، ماشین آلات و تجهیزات		۴۴/۰۰۰	اقساط باقیمانده‌ی وام یا وثیقه	۲۵/۰۰۰
پیش پرداخت ها		۶/۰۰۰	سهام سرمایه	۴۰/۰۰۰
سایر اقلام		۳/۰۰۰	سود سنواتی	۲۵/۰۰۰
			ذخایر	۳۳/۰۰۰
جمع		۱۹۳/۰۰۰	جمع	۱۹۳/۰۰۰

مرکز آموزش مدیریت دولتی

صورت سود و زیان
برای سال منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳×۳

	ریال	ریال
فروش		
موجودی جنسی در اول سال	۸۴/۰۰۰	
خرید مواد	۱۲۰/۰۰۰	
دستمزد و هزینه‌های سربار	۸۳/۰۰۰	
جمع	۲۸۷/۰۰۰	
موجودی کالا در آخر سال	۱۰۴/۰۰۰	
بهای تمام شده کالای فروش رفته		۱۸۳/۰۰۰
سود ناخالص		۹۸/۰۰۰
هزینه‌های فروش و اداری		۹۱/۰۰۰
سود عملیات		۷/۰۰۰
هزینه‌های مالی		۴/۰۰۰
سود قبل از کسر مالیات		۳/۰۰۰
پیش بینی مالیات		۱/۰۰۰
سود خالص		۲/۰۰۰

از روی صورت‌های فوق نسبت‌های زیر را تعیین کنید:

۱- نسبت جاری؛

۲- نسبت آنی؛

۳- نسبت کالا به سرمایه در گردش؛

۴- نسبت دارایی ثابت به ارزش ویژه؛

۵- نسبت دارایی ثابت به ارزش ویژه؛

۶- دفعات گردش سرمایه‌ی جاری؛

۷- دوره وصول مطالبات؛

۸- دوره گردش کالا (میانگین موجودی را به‌کار ببرید).

۲- براساس نسبت‌هایی که در بالا گرفته اید و با استفاده از ترازنامه و صورت سود و زیان به سه سؤال زیر پاسخ دهید:

الف) وضع مالی شرکت به نظر شما چگونه است؟

ب) چه بهبود و اصلاحی در ارقام و وضع مالی نظر شما را نسبت به مؤسسه بهتر می‌کند؟

پ) آیا مؤسسه با خطر مواجه است؟

۳- سه شرکت در یک رشته معین به کار مشغول هستند. فرض می‌کنیم حجم کار هر سه مؤسسه یکسان باشد. وضع حساب‌های سه شرکت در یک تاریخ معین به قرار زیر است، به نظر شما کدام شرکت بهترین وضع را دارد؟ دلیل بیاورید.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

	شرکت الف	شرکت ب	شرکت ج
			(ارقام به هزار ریال)
حساب‌های نقدی و بانک ها	۱۰/۰۰۰	۴۰/۰۰۰	۱۰/۰۰۰
مطالبات	۲۵/۰۰۰	۲۰/۰۰۰	۲۵/۰۰۰
کالا	۷۵/۰۰۰	۳۵/۰۰۰	۴۰/۰۰۰
دارایی جاری	۱۱۰/۰۰۰	۹۵/۰۰۰	۷۵/۰۰۰
بدهی جاری	۵۰/۰۰۰	۴۵/۰۰۰	۳۵/۰۰۰
سرمایه در گردش	۶۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰	۴۰/۰۰۰

۴- فرض کنیم سه شرکت در رشته‌ی واحدی کار می‌کنند و در یک تاریخ معین سرفصل حساب‌های آنها به شرح زیر یکسان، ولی ترکیب اقلام بدهی آنها متفاوت باشد. کدام شرکت وضع بهتری دارد؟ چرا؟

	شرکت الف	شرکت ب	شرکت ج
			(ارقام به هزار ریال)
دارایی جاری	۱۲۵/۰۰۰	۱۲۵/۰۰۰	۱۲۵/۰۰۰
اسناد پرداختنی	۲۵/۰۰۰	۱۵/۰۰۰	۵/۰۰۰
بستانکاران	۳۰/۰۰۰	۴۰/۰۰۰	۳۵/۰۰۰
طلب کارکنان	۱۰/۰۰۰	۱۵/۰۰۰	۱۰/۰۰۰
پاداش پرداختنی	۵/۰۰۰	-	۱۵/۰۰۰
مالیات پرداختنی	۵/۰۰۰	۵/۰۰۰	۱۰/۰۰۰
بدهی جاری	۷۵/۰۰۰	۷۵/۰۰	۷۵/۰۰۰

۵- در فروردین سال ۱۳×۵ آتش سوزی سبب از بین رفتن ساختمان و اکثر دفاتر شرکت آلفا شده است. به شما مراجعه کرده‌اند که کوشش نمایید ترازنامه و صورت سود و زیان شرکت را برای پایان سال قبل تهیه کنید.

فرض کنیم با مراجعات مکرر توانسته اید فقط ارقام و اطلاعات زیر را به دست آورید:

شرکت آلفا (ترازنامه)
پایان سال ۱۳×۴

دارایی		بدهی	
دارایی جاری:		بدهی جاری:	
موجودی نقد (از بانک استعلام شد)	۶/۲۵۰/۰۰۰	بستانکاران	؟
مطالبات	؟	بدهی بلند مدت	؟
موجودی کالا	؟		
جمع دارایی جاری	؟	جمع بدهی	؟
دارایی ثابت:		ارزش ویژه:	
اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات	؟	سرمایه	۲۰/۰۰۰/۰۰۰
	؟	سود تقسیم نشده	۳۰/۰۰۰/۰۰۰
		ارزش ویژه	۵۰/۰۰۰/۰۰۰
جمع دارایی		جمع بدهی و ارزش ویژه	؟

شرکت آلفا

صورت سود و زیان

برای سال ۴×۱۳

فروش	۱۱۲/۵۰۰/۰۰۰
بهای تمام شده کالای فروش	؟
سود ناخالص	؟
هزینه‌های عملیات	؟
سود قبل از مالیات	؟
مالیات بر درآمد	؟
سود خالص	؟

مرکز آموزش مدیریت دولتی

فصل سوم

اهداف کلی

۱- کاربرد سرمایه در گردش که نشان‌دهنده میزان تأثیر نقدینگی شرکت به بدهی‌های جاری شرکت است.

۲- آشنایی با ارزش افزوده و سود، مفاهیم و رویکردهای آن

۳- لزوم به کارگیری و روش تعیین ارزش ویژه شرکت

مقدمه

عوامل مختلفی در کارکرد مناسب اقتصادی و مالی یک مؤسسه دخالت دارند. مؤسسات، چه تولیدی و چه توزیعی در بخش‌های صنعتی، کشاورزی و خدماتی نیازمند به رعایت اصول و موازین علمی اقتصادی و حسابداری هستند. عوامل ورودی مؤسسه یا داده‌ها و ستانده‌ها در یک گردش مالی، باید به گونه‌ای فرجام یابند که موفقیت روزافزون مؤسسه را در پی داشته باشند. یک مؤسسه‌ی اقتصادی وجوهی را به دست می‌آورد و بالاخره این وجوه را به مصرف می‌رساند، دارایی ثابت و جاری و هزینه‌های ثابت و متغیر، در گردش عملیات مالی آن، نقش ایفا می‌کنند. حجم فروش، قیمت تمام شده، سود سهام، واگذاری سهام، وام‌های کوتاه و بلندمدتی که دریافت می‌کند، نحوه‌ی بازپرداخت آن‌ها، خریدهای نقدی و غیر نقدی آن، عملیات اعتباری که انجام می‌دهد، نحوه‌ی فروش اقساطی، وصول چک‌ها، زمان پیش‌بینی شده برای وصولی‌ها، افزایش یا کاهش ارزش ویژه، کاهش و افزایش دارایی ثابت و جاری، مبادله‌ی سهام یا مواد اولیه، چگونگی خرید مواد اولیه، نحوه‌ی پرداخت وام‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت به کارکنان و تأمین نیازهای پرسنلی همگی در گردش عملیات مالی یک مؤسسه دخیل هستند. در این فصل به تفضیل کلیه پارامترهای اقتصادی که در ارتباط با تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی می باشد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

سرمایه در گردش[1]

سرمایه در گردش از جمله اصطلاحات بسیار رایج در حسابداری و مدیریت مالی است و می‌تواند نشان دهنده‌ی امکان نقدپذیری برای یک فرد یا یک کسب و کار باشد ابتدا لازم است مفهوم دارایی‌های جاری را بشناسیم. سرمایه در گردش یک واحد انتفاعی که مجموعه منابعی است که در دارایی‌های جاری سرمایه‌گذاری می‌شود. (دکترهاشم نیکومرام، دکتر فریدون رهنمای رودپشتی، دکتر فرشاد هیبتی، مبانی مدیریت مالی- جلد دوم ،۱۳۹۱:۱۸)[2] دارایی‌های جاری دارایی‌هایی هستند که به صورت معقول و منطقی در طی سال مالی جاری یا دوره مالی مورد نظر ما، قابل تبدیل به پول نقد باشند. پول قطعاً جزو دارایی‌های جاری است، سرمایه گذاری‌های کوتاه‌مدتی که به سادگی قابل فروش و تبدیل به نقدینگی هستند هم جزو دارایی‌های جاری محسوب می‌شوند حساب‌های دریافتنی (مطالباتی که در کوتاه‌مدت بتوان آنها را به پول نقد تبدیل کرد و حتی ممکن است اسناد تجاری دقیق از آنها موجود نباشد) هم شکل دیگری از دارایی‌های جاری محسوب می‌شوند. موجودی انبار هم در صورتی که در افق زمانی کوتاه‌مدت قابل فروش و تبدیل به پول نقد باشد در گروه دارایی‌های جاری طبقه بندی می‌شود، به دارایی‌های جاری، سرمایه در گردش هم گفته می‌شود. اما به خاطر داشته باشید که یک شرکت علاوه بر دارایی‌های جاری، بدهی‌های جاری هم دارد. بنابراین به همان شیوه‌ی فوق می‌توان بدهی‌های جاری را هم تعریف کرد. بدهی‌هایی که به صورت معقول و منطقی در طی سال مالی جاری یا

1- Working Capital

۲- مبانی مدیریت مالی- جلد دوم

دوره‌ی مالی مورد نظر ما، قابل تبدیل به وجه نقد است به همین دلیل بهتر است به سرمایه در گردش خالص توجه داشته باشیم یعنی اختلاف بین دارایی جاری و بدهی جاری.

مدیریت سرمایه در گردش

آن مقدار دارایی جاری را که از محل منابع مالی بلندمدت تأمین شده باشد، سر مایه در گردش می‌نامند. سرمایه در گردش ناخالص به صورت کل دارایی‌های جاری و سرمایه در گردش خالص به صورت مازاد دارایی جاری بر بدهی جاری تعریف می‌شود. میزان سرمایه در گردش، شاخصی است برای تشخیص درجه‌ی نقدینگی و عدم اعسار یک شرکت، به ویژه اگر در مقایسه با دیگر شاخص‌ها و نسبت‌های مالی به کار گرفته شود. سرمایه در گردش حاشیه‌ی ایمنی اعتباردهندگان است، در شرکت‌هایی که در کوتاه‌مدت با مشکل استقراض مواجه هستند می‌بایست سرمایه در گردش بالایی داشته باشند. سرمایه در گردش از رابطه‌ی زیر به دست می‌آید:

سرمایه در گردش = بدهی‌های جاری – دارایی‌های جاری

تصور بر این است که دارایی جاری، بدهی جاری را تسویه کند. در این صورت دارایی جاری که پس از پرداخت این بدهی جاری باقی می‌ماند سرمایه در گردش شرکت است. از سوی دیگر اگر تمام بدهی‌های جاری به دارایی جاری تبدیل شده باشند تفاوت دارایی و بدهی جاری برابر با سرمایه‌ای از شرکت است که به یک دارایی جاری تبدیل شده است. کلیه‌ی عوامل فوق، تحت عنوان مدیریت سرمایه در گردش قابل تحقیق و بررسی است. از سوی دیگر می‌دانیم که برای به حداکثر رسانیدن ارزش سهام شرکت، مدیران مالی باید اهداف سه گانه‌ی زیر را در نظر می گیرند:

۱- تعیین اندازه‌ی شرکت و میزان رشد آتی آن؛

۲- تعیین بهترین ترکیب دارایی‌های شرکت (مصارف وجوه)؛

۳- تعیین بهترین ترکیب منابع شرکت (ساختار اولیه)؛

شایان ذکر است که تعیین میزان سرمایه در گردش مناسب، به نوعی، با هر سه هدف فوق در کنش و واکنش متقابل است. مدیر مالی و سایر مدیران که در اتخاذ تصمیمات مالی سهیم هستند، می‌توانند با راهبردهایی گوناگون یک مؤسسه را با موفقیت یا شکست قرین کنند. سرمایه در گردش شرکت برای اعتباردهندگان برون سازمانی (بانک‌ها و مؤسسات اعتباری) عامل مهمی برای اعطای این اعتبارات و تسهیلات به شمار می‌رود. در واقع هر چه این عدد افزایش یابد توانایی شرکت در باز پرداخت دیون نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر فزونی سرمایه در گردش برای مدیریت سازمان از این نظر که از منابع برون‌سازمانی استفاده نکرده است و یا دارایی جاری بیش از حد نگهداری کرده می‌تواند یکسویی مدیریت را نشان دهد. اصولاً سرمایه در گردش توان بازپرداخت بدهی‌ها را نشان می‌دهد و دلیلش هم این است که چون از تفاضل دارایی‌ها و بدهی‌های جاری به دست می‌آید نشانگر منابعی از شرکت است که قابلیت نقد شوندگی بالایی دارند. پس هرچه قدر که سرمایه در گردش بزرگ‌تر از صفر باشد مطلوب‌تر است و نشان‌دهنده‌ی این است که شرکت قادر است در مدت زمانی کمتر از یکسال به بازپرداخت بدهی‌هایش روی آورد. اصولاً سرمایه در گردش در خصوص فرض تداوم فعالیت مطرح است. و در کنار سایر نسبت‌ها، یکی از نسبت‌های مورد توجه اعتباردهندگان، بانک‌ها، سرمایه‌گذاران داخلی و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی است.

ماهیت سرمایه در گردش

سرمایه در گردش یک شرکت، مجموعه مبالغی است که در دارایی‌های جاری سرمایه‌گذاری می‌شود. اگر بدهی‌های جاری از دارایی‌های جاری یک شرکت کسر گردد سرمایه در گردش خالص به دست می‌آید. مدیریت سرمایه در گردش عبارت است از تعیین حجم و ترکیب منابع و مصارف سرمایه در گردش به نحوی که ثروت سهامداران افزایش یابد.

منابع و مصارف سرمایه در گردش

دارایی‌های جاری یک شرکت از اقلام زیر تشکیل می‌گردد: صندوق و بانک، اوراق بهادار قابل‌فروش، حساب‌های دریافتنی، موجودی کالا و سایر دارایی‌های جاری. بسیاری از دارایی‌های جاری از محل بدهی‌های جاری (مثل حساب‌های پرداختنی، اسناد پرداختنی و وام‌های کوتاه‌مدت) تأمین مالی می‌شوند. در عین حال، برخی از شرکت‌ها بخشی از دارایی‌های جاری خود را از محل وام‌های بلندمدت یا از محل حقوق صاحبان سهام تأمین می‌کنند.

مدیریت سرمایه در گردش در مرحله‌ی عمل

در این بخش، از داده‌ها و محتویات ترازنامه‌ها، صورت حساب سود و زیان و نسبت‌های مالی استفاده می‌کنیم تا سیاست‌های کنونی شرکت‌ها را در مورد سرمایه در گردش، نشان دهیم. همچنین با به دست آوردن میزان افزایش فروش، روند تغییراتی را که در ترکیب و ساختار سرمایه و دارایی‌های شرکت رخ می‌دهد نشان می‌دهیم. با استفاده از نسبت‌های مالی چندین شرکت از ویژگی‌های خطر کردن و بازده سیاست‌هایی که شرکت‌ها در مرحله‌ی عمل در خصوص سرمایه در گردش اجرا می‌کنند، آگاه می‌شویم.

فروش و سرمایه در گردش

فروش واقعی و پیش‌بینی‌شده‌ی شرکت بر مقدار سرمایه در گردشی که شرکت به مصرف می‌رساند (و مجبور است آن را تأمین کند) اثر بسیار شدیدی دارد. فروش شرکت بر حجم دارایی‌های جاری و بدهی‌های جاری اثر مستقیم دارد و باعث می‌شود که این اقلام خود به خود افزایش یابند؛ برای مثال، خریدها به صورت موجودی کالا و حساب‌های پرداختنی درمی‌آیند، فروش باعث ایجاد وجه نقد و حساب‌های دریافتنی می‌گردد و تقاضای فصلی یا غیرمنتظره، گهگاه باعث می‌شوند که شرکت از وام‌های کوتاه‌مدت استفاده کند. حدود تغییراتی که (بر اثر فروش) در حساب‌های جاری شرکت خود به خود رخ می‌دهد در صنایع مختلف متفاوت است. برای محاسبه‌ی آن در صنایع مختلف باید نسبت سرمایه در گردش خالص به فروش را محاسبه کرد. معمولاً این نسبت رقمی کمتر از ۰/۳۰ است. مقدار ۰/۳۰ یعنی برای یک ریال فروش ۰/۳۰ ریال سرمایه در گردش مورد نیاز است. این نسبت در بسیاری از شرکت‌ها به بیش از ۰/۲۵ می‌رسد؛ از آن جمله است: صنایع نساجی، تولید لباس، ماشین‌آلات، قطعات کامپیوتر و صنایع الکترونیک بر عکس، در صنایع حمل و نقل زمینی، هوائی، تلفن و مواد غذایی، این نسبت به ۰/۱۰ یا کمتر می‌رسد. شرکت‌هائی که بتوانند فروش مستمر داشته باشند، دارایی‌ها و بدهی‌های جاری آنها به صورت جزء لاینفک ترازنامه‌ی آنها در خواهد آمد. فرض بر این است که فروش مرتب افزایش می‌یابد و بخشی از کل فروش به صورت فصلی صورت می‌گیرد. دارایی‌های جاری دائمی شرکت شامل اقلامی از دارائی جاری است که برای رسیدن به حجم فروش مورد انتظار لازم است. نوسانات دارایی‌های جاری در آن بخش از کل فروش به‌وجود می‌آید که به صورت فصلی انجام می‌شود. بدهی‌های جاری دائمی شامل اقلامی از بدهی جاری می‌شود که خود به خود برای رسیدن به حجم مورد انتظار فروش لازم است. بدهی‌های جاری متغیر نتیجه فروش فصلی است. شرکت‌ها می‌توانند بخشی از بدهی‌های دائمی شرکت را از محل وام‌های بلند مدت یا از محل حقوق صاحبان سهام تأمین کنند.

استراتژی سرمایه در گردش، ریسک و بازده

۱) استراتژی دارایی‌های جاری؛ ۲) استراتژی بدهی‌های جاری

شرکت‌ها می‌توانند یا به کارگیری استراتژی‌های گوناگون، در رابطه با مدیریت سرمایه در گردش، میزان نقدینگی شرکت را تحت‌تأثیر قرار دهند. این استراتژی‌ها را میزان خطر کردن و بازده آنها مشخص می‌کند. مدیران سرمایه در گردش به دو دسته تقسیم می‌شوند: محافظه‌کار و متهوّر (جسور). استراتژی محافظه‌کارانه در مدیریت سرمایه در گردش باعث خواهد شد که قدرت نقدینگی بیش از حد بالا برود. در اجرای سیاست محافظه‌کارانه سعی می‌شود که خطر کردن ناشی از ناتوانی بازپرداخت بدهی‌های سررسید شده به پایین‌ترین حد برسد. مدیر، در این نوع استراتژی، می‌کوشد تا مقدار زیادی دارایی جاری (که میزان بازده آنها پایین است) نگه دارد، از این‌رو، شرکت‌هایی که چنین استراتژی‌ای داشته باشند به اصطلاح دارای ریسک نقدینگی و بازده اندک خواهند بود. مدیر سرمایه در گردشِ با استراتژی جسورانه می‌کوشد تا با داشتن کمترین میزان دارایی جاری، از بدهی‌های جاری بیشترین استفاده را ببرد و شرکت را به اینگونه اداره کند. در اجرای این استراتژی، خطر کردن نقدینگی بسیار بالا خواهد رفت و شرکتی که این استراتژی را به اجرا درآورد، بارها در وضعیتی قرار می‌گیرد که نمی‌تواند بدهی‌های سررسید شده را بپردازد. از سوی دیگر، چون حجم دارایی‌های جاری به پایین‌ترین حد می‌رسد، میزان بازده سرمایه‌گذاری بسیار بالا می‌رود (البته اگر شرکت ورشکست نشود). شرکت‌هایی که استراتژی جسورانه در پیش می‌گیرند خطر کردن بالایی را می‌پذیرند و نرخ بازدهی آنها بالا است. شرکت‌ها می‌توانند در اداره‌ی امور دارایی‌های جاری و بدهی‌های جاری، استراتژی‌های گوناگونی به‌کار ببرند. با ترکیب این استراتژی‌های گوناگون می‌توان سیاستی را در پیش گرفت که سرمایه در گردش به حد مطلوب برسد.

تجزیه و تحلیل نسبت‌های سرمایه در گردش

برخی از ابزار و روش‌ها در تجزیه و تحلیل سرمایه در گردش، عبارت هستند از نسبت جاری، نسبت دارایی‌های جاری به کل دارایی‌ها و نسبت بدهی‌های جاری به کل دارایی‌ها، نسبت جاری و نسبت سرمایه در گردش.

نسبت‌های مالی و استراتژی‌های سرمایه در گردش

نسبت جاری و نسبت سرمایه در گردش خالص

مقدار نسبت جاری یک شرکت با سرمایه در گردش رابطه مستقیم دارد. مخصوصاً:

۱. اگر دارایی‌های جاری از بدهی‌های جاری بیشتر شود، سرمایه در گردش خالص مثبت خواهد شد و نسبت جاری بزرگ‌تر از عدد یک می‌شود.

۲. اگر دارایی‌های جاری با بدهی‌های جاری مساوی شود سرمایه در گردش خالص صفر، و نسبت جاری برابر با یک خواهد شد.

۳. اگر دارایی‌های جاری از بدهی‌های جاری کمتر شود، سرمایه در گردش خالص منفی و نسبت جاری از عدد یک کمتر می‌شود.

نسبت دارایی جاری به کل دارایی‌ها

نسبت دارایی‌های جاری به کل دارایی‌ها ابزاری است که می‌توان با استفاده از آن، حدود یا میزانی را تعیین کرد که شرکت وجوه خود را در اقلام دارایی‌های جاری (و نه دارایی‌های ثابت) سرمایه‌گذاری کرده است. مقدار این نسبت در گرو تغییراتی است که در دارایی‌های جاری رخ می‌دهد (البته در واکنشی که نسبت به فروش از خود نشان می‌دهد) و در عین حال، به میزان دارایی‌های ثابتی که مورد نیاز شرکت است بستگی دارد.

نسبت بدهی جاری به کل دارایی‌ها

این نسبت نشان‌دهنده‌ی درجه اتکای شرکت به منابع مالی کوتاه مدت برای تحصیل دارایی‌های شرکت است. مقدار این نسبت تحت تأثیر بدهی‌های جاری و منابع دائمی وجوه (مثل حقوق صاحبان سهام) قرار می‌گیرد. در عین حال، مقدار این نسبت نشان‌دهنده‌ی این است که مدیریت مالی شرکت خواسته است تا چه حدّ از بدهی‌های جاری (مثل وام‌های بانکی و اوراق تجاری) به عنوان منابع تأمین سرمایه استفاده کند. بنابراین، برای ارزیابی و قضاوت در مورد سیاست‌هایی که شرکت در خصوص مدیریت سرمایه در گردش اتخاذ کرده است، می‌توان از این نسبت استفاده کرد.

نسبت‌های نقدینگی

این نسبت نشان‌دهنده‌ی درجه اتکای شرکت به منابع مالی کوتاه‌مدت برای تحصیل دارایی‌های شرکت است. مقدار این نسبت تحت تأثیر بدهی‌های جاری و منابع دائمی وجوه (مثل حقوق صاحبان سهام) قرار می‌گیرد. در عین حال، مقدار این نسبت نشان‌دهنده این است که مدیریت مالی شرکت خواسته است تا چه حد از بدهی‌های جاری (مثل وام‌های بانکی و اوراق تجاری) به عنوان منابع تأمین سرمایه استفاده کند. بنابراین، برای ارزیابی و قضاوت در مورد سیاست‌هایی که شرکت در خصوص مدیریت سرمایه در گردش اتخاذ کرده است، می‌توان از این نسبت استفاده کرد. برای تجزیه و تحلیل سیاست‌هایی که در مورد مدیریت سرمایه در گردش اتخاذ شده، می‌توان از دو نسبت دیگر که آنها را «نسبت نقدینگی» (LR) می‌نامند استفاده کرد. مقدار این نسبت‌ها به طریق زیر محاسبه می‌شود:

$$LR = \frac{\text{وجوه نقد + اوراق بهادار قابل فروش}}{\text{کل دارایی‌های جاری}}$$

$$LR_2 = \frac{\text{وجوه نقد + اوراق بهادار قابل فروش}}{\text{کل بدهی‌های جاری}}$$

در محاسبه‌ی این دو نسبت نقدینگی فرض می‌شود که صندوق و اوراق بهادار قابل‌فروش، بخش بزرگی از دارایی‌های جاری را تشکیل می‌دهند. برای این که در اصل این فرض خدشه‌ای وارد نشود، باید بتوان در هر لحظه آن مقدار از دارایی جاری را که به صورت اوراق بهادار قابل فروش است، بدون هیچ کم و کاست، بلافاصله به پول نقد تبدیل کرد.

LR1 معیاری است برای محاسبه‌ی قدرت نقدینگی دارایی‌های جاری. مقدار این نسبت هر قدر بیشتر باشد، مؤید این است که وجوه نقد و اوراق بهادار قابل فروش، «منابع» اصلی وجوه هستند (البته برای تهیه دارایی‌های جاری‌ای که در صورت افزایش ناگهانی فروش، مورد نیاز شرکت خواهند بود.)

LR2 توانایی شرکت را در بازپرداخت بدهی‌های جاری اندازه‌گیری می‌کند (مشروط به این که مجبور نباشد در این خصوص، سایر اقلام دارایی خود را به پول نقد تبدیل، یا از سایر منابع خارجی استفاده کند). مقدار این نسبت هر قدر بزرگ‌تر باشد به این معنی است که می‌توان برای بازپرداخت بدهی‌های جاری از وجوه نقد یا اوراق بهادار قابل فروش استفاده کرد.

شرکتی که مدیریت سرمایه در گردش آن، محافظه‌کارانه عمل کند، موقعیت زیر را خواهد داشت: نسبت نقدینگی، نسبت جاری و نسبت سرمایه در گردش خالص آن بالا خواهد بود. مدیرمالی شرکتی که سیاستی جسورانه در پیش می‌گیرد می‌کوشد تا مقدار این نسبت‌ها را کاهش دهد و چه بسا سرمایه در گردش خالص شرکت را منفی کند. دو معیار مشخص‌کننده‌ی سیاست سرمایه در گردش عبارتند از: ۱- تجزیه و تحلیل روند زمانی نسبت‌ها و سرمایه در گردش خالص، ۲- مقایسه نسبت‌های شرکت با مقادیر متعلق به متوسط صنعت.

مدیریت شرکتی که محافظه‌کار است می‌کوشد تا نسبت‌های نقدینگی و نسبت جاری شرکت را به مقیاسی برساند که از مقادیر متعلق به متوسط صنعت بالاتر است. اما مدیر مالی شرکت که سیاستی جسورانه در پیش می‌گیرد درصدد برمی‌آید تا این نسبت را به مقادیری برساند که از مقادیر متوسط صنعت کمتر است.

تغییرات سرمایه در گردش

معاملاتی که سرمایه در گردش را تغییر می‌دهند گوناگون و بی‌شمارند برای تشخیص اثر این معاملات کافی است آنان را به سه دسته‌ی اصلی طبقه‌بندی کرده تأثیر هر دسته را بر سرمایه در گردش بشناسیم. سپس در هر موردی که پیش می‌آید تعیین کنیم آن مورد معامله در کدام دسته قرار می‌گیرد. اگر معامله‌ای در هیچ یک از این سه دسته قرار نگرفت طبعاً از لحاظ سرمایه در گردش بدون اثر است. سه دسته‌ی مذکور عبارتند از:

۱- تغییرات در ارزش ویژه، هر افزایشی که در ارزش ویژه در فاصله دو دوره‌ی مالی پیدا شده باشد منبعی از لحاظ افزایش سرمایه در گردش بشمار می‌رود و برعکس، هرگونه کاهشی به وجود آمده باشد در زمره‌ی مصارف محسوب و موجب کاهش سرمایه در گردش می‌شود.

۲- تغییرات در بدهی بلندمدت، افزایش در بدهی بلندمدت در طی دوره مالی منبعی در جهت افزایش سرمایه در گردش محسوب می‌شود. طبعاً هرگونه کاهشی در بدهی بلندمدت پیدا شود از مصارف وجوه حکایت می‌کند و کاهش سرمایه در گردش را موجب می‌گردد.

۳- تغییرات در داریی ثابت، کاهش در داریی ثابت خالص در فاصله‌ی دو دوره‌ی مالی موجب افزایش وجوه ودر نهایت افزایش سرمایه در گردش می‌شود. بر عکس افزایش دارایی ثابت از کاربرد وجوه در تحصیل آن حکایت می‌کند و سبب کاهش سرمایه در گردش می‌گردد.

تغییرات در ارزش ویژه

معمولاً تغییرات عمده در سرمایه در گردش ناشی از تحولاتی است که در ارزش ویژه پدید می‌آید. افزایش ارزش ویژه به خصوص وقتی از سود عملیات به وجود آمده باشد منبعی به شمار می‌رود که سرمایه در گردش را بالا می‌برد. کاهش سرمایه در گردش وقتی از نقصان ارزش ویژه ناشی شود خطر می‌آفریند و اگر از زیان عملیات به وجود آمده باشد خطر، بزرگ‌تر می‌گردد.

اعلام سود سهام مسلماً از ارزش ویژه می‌کاهد و پرداخت آن سرمایه در گردش را تقلیل می‌دهد. تصمیم به پرداخت سود سهام باید وقتی اتخاذ شود که اثر آن بر روی سرمایه در گردش تعیین شده باشد.

فروش سهام جدید بر سرمایه در گردش برای مدتی (معمولاً نامحدود) می افزاید مشروط بر این که صرف نیازهای جاری مؤسسه شود و نه این که مثلاً برای گسترش دارایی‌های ثابت و یا واریز بدهی‌های بلندمدت به کار رود. به همین قیاس کاهش سرمایه از محل اقلام دارایی جاری یا با ایجاد بدهی جاری موجب کاهش ارزش ویژه و سرمایه در گردش می‌شود. مبادله‌ی سهام سرمایه با مواد اولیه یا کالا طبعاً بر سرمایه در گردش می‌افزاید.

اقلام عمده‌ی مؤثر بر ارزش ویژه و سرمایه در گردش را در بالا توضیح دادیم ولی مواردی دیگر هم پیدا می‌شوند هر چند بسیار نادر که بر سرمایه در گردش اثر می‌گذارند. مثلاً سود حاصل از فروش اقلامی از داریی ثابت، یا درآمدی که در سال‌های قبل تحصیل شده ولی در سال بعد در حساب‌ها ثبت گردیده، سبب افزایش و بر عکس دینی که در سال‌های گذشته به اشتباه ثبت نشده و فعلاً در حساب‌ها منعکس و پرداخت می‌شود سبب کاهش سرمایه در گردش می‌گردند.

تغییرات در بدهی بلندمدت

واریز بدهی بلندمدت با مصرف وجوه ملازمه دارد و طبعاً سرمایه در گردش را کاهش می‌دهد معمولاً قسمتی از بدهی بلندمدت هر سال به صورت قسط حال و پرداختنی می‌شود.

از لحاظ دیگر ایجاد یا افزایش بدهی بلندمدت، بر سرمایه در گردش می‌افزاید ولی هرچند بدهی سررسیدی بلندمدت داشته باشد باز محاسن وجوه به دست آمده از افزایش سرمایه را ندارد زیرا:

۱- وام بلندمدت غالباً با وثیقه گذاشتن دارایی تحصیل می‌شود و حتی وقتی بدون وثیقه هم باشد وام‌دهندگان را به‌طور ضمنی در مالکیت داریی‌های واحد تجاری دخیل می‌کند که این دخالت به هنگام بروز مشکلات عملاً ظاهر می‌شوند.

۲- اقساط سالانه بازپرداخت وام بلندمدت و هزینه‌های مربوط به آن باید از محل سود سالانه تأمین و پرداخت شود.

۳- اخذ وام بلندمدت غالباً موجب از دست رفتن اعتبارات کوتاه‌مدت می‌گردد. یعنی به لحاظ وجود وام تضییقاتی در داد و ستد عادی فراهم می‌آید. در حالی که وقتی سرمایه در گردش با فروش سهام جدید افزایش یابد غالباً موجب تقویت اعتبار در کسب وام‌های کوتاه‌مدت می‌شود.

تغییرات در دارایی ثابت

سرمایه‌گذاری در دارایی ثابت از سرمایه در گردش می‌کاهد. باید توجه داشت که در زمان توسعه‌ی کارخانه یا نو کردن وسایل تولید، سرمایه در گردش به مقدار مورد نیاز باقی بماند و طوری لطمه نبیند که امور روزمره مختل شود. در بسیاری از موارد اقلام دارایی ثابت را نمی‌توان از محل سرمایه در گردش خریداری کرد و می‌باید به طرق دیگر مانند افزایش سرمایه و یا اخذ وام بلندمدت اقدام کرد. وقتی تغییرات خالص حاصل در دارایی ثابت را برای مدت زمان بین دو ترازنامه مطالعه می‌کنیم معمولاً افزایش دارایی ثابت با کاهش سرمایه در گردش ملازمه دارد و برعکس به هنگام کاهش دارایی ثابت سرمایه در گردش افزایش می‌یابد. کاهش دارایی ثابت ممکن است در نتیجه‌ی فروش اقلامی از آن یا به سبب محاسبه و یا افزایش استهلاک انباشته به وجود آمده باشد. اگر استهلاک سالانه رقم بزرگی را تشکیل دهد ممکن است سبب شود که مبالغ سرمایه‌گذاری جدید در دارایی ثابت در موقع محاسبه‌ی سرمایه در گردش ظاهر نشود چه این دو یکدیگر را تهاتر می‌کنند. بدیهی است در موردی که دارایی ثابت جدیدی خریداری شود سرمایه‌ی جاری می‌تواند به میزان استهلاک سالانه آن افزایش پیدا کند.

کلیه‌ی عواملی را که طی سال مالی در تغییر حساب‌های دارایی ثابت مؤثرند غالباً نمی‌توان بررسی کرد زیرا معمولاً اطلاعات کافی در اختیار قرار نمی‌گیرد. ولی در هر حال تغییرات خالصی که در حساب‌های دارایی طی یک سال به وجود آمده است برای تجزیه و تحلیل کفایت می‌کند. بعضی حساب‌ها نیز که معمولاً نمی‌توان آنها را در شمار اقلام داریی ثابت منظور داشت موجب کاهش سرمایه در گردش می‌شوند مانند وام بلندمدت داده شده به کارکنان و یا هزینه‌های توسعه و تحقیق در مواردی که سرمایه‌ای قلمداد می‌شوند. اثر این گونه حساب‌ها هم در بررسی سرمایه در گردش می‌باید مورد توجه قرار گیرد.

مدیریت سرمایه در گردش، گردش نقدی عملیاتی و عملکرد شرکت

نتایج حاکی از آن است که مدیران با کوتاه کردن چرخه‌ی تبدیل نقدی و با کوتاه کردن مدت جمع‌آوری حساب‌های دریافتنی می‌توانند سوددهی و گردش نقدی شرکت خود را افزایش دهند. نتایج همچنین نشان می‌دهد که کوتاه کردن دوره‌ی تبدیل موجودی و طولانی کردن دوره‌ی سررسید حساب‌های پرداختنی، موجب کاهش سوددهی و گردش نقدی شرکت می‌شود. اصلی‌ترین موضوع در مدیریت سرمایه در گردش، فعالیت‌های مالی و عملیاتی کوتاه‌مدت شرکت است. یکی از ارکان مدیریت

سرمایه در گردش، جمع‌آوری حساب‌های دریافتنی با حداکثر سرعت ممکن و به تأخیر انداختن بدهی به فروشندگان تا بیشترین حد ممکن است، این اصل سرمایه در گردش بر مبنای مفهوم چرخه‌ی تبدیل نقدی است. چرخه‌ی تبدیل نقدی، شیوه‌ی مناسبی برای ارزیابی گردش نقدی شرکت است، زیرا بعد زمانی نقدینگی را نیز در نظر می‌گیرد و توان کلی شرکت در نقدینگی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. چرخه‌ی تبدیل نقدی، معیار عملکردی قدرتمندی است برای ارزیابی کیفیت مدیریت گردش نقدی یک شرکت، بنابراین کوتاه شدن چرخه‌ی تبدیل نقدی و مدت جمع‌آوری حساب‌های دریافتنی، موجب بهبود عملکرد شرکت و گردش نقدی خواهد شد.

تعیین ارزش ویژه‌ی یک شرکت

برای تعیین ارزش یک شرکت، راه اول این است که ارزش ویژه یا حقوق صاحبان سهام شرکت را تعیین کرد. ارزش ویژه نشان‌دهنده مجموع سهام عادی، صرف سهام و سود انباشته است. پس از محاسبه ارزش ویژه باید مقدار تقریبی سرقفلی و اقلامی که بیش از مقدار واقعی یا کمتر از مقدار واقعی تعیین ارزش شده‌اند به آن اضافه یا کسر کرد. عدد نهایی می‌تواند برآورد معقول از ارزش پولی شرکت به دست دهد. اگر یک شرکت دارای سرقفلی باشد، در ترازنامه عنوان «دارایی‌های نامشهود» نوشته خواهد شد.

راه دوم، برای تعیین ارزش، براساس این باور قرار دارد که ارزش شرکت برابر است با منفعتی که در آینده، مالکان می‌توانند از محل سود خالص به دست آورند. یک قاعده مبتنی بر عقل سلیم این است که ارزش شرکت پنج برابر سود سالانه کنونی تعیین شود. اگر از این روش استفاده شود باید از میانگین سود پنج سال استفاده کرد. لازم به یادآوری است که شرکت برای پایین آوردن مالیات‌ها می‌کوشد تا آن جا که امکان دارد در گزارش‌های مالی سود کمتری نشان دهد.

راه سوم، اگر تعیین ارزش شرکت بر عهده‌ی بازار گذارده شود، باید به یکی از سه روش زیر اقدام کرد. نخست، ارزش شرکت را بر مبنای قیمت فروش شرکت مشابه گذاشت. ولی یک مسأله بالقوه که در این زمینه به وجود می‌آید این است که گاهی نمی‌توان به راحتی ارقام مورد قیاس را شناسایی کرد و این در حالی است که اطلاعات زیادی درباره‌ی خرید و فروش شرکت‌ها در آرشیوها وجود دارد. روش دوم را روش نسبت قیمت به سود می‌نامند. در اجرای این روش، قیمت بازار سهام عادی شرکت را بر سود سالانه تقسیم می‌کنند و عدد به دست آمده را در متوسط سود خالص ۵ سال گذشته ضرب می‌کنند. روش سوم را روش سهام در دست مردم می‌نامند. در اجرای روش مزبور، تنها تعداد سهام در دست مردم را در قیمت بازار یک سهم ضرب می‌کنند و مبلغی به آن می‌افزایند. در بسیاری از موارد تعیین ارزش شرکت، امری متداول شده است. چنین دانش یا آگاهی موجب می‌شود منافع گروه‌های ذی‌نفع بهتر حفظ شود.

ویژگی‌های اصلی روش ارزش ویژه به شرح زیر است:

الف) سرمایه‌گذاری ابتدا به بهای تمام‌شده ثبت می‌شود.

ب) مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری به میزان سهم واحد سرمایه‌گذار از سود یا زیان واحد سرمایه پذیر بعد از تاریخ تحصیل افزایش یا کاهش می‌یابد.

ج) سهم واحد سرمایه‌گذار از سود یا زیان واحد سرمایه‌پذیر بعد از تاریخ تحصیل، در صورت سود و زیان واحد سرمایه‌گذار منظور می‌شود.

د) مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری به میزان سود سهام دریافتی یا دریافتنی از واحد سرمایه‌پذیر کاهش می‌یابد.

هـ) مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری در صورت لزوم، به میزان سهم واحد سرمایه‌گذار از تغییر در حقوق صاحبان سرمایه واحد سرمایه پذیر بعد از تاریخ تحصیل که آثار آن در صورت سود و زیان واحد سرمایه‌پذیر انعکاس نیافته است (از قبیل تغییرات ناشی از تجدید ارزیابی دارایی‌های ثابت مشهود) تعدیل می‌شود.

اگر در روش ارزش ویژه، سهم واحد سرمایه‌گذار از زیان‌های واحد تجاری وابسته، مساوی یا بیش از مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری شود، واحد سرمایه‌گذار معمولاً احتساب سهم زیان خود را متوقف می‌کند و سرمایه‌گذاری به ارزش صفر گزارش می‌شود. زیان‌های اضافی، تنها تا میزان تعهدات قطعی واحد سرمایه‌گذار یا پرداخت‌های انجام شده از طرف واحد تجاری وابسته برای تسویه‌ی تعهدات آن که توسط واحد سرمایه‌گذار تضمین شده یا به نحو دیگری تعهد شده است، شناسایی می‌گردد. در صورتی که واحد تجاری وابسته بعداً سود، گزارش کند، واحد سرمایه‌گذار تنها پس از پوشش سهم خود از خالص زیان‌های شناسایی نشده، می‌تواند سهم خود از سود را به حساب گیرد. آنچه ارزش ویژه را افزایش می‌دهد عدم تقسیم سود و نگهداری آن در واحد تجاری و یا افزایش سرمایه است. باید توجه کرد که سرمایه‌گذاری جدید یا افزایش سرمایه طوری قلمداد نشود که پوششی بر زیان عملیات ایجاد کند.

معمولاً قسمتی از سود، تقسیم و قسمت دیگر برای افزایش سرمایه در گردش و یا توسعه‌ی فعالیت و یا سرمایه گذاری جدید در دارایی ثابت نگهداری می‌شود. قسمت اخیر که اصطلاحاً به آن سود سنواتی اطلاق می‌کنیم عملاً در رفع نیازهای مالی نقش افزایش سرمایه را ایفا می‌کند. سود سنواتی به شرح زیر تعیین می‌شود: (فرمول را از چپ به راست بخوانید)

اصلاحات + سود سنواتی ابتدای دوره + سود سهام اعلام شده − سود = سود سنواتی

معمولاً در بسیاری از موارد اصلاحاتی نسبت به سود سال‌های گذشته ضرورت نمی‌یابد. معاملاتی هم که نسبت به سهام سرمایه انجام می‌شود ارزش ویژه را تغییر می‌دهد. فروش سهام جدید باعث افزایش ارزش ویژه و تقلیل سرمایه موجب کاهش آن می‌گردد .اعلام سود سهمی تأثیری در ارزش ویژه ندارد زیرا فقط سبب انتقال مبلغی از سود به حساب سرمایه می‌شود و این دو از حساب‌های ارزش ویژه هستند. تجدید ارزیابی اقلام دارایی هم ممکن است سبب افزایش ارزش ویژه شود. مسلماً افزایشی که در نتیجه ارزیابی دارایی‌ها حاصل شده باشد با افزایش ناشی از فعالیت مؤسسه و یا با افزایش حاصل از فروش سهام جدید فرق کلی دارد. مصالحه و تراضی در واریز بدهی‌ها پیش از سررسید به کمتر از مبلغ اسمی هم ارزش ویژه را افزایش می‌دهد ولی این حالت وقتی مورد پیدا میکند که طرف حساب دچار مشکلات مالی شده باشد و ربطی به حسن انجام امور شرکت ندارد.

اگر سود طی سال‌ها مرتباً افزایش یابد هرچند این افزایش کم باشد نشانه‌ای مطلوب تلقی می‌شود ضمناً به طور کلی عدم پرداخت سود سهام و نگهداری و استفاده از آن در شرکت موجب افزایش سرمایه در گردش و در نتیجه اعتبار شرکت می‌گردد. ولی هرگاه سرمایه در گردش نیازی به افزایش و شرکت برنامه‌ای برای توسعه فعالیت نداشته باشد نگهداری سود قابل توجیه به نظر نمی‌رسد به خصوص این که ممکن است سبب کاهش ارزش سهام در بورس شود.

صورت مغایرت ارزش ویژه

تا اینجا کوشش این بود که مقایسه‌ی دو یا چند حساب اطلاعاتی به دست آوریم. ولی اگر بخواهیم بررسی جامعی انجام گیرد باید صورت مغایرت ارزش ویژه را تهیه کنیم و مورد تفسیر قرار دهیم. در زیر اهم اقلامی را که موجب تغییراتی در این زمینه می‌شوند خلاصه می‌کنیم.

صورت مغایرت ارزش ویژه	
آن چه سبب افزایش ارزش ویژه می شود	**آنچه سبب کاهش ارزش ویژه می شود**
۱- سود؛	۱- زیان، پرداخت سود و برداشت؛
۲-افزای سرمایه یا فروش سهام؛	۲- تقلیل سرمایه یا سهام؛
۳-بستانکار کردن سود سنواتی برای تصحیح اشتباه گذشته؛	۳- بدهکار کردن سود سنواتی برای تصحیح اشتباه گذشته؛
۴-ارزیابی دارایی به بیش از ارزش دفتری؛	۴- خارج کردن و بستن حساب یکی از اقلام دارایی؛
۵- واریز بدهی به کمتر از مبلغ اسمی؛	

معاملات زیر هیچ گونه اثری در ارزش ویژه ندارند:

۱- اخذ یا واریز هر نوع وام (مگر با صرف یا کسر) سبب افزایش یا کاهش ارزش ویژه نمی‌شود.

۲- اعلام سود سهمی در جمع ارزش ویژه، تغییری ایجاد نمی‌کند فقط در داخل این سرفصل از سود می‌کاهد و بر سرمایه می‌افزاید.

۳- خرید یافروش اقلام دارایی به نقد و یا در ازای افزایش یا کاهش بدهی ارزش ویژه اثر ندارد مگر به اندازه‌ی سود یا زیان حاصل از معامله در مقام مقایسه به ارزش دفتری مورد معامله.

نسبت‌های سرمایه‌گذاری در ارزش ویژه

نسبت دارایی ثابت به ارزش ویژه

نسبت دارایی ثابت به ارزش ویژه = دارایی ثابت بر ارزش ویژهاین نسبت نشان می‌دهد چه مقدار از ارزش ویژه به مصرف دارایی ثابت رسیده و به بیان دیگر چه مقدار از سرمایه‌گذاری صاحبان سهام از گردش عملیات جاری واحد تجاری خارج شده است.

نسبت کل بدهی

نسبت کل بدهی= کل بدهی بر ارزش ویژهاین نسبت وضع طلبکاران را در مقابل صاحبان سهام نشان می‌دهد هر یک که هر تا چه اندازه در واحد تجاری سرمایه‌گذاری کرده‌اند. نسبت‌های اهرم مالی بر حجم کلی بدهی‌های شرکت تأکید دارند و توان شرکت را برای انجام دادن تعهدات کوتاه‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد.

نسبت بدهی جاری به ارزش ویژه

نسبت بدهی جاری به ارزش ویژه = بدهی جاری بر ارزش ویژه

این نسبت، به وضع افزایش مستمر نسبت ایجاب می‌کند که در نحوه‌ی ترکیب سرمایه‌گذاری تجدید نظر گردد این نسبت وضع طلبکاران را در مقابل صاحبان سهام نشان می‌دهد که هر یک تا چه اندازه در واحد تجاری سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

نسبت بدهی بلند مدت

نسبت بدهی بلند مدت = بدهی بلند مدت بر ارزش ویژه این نسبت وضع طلب کاران را در مقابل صاحبان سهام نشان می‌دهد که هر یک تا چه اندازه در واحد تجاری سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

نسبت مالکانه

نسبت مالکانه= ارزش ویژه بر کل دارایی حقوق صاحبان سهام این نسبت نشان می‌دهد که به طور کلی چه مقدار از دارایی‌ها به صاحبان سهام تعلق دارد.

نسبت پوشش بدهی

نسبت پوشش بدهی = دارایی ثابت بر بدهی بلند مدتدر گذشته که بیشتر دارایی ثابت را ملاک اعتبار وثیقه و موجب واریز بدهی بلند مدت می دانستند این نسبت اهمیت زیادتری داشت.

نسبت پوشش بهره

نسبت پوشش بهره (دفعات واریز هزینه‌ی مالی) = (سود خالص + هزینه‌ی بهره + مالیات) بر هزینه بهره توان پرداخت واحد تجاری را در باز پرداخت بهره‌ی وام نشان می‌دهد.

نسبت بار مالی وام

نسبت بار مالی وام = (سود خالص + هزینه‌ی بهره + مالیات) تقسیم بر (هزینه‌ی بهره + قسط اصل دوم بر نرخ مالیات – ۱) توان واحد تجاری را در باز پرداخت وام نشان می‌دهد.

سود، رویکردها و مفاهیم آن

سود از جمله برترین شاخص‌های اندازه‌گیری فعالیت‌های یک واحد اقتصادی است. دانشمندان و پژوهشگران رویکردهای متفاوت آن را در چارچوب یافته‌های علمی تشریح کرده، قوت و ضعف برداشت‌ها را سنجیده و با تلاش، به دقت و توانایی‌های آن افزوده‌اند. گاهی چنین استدلال می‌شود که سود شرکت، آنگونه که حسابداران محاسبه می‌کنند، نمی‌تواند عامل تعیین‌کننده‌ی ارزش آن شرکت باشد. همانگونه که می‌دانیم با تغییر شیوه محاسبه‌ی موجودی کالا، استهلاک و ثبت درآمد، به راحتی می‌توان میزان سود شرکت را تغییر داد. بنابراین مدیران می‌توانند از سود حسابداری برای گمراه کردن بازار استفاده کنند. حال این پرسش مطرح می‌شود که با توجه به این که سود شرکت به وسیله‌ی حسابداران قابل دست کاری است و مقدار آن به میل و خواسته‌ی مدیران شرکت تغییر می‌یابد آیا سود شرکت می‌تواند ارزش اقتصادی داشته باشد؟

سرمایه‌گذاران، برای سود حسابداری به عنوان ابزار پیش‌بینی جایگاه خاصی درنظر دارند. بهای جاری هر واحد تجاری با جریان سود مورد انتظار پیوند خورده است و سرمایه‌گذار معمولاً برمبنای انتظاراتش از سود آتی، نسبت به نگهداری یا فروش سهام تصمیم می‌گیرد.

سود حسابداری به علت انعکاس وقایعی که باعث تغییر باورها درباره‌ی توانایی پرداخت آتی سود سهام می‌شود، جزو اطلاعات مربوط است. پیش‌بینی سود قسمتی از یک فرایند تحلیلی وسیع است که در آن توجه نهایی به پیش‌بینی و ارزیابی جریانات سود نقدی آتی می‌باشد. سودها یک منبع اطلاعاتی مهم درباره‌ی توانایی آتی پرداخت سود می‌باشند. در تحقیقات انجام شده، محققان دریافتند که نوسانات قیمت سهام، ارتباط نزدیکی با تغییرات سود دارد. شواهد تجربی نشان می‌دهد که اطلاعات در مورد چشم‌انداز سود آتی شرکت، برای سرمایه‌گذاران از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. مطالعات نشان می‌دهد یکی از منابع مهم و معتبر اطلاعاتی درباره سود آتی، پیش‌بینی‌هایی است که توسط مقامات رسمی شرکت‌ها ارائه می‌شود.

تفاوت اصلی بین مفهوم سود عملیاتی جاری و سود جامع، در هدف از پیش تعیین شده برای گزارش سود خالص می‌باشد. سود خالص حاصل از عملیات جاری، بر عملکرد جاری و کارایی شرکت و استفاده از این ارقام برای پیش‌بینی کردن عملکرد آتی و قدرت سوددهی تأکید می‌کند، در حالی که طرفداران مفهوم سود جامع، ادعا می‌نمایند که کارایی عملیاتی و پیش‌بینی عملکرد آتی وقتی ممکن است که براساس تجربه تاریخی کامل شرکت در طی چند سال باشد. افزودن سود به عنوان متغیر توضیحی به مدل

پیش‌بینی جریان نقدی، باعث می‌شود به پیش‌بینی‌های بهتری دست یابیم. بنابراین سود برای پیش‌بینی جریان نقدی دارای محتوای اطلاعاتی اضافی است.

سود حسابداری یکی از اقلام مهم صورت‌های مالی است که استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی آن را به عنوان مبنایی برای اتخاذ تصمیمات اقتصادی به کار می‌برند. پیش‌بینی سود به وسیله مدیریت، از مهمترین منابع اطلاعاتی سرمایه‌گذاران و سایر اشخاص به شمار می‌رود، زیرا در بازارهای سرمایه، یکی از عمده‌ترین راههای دستیابی بسیاری از سرمایه‌گذاران به اطلاعات شرکت‌ها، اعلامیه‌ها و اطلاعیه‌هایی است که از جانب شرکت‌ها در رابطه با اعلام سود پیش‌بینی شده هر سهم منتشر می‌شود. اگر پیش‌بینی‌های سود به وسیله مدیریت از دقت لازم برخوردار باشد می‌تواند به بهبود فرآیند تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان از گزارش‌های حسابداری منجر گردد.

مفاهیم سود

دیدگاه ساختاری: بررسی سود از مجرای قوانین و مقررات؛

دیدگاه تفسیری: بررسی سود از مجرای رابطه‌ای که این عدد با واقعیت‌های اقتصادی دارد؛

دیدگاه رفتاری: بررسی سود باتوجه به روشی که سرمایه‌گذاران آن را به کار می‌برند؛

استفاده از چند مفهوم مناسب در گزارشگری سود:

الف) موارد استفاده متعدد از سود خالص؛

ب) تنوع نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان؛

اهداف گزارشگری سود

هدف اصلی گزارش مالی :

الف) تأمین و ارائه‌ی اطلاعات مفید برای کسانی که بیشترین علاقه را به گزارش مالی دارند؛

ب) اهداف خاص گزارشگری سود :

پ) ایجاد تمایز بین سرمایه‌گذاری و سود (منابع و جریان‌ها)؛

ت) معیاری برای اندازه‌گیری کارآیی مدیریت؛

ج) پیش‌بینی آینده‌ی واحد انتفاعی و توزیع آتی سود سهام؛

معیاربرای اندازه‌گیری دستاوردها و همچنین نشانه‌ای از تصمیمات آتی مدیریت؛

* سایر هدف‌ها: سود به عنوان مبنای تشخیص مالیات، بررسی قیمت محصولات و ارزیابی تخصیص منابع

مفهوم سود از دیدگاه ساختاری (قواعد و تعاریف)

حسابداران، سود حسابداری را معیاری برای تفسیر رویدادهای دنیای واقعی می‌دانند و بر تأثیر آن بر رفتار استفاده‌کنندگان تأکید می‌کنند اما معمولاً اصول و قواعد حسابداری را بر مفروضات و مفاهیمی بنا می‌کنند که ممکن است با پدیده‌های دنیای واقعی یا با آثار رفتاری مرتبط نباشند. مانند مفاهیمی نظیر تحقق درآمد، تطابق هزینه‌ها با درآمد، حسابداری تعهدی و تخصیص بهای تمام شده که آنها را به تنهایی می‌توان براساس قواعد دقیق تعریف کرد.

رویکرد معاملاتی در اندازه‌گیری سود

این رویکرد کم و بیش رویکرد سنتی در حسابداری محسوب می‌شود. در این رویکرد، تغییرات ارزشیابی دارایی‌ها و بدهی‌ها تنها در صورتی که منتج از معاملات، عملیات و سایر رویدادهای مالی باشد ثبت می‌گردد. اصطلاح معاملات، عملیات و رویدادهای مالی نیز به معانی گسترده تعریف می‌شود تا معاملات و عملیات خارجی و همچنین رویدادهای داخلی را در بر گیرد. معاملات و عملیات خارجی ناشی از دادوستد با اشخاص خارج از واحد انتفاعی و نقل و انتقال دارایی‌ها و بدهی‌ها میان آنان است. اما رویدادهای داخلی ناشی از استفاده یا تبدیل دارایی‌ها در داخل واحد انتفاعی می‌باشد. چنانچه تغییر ارزش دارایی‌ها و بدهی‌ها به دلیل تغییرات ارزشیابی بازار یا تنها تغییر انتظارات واقع شده باشد، در فرآیند اندازه‌گیری حسابداری لحاظ نمی‌گردد.

مزایای عمده‌ی رویکرد معاملاتی

۱- قابلیت تفکیک سود به روش‌های مختلف مانند تفکیک بر حسب محصولات یا مشتریان؛

۲- گزارش جداگانه‌ی سود حاصل از منابع مختلف مانند سود عملیاتی یا سودی که از عملیات و سبب‌های خارجی به دست می‌آید؛

۳- به دست آمدن مبنایی برای تعیین نوع و مقدار دارایی‌ها و بدهی‌های موجود در آخر دوره؛

۴- امکان تهیه صورت‌های مالی مختلف، که ضمن همبستگی و پیوستگی با یکدیگر، موجب درک بهتر اطلاعات نیز می‌شود.

رویکرد فعالیت در اندازه‌گیری سود

تفاوت رویکرد فعالیت در اندازه‌گیری سود با رویکرد معاملاتی این است که در این رویکرد، کانون توجه شرح فعالیت‌های واحد انتفاعی است در حالی که در رویکرد معاملاتی، گزارش معاملات و رویدادها مدنظر است. به بیان دیگر، براساس رویکرد فعالیت، در خلال برنامه‌ریزی، خرید، فرآیند فروش و فرآیند وصول مطالبات ثبت می‌گردد. به‌کارگیری این رویکرد در واقع، بسط و توسعه‌ی رویکرد معاملاتی است زیرا معاملات و رویدادها، به عنوان مبنایی برای اندازه‌گیری، نقطه‌ی شروع محسوب می‌شود. هر دو رویکرد از لحاظ ناتوانی در انعکاس واقعیت‌ها، در اندازه‌گیری سود، مشابه یکدیگرند، زیرا، بر ارتباطات ساختاری و مفاهیمی اتکا دارند، که همتایی در دنیای واقعی ندارند.

سود با وقوع فعالیت‌ها یا رویدادهای مشخصی ایجاد می‌گردد، نه صرفاً به عنوان نتیجه‌ای از یک معامله‌ی معین،

- مثلاً: سود فعالیت، در خلال برنامه‌ریزی، خرید، تولید، فرایندهای فروش و فرایند وصول مطالبات ثبت می‌گردد.
- به عبارتی: کانون توجه این رویکرد، فعالیت‌های واحد انتفاعی است.
- به‌کارگیری این رویکرد در واقع بسط و توسعه‌یش رویکرد معاملاتی است.

مزایای رویکرد فعالیت

۱. اندازه‌گیری مفاهیم مختلف سود را برای مقاصد متنوع امکان‌پذیر می‌سازد. مثلاً، سود ناشی از تولید و فروش کالادر مقایسه با سود حاصل از خرید و فروش اوراق بهادار؛

۲. کارآیی مدیریت را بهتر می‌توان ارزیابی کرد. زیرا، برخی از عملیات یا فعالیت‌ها، کنترل کم‌تر یا بیشتری را طلب می‌کند؛

۳. پیش‌بینی‌های بهتر: زیرا، الگوی رفتاری فعالیت‌های مختلف با یکدیگر تفاوت دارند؛

۴. و در نهایت می‌توان گفت: هر دو رویکرد، از لحاظ ناتوانی در انعکاس واقعیت‌ها در اندازه‌گیری سود مشابه یکدیگرند. زیرا، بر ارتباطات ساختاری و مفاهیمی اتکا دارند که همتایی در دنیای واقعی ندارند.

مفاهیم سود از دیدگاه تفسیری (در سطح معانی)

حسابداران در تعریف سود بر دو مفهوم اقتصادی اتکا می‌کنند. مفهوم اول تغییر در رفاه (ثروت) و مفهوم دوم یعنی حداکثر کردن سود در شرایط معین ساختار بازار، تقاضا برای محصول و اقلام، بهای تمام شده‌ی ورودی می‌باشد.

- × این دیدگاه ارتباط سود با واقعیت‌های اقتصادی را بررسی می‌کند.
- × حسابداران در تعریف سود بر دو مفهوم اقتصادی اتکا می‌کنند:

مفهوم اول: تغییر در رفاه (ثروت)؛

مفهوم دوم: حداکثر کردن سود تحت شرایط معین ساختار بازار، تقاضا برای محصول، و اقلام بهای تمام شده ورودی‌ها؛

سود به عنوان معیار سنجش کارایی: کارآیی، معرف توان نسبی واحد انتفاعی در به دست آوردن حداکثر محصول از مصرف مقدار معینی از منابع و یا تحصیل مقدار معینی محصول از مصرف حداقل منابع و یا ترکیب بهینه‌ی منابع در قبال تقاضا و قیمت معین برای محصولات به نحوی است که موجب تحصیل حداکثر بازده برای مالکان شود.

مفهوم ارزش افزوده‌ی سود

ارزش افزوده عبارتست از ارزش اضافه شده به فعالیت‌های قبلی (ورودی‌ها)، یا ارزش نهایی تولید پس از کسر ارزش کالاها و خدمات واسطه‌ای (ورودی‌ها). به عبارت دیگر ارزش ایجاد شده در آن مرحله از تولید تلقی می‌شود که از طریق کار با وسایل مختلف به وجود می‌آید. (۱) مفهوم ارزش افزوده را در سال ۱۷۹۰ آدام اسمیت مطرح کرده است که روشی برای محاسبه‌ی تولید ناخالص ملی است. در حسابداری نیز صورتی به نام صورت ارزش افزوده، تهیه می شود.

ارزش افزوده از دیدگاه حسابداری

در حسابداری این مفهوم را در سال ۱۹۷۵ کمیته‌ی تدوین استانداردهای حسابداری انگلستان بیان کرده است. این کمیته پیشنهاد نمود که شرکت‌ها، نحوه‌ی ایجاد ارزش افزوده و توزیع آن را به شکل صورت حسابی جداگانه ارائه دهند، این صورت حساب به صورت ارزش افزوده (vasمعروف است.) در ابتدا اشتیاق به این صورت حساب در انگلستان زیاد بود ولی در سال ۱۹۷۹تعداد شرکت‌های ارائه‌دهنده‌ی این صورتحساب به شدت کاهش یافت. به رغم آنکه صورت ارزش افزوده در حسابداری از رسمیت و اعتبار جهانی برخوردار است، هنوز در هیچ کشوری برای محاسبه‌ی ارزش افزوده، استانداردی که مطابق با اهداف حسابداری مالی و حسابداری مدیریت باشد، تهیه نگردیده است. در کشور ما شرکت‌های بزرگ مانند ایران خودرو و سایپا، محاسبه‌ی ارزش افزوده را در قالب گزارش فعالیت هیأت مدیره به طور سالانه ارائه می‌دهند.

سود ناشی از ارزش افزوده

از منظر وسیع‌تری می‌توان گفت که واحد تجاری، مدعیان و گروه‌های ذی‌حق و ذی‌نفعی دارد که نه تنها شامل مالکان و سرمایه‌گذاران است بلکه کارکنان و مالکان اموال استیجاری را نیز در برمی‌گیرد. این دیدگاه با مفهوم ارزش افزوده‌ی سود مورد اشاره قرارگرفته است. در اصطلاحات اقتصادی ارزش افزوده عبارت است از مابه‌التفاوت قیمت بازار محصولات انتفاعی و قیمت کالاها و خدماتی که از طریق انتقال از اشخاص یا سایر واحدهای انتفاعی تحصیل شده است مفهوم ارزش افزوده زمانی بیشترین

معنا را خواهد داشت که در مورد شرکت‌های بسیار بزرگ که بر زندگی هزاران نفر تأثیر می‌گذارند واثرات فراتر از منافع مالکان است، به‌کارگرفته شود.

سود ناشی از ارزش افزوده شامل اقلام زیر است: دستمزد، اجاره، بهره، مالیات، سود پرداختی به سهامداران، سود تقسیم نشده در نتیجه سود ارزش افزوده فقط به مالکان شرکت تعلق نمی‌گیرد بلکه به همه دریافت‌کنندگان یا مدعیان ارزش افزوده شرکت تعلق می‌گیرد.

مثال

کارخانه‌ای چرخ‌های نقاله و وسائلی می سازد که در حمل و توزیع کالا مورد استفاده قرار می‌گیرد. کارخانه مواد اولیه را تهیه و تبدیل به این وسائل حمل و نقل می‌کند. وقتی دفعال گردش کالا را محاسبه می‌کنیم رقمی در حدود ۱۴ به دست می‌آید که مفهوم آن، این است که در مدت یکسال چهارده بار انبار کارخانه پر و خالی می‌شود. این رقم با طول مدت لازم برای تولید و فروش به هیچ وجه تطبیق نمی‌کند. بررسی بیشتر نشان می‌دهد که در حساب موجودی جنسی فقط مواد اولیه و محصول در جریان ساخت ثبت شده و کالای ساخته در دارایی ثابت مؤسسه با ماشین‌آلات و سایر وسایل تولید یک جا منظور گردیده است. پی جویی علت این طرز عمل به این نتیجه می‌رسد که درآمد عمده شرکت از کاربرد وسایلی که خود تولید می‌کند به دست می‌آید یعنی محصول تولید شده وسیله‌ی کار خود شرکت است و از کاربرد و استفاده از این وسایل، درآمد تحصیل می‌کند. از این رو بعضی تحلیلگران، قبل از تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی به مطالعه‌ی طرز کار واحد تجاری مورد بررسی می‌پردازند که به تأثیر نحوه‌ی عمل شرکت بر حساب‌ها اطلاع پیدا کنند.

از روی اطلاعاتی که داده شده می خواهیم روند فعالیت سه سال گذشته و وضع مالی سال آخر را تجزیه و تحلیل کنیم.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

شرکت سهامی الوند

حساب‌هایی از ترازنامه و سود و زیان

(ارقام به هزار ریال)

	سال ۱۳×۳	سال ۱۳×۲	سال ۱۳×۱
موجودی نقد	۳۰/۰۰۰	۳۰/۰۰۰	۴۲/۰۰۰
مطالبات	۱۶۰/۰۰۰	۱۸۰/۰۰۰	۸۳/۰۰۰
کالا	۲۵۰/۰۰۰	۳۳۵/۰۰۰	۱۲۵/۰۰۰
دارایی جاری	۴۴۰/۰۰۰	۷۰/۰۰۰	۲۵۰/۰۰۰
اسناد پرداختنی	۱۰۰/۰۰۰	۴۰/۰۰۰	۳۵/۰۰۰
بستانکاران	۵۰/۰۰۰	۳۰/۰۰۰	۴۲/۰۰۰
بدهی مالیاتی	۷۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰	۳/۰۰۰
سایر بدهی‌های جاری	۱۰/۰۰۰	۱۶۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰
بدهی جاری	۲۳۰/۰۰۰	۱۲۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰
دارایی ثابت	۲۰۰/۰۰۰	۱۵/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰
سایر دارایی ها	۲۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰	۱۰/۰۰۰
سهام سرمایه	۲۳۰/۰۰۰	۱۱۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰
سود سنواتی	۲/۰۰۰/۰۰۰	۱/۵۰۰/۰۰۰	۶۰/۰۰۰
فروش خالص	۱/۴۵۰/۰۰۰	۱/۰۸۰/۰۰۰	۱/۰۰۰/۰۰۰
بهای تمام شده‌ی کالای فروش رفته	۱۲۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰	۷۵۰/۰۰۰
سود خالص	–	–	۱۰/۰۰۰
سود سهام	۲۱۰/۰۰۰	۱۷۵/۰۰۰	–
سرمایه در گردش	۴۳۰/۰۰۰	۳۱۰/۰۰۰	۱۵۰/۰۰۰
ارزش ویژه			۲۶۰/۰۰۰

نکته: شرکت، در بانک‌ها از اعتباری بدون تودیع وثیقه برابر با ۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال برخوردار است و هیچ یک از اقلام دارایی در گرو نمی‌باشد.

	سال ۱۳×۳	سال ۱۳×۲	سال ۱۳×۱
نسبت ها:			
سود فروش	٪۶	٪۳/۳	٪ ۱
سود به ارزش ویژه	٪۲۸	٪ ۱۶/۱	٪ ۳/۸
دوره‌ی گردش کالا (براساس بهای تمام شده)	۶۲ روز	۶۰ روز	۶۰ روز
دوره‌ی وصول مطالبات	۲۹ روز	۳۰ روز	۳۰ روز
نسبت جاری	٪۱۹۱	٪ ۲۰۹	٪ ۲۵۰
نسبت آنی	٪ ۸۲/۶	٪ ۹۶/۹	٪ ۱۲۵
کالا به سرمایه در گردش	٪۱۱۹	٪ ۱۰۳	٪ ۸۳/۳
دارایی ثابت به ارزش ویژه	٪ ۴۶/۵	٪ ۳۸/۷	٪۳۸/۵
بدهی به ارزش ویژه	٪ ۵۳/۵	٪ ۵۱/۶	٪ ۳۸/۵

مرکز آموزش مدیریت دولتی

تجزیه و تحلیل وضع مالی شرکت الوند
روند فروش و سود

روند فروش و سود، مطلوب به نظر می‌رسند. مبلغ ریالی در دو سال به دو برابر افزایش یافته و این رشد با افزایش نسبت سود همراه بوده است. در طی مدت، اجتناب از تقسیم سود موجب افزایش سرمایه در گردش و سبب توسعه وسایل تولید گردیده است.

روند سرمایه در گردش

برای توسعه‌ی دارایی ثابت، مقدار زیادی سرمایه‌گذاری شده است ولی با وجود این سرمایه در گردش هر سال نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهد. مسلماً نیاز به افزایش سرمایه در گردش به طور واضح دیده می‌شود. زیرا از یک طرف فروش مرتباً افزایش یافته و از سوی دیگر حساب‌های مطالبات و کالا هم در طی مدت تقریباً دو برابر شده‌اند. ولی افزایش دو حساب اخیر زیادتر از حد به نظر نمی‌رسد چه هم با افزایش تناسب دارد و هم دوره‌ی گردش کالا تغییر مختصری نشان می‌دهد که می‌توان آن را تقریباً ثابت تلقی کرد. نقدینگی نسبتاً کاهش پیدا کرده و به اخذ وام کوتاه‌مدت از بانک مبادرت شده است. به احتمال زیاد برای پرداخت بدهی سنگین مالیاتی می‌باید به استقراض یا صدور سفته و یا غیر آن توسل جست. شرکت از اعتباری بانکی برابر با ۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال برخوردار است که کافی به نظر می‌رسد. مهم این است که افزایش فروش در طول مدت، شرکت را از لحاظ پول نقد، دچار تنگ‌دستی نکرده است. حساب بستانکاران کوچک باقی مانده است و این خود حکایت می‌کند که شرکت در ایفای به تعهدات و پرداخت دیون، وضعی مطلوب داشته است.

روند وضع مالی

گرچه نقدینگی در آخرین سال، نسبتاً نقصان نشان می‌دهد و میزان بدهی نسبت به سه سال قبل تا حدی زیادتر شده است ولی روی هم رفته وضع مالی رضایت بخش به نظر می‌رسد. سرمایه‌گذاری در دارایی ثابت به دو برابر افزایش یافته ولی این افزایش باتوجه به حجم فروش و همچنین نسبت به ارزش ویژه، متناسب جلوه می‌کند. سنگین‌تر شدن بار مالی شرکت وخیم به نظر نمی‌رسد زیرا در دو سال پی در پی فروش و سود افزایش قابل توجهی داشته‌اند. در پایان سال آخر، بستانکاران کوتاه مدت از تأمین خوبی برخوردار بوده‌اند چه وضع موجودی نقدی توأم با فعالیت در وصول مطالبات پوششی مطلوب برای واریز بدهی فراهم آورده است. جمع بدهی نسبت به ارزش ویژه، سنگین به نظر نمی‌رسد و هیچ کدام از اقلام دارایی در وثیقه نیست. افزایش سرمایه‌گذاری در دارایی ثابت بدون تعهدی از لحاظ گرو گذاشتن اقلامی از دارایی و همچنین بدون توسل به استقراض و ایجاد بدهی بلندمدت امکان‌پذیر شده است.

اگر وضع فروش و سود در آینده به همین شکل باقی بماند شرکت می‌تواند رونق مالی بهتری پیدا کند به خصوص اگر خط مشی فعلی شرکت مبنی‌بر استفاده از سود برای توسعه‌ی داخلی مؤسسه و اجتناب از پرداخت سود سهام ادامه یابد. از دیدگاه دیگر حجم فروش باید خیلی نقصان پیدا کند تا موجب بروز زیان گردد و تازه قبل از آن هم بعضی هزینه‌ها کاهش پیدا می‌کنند و طبعاً این زیان دیرتر تحقق می‌یابد. موجودی کالا و حساب مطالبات وضع رضایت‌بخشی دارند و کاهش فروش هم شرکت را به توقف نمی‌کشاند زیرا نقد شدن این اقلام دارای (مطالبات و کالا) سبب افزایش نقدینگی می‌شود که خود می‌تواند موجبات واریز و کاستن از میزان بدهی را فراهم کند.

تعیین روند عملیات وقتی سود و زیان در دست نباشد: فعالیت‌های واحد تجاری در زمینه‌ی تولید خرید و فروش را عملیات آن واحد می‌نامند. و روند عملیات حکایت از جهتی می‌کند که فعالیت‌های فوق در آن مسیر قرار دارد. معمولاً از مقایسه‌ی

صورت سود و زیان چند سال متوالی روند عملیات شرکت به آسانی به دست می‌آید. ولی وقتی صورت سود و زیان در دست نباشد همیشه نمی‌توان روند عملیات را به طور قطعی تعیین کرد. اما در عین حال مقایسه و تجزیه و تحلیل تغییرات حاصل در ارزش ویژه به خصوص تغییرات سود و سرمایه و میزان مالیات بر درآمد روند عملیات واحد تجاری را با دقتی نسبی نشان می‌دهد. اگر سرمایه سال به سال ثابت مانده باشد توجه، معطوف به تجزیه و تحلیل سود می‌شود. اما اگر سهام سرمایه افزایش یافته باشد ممکن است افزایش ناشی از سود سهمی باشد که با بررسی میزان مالیات بر درآمد می‌توانید آن را تأیید کنید زیرا از مالیات پرداخت شده با قابل پرداخت معمولاً می‌توان به رقم سود که مبنای محاسبه آن بوده است پی برد.

وقتی حساب سرمایه در نتیجه‌ی فروش سهام جدید و یا کاهش سرمایه تغییر یافته باشد معمولاً اطلاعاتی از کم و کیف آنها ضرورت پیدا می‌کند، تا بتوان روند عملیات را تعیین کرد. مهم این است که تغییرات ناشی از افزایش یا کاهش سرمایه با تغییرات حاصل از فعالیت تجاری و سود و زیان آن از یکدیگر متمایز و تفکیک شوند .این نتیجه با مقایسه‌ی حساب‌های سرمایه و سود سنواتی و ذخایر دو یا چند سال متوالی به دست می‌آید.

خلاصه فصل

از آنجا که تجزیه و تحلیل باید از نظمی منطقی برخوردار باشد تا استنتاج امکان پذیر شود، اتخاذ روشی که مراحل آن مرتب و مرتبط تنظیم شده باشد، از اشتباه، ابهام و تضییع وقت می‌کاهد و توضیح مطالب را (به خصوص وقتی هدف خلاصه کردن و نتیجه‌گیری باشد) آسان می‌کند و مانع نادیده ماندن نکته یا نکاتی ضروری می‌شود. برای این که بدانیم مؤسسه‌ای به کدام جهت صدق دارد، با چه سرعتی به پیش می‌رود و این که برای رسیدن به مقصد آیا سوخت مالی کافی در اختیار دارد یا نه، روش زیر و به ترتیبی که تنظیم گردیده است توصیه می‌شود:

۱- الف) نخست از صورت سود و زیان مبلغ سود سالانه و سود سهام پرداختی را تعیین و سپس از ترازنامه، تغییرات حاصل در مقدار سرمایه و مغایرات مربوط به اصلاح حساب سود سنواتی (سود سال‌های گذشته) را به دست آورید. سود سالانه منهای سود سهام پرداخت شده به علاوه فروش سهام جدید منهای کاهش سرمایه به علاوه یا منهای اصلاحات مربوط به سود سال‌های گذشته مساوی است با افزایش حاصل در ارزش ویژه.

ب) آنگاه با مطالعه‌ی صورت سود و زیان چند سال گذشته روند سود را تعیین و در صورت امکان آن را با مؤسسات و صنایع مشابه بسنجید. روند سود، افزایش، کاهش و یا یکنواخت ماندن آن را طی چند سال نشان می‌دهد.

ج) اگر شرکتی در سال معینی زیان داشته باشد باز، به همین طریق عمل نمایید منتها: زیان به علاوه سود سهام (اگر تصادفاً پرداخت شده باشد) به اضافه کاهش سرمایه منهای فروش سهام جدید به علاوه یا منهای اصلاح حساب سود سنواتی، نتیجتاً میزان کاهش حاصل در ارزش ویژه را به دست می‌دهد.

د) اگر صورت سود و زیان موجود نباشد می‌توان از ترازنامه تغییرات حاصل در سود، ذخایر و سرمایه و بدهی‌های مالیاتی را مطالعه و اجمالاً نتایجی به دست آورد.

۲- در این مرحله تعیین کنید از افزایش یا کاهش ارزش ویژه، کدام قسمت ترازنامه منتفع شده یا صدمه دیده است. به بیان دیگر معین نمایید افزایش یا کاهش مذکور در کجا اثر گذاشته است:

الف) چه مبلغی از افزایش یا کاهش در سرمایه در گردش منعکس است؟

ب) در دارایی ثابت چه مبلغ؟

ج) در استرداد بدهی‌های بلند مدت چه مبلغ به کار رفته و از افزایش آن ها چه مبلغ به دست آمده است؟

۳- تعیین کنید که آیا تغییرات مذکور در بالا، سبب تقویت یا تضعیف وضع مالی مؤسسه شده‌اند:

الف) سرعت گردش سرمایه‌ی جاری چگونه بوده است؟

ب) دفعات گردش کالا چه مقدار بوده است؟

ج) دوره‌ی وصول مطالبات را تعیین کنید.

د) رابطه‌ی کالا را با سرمایه در گردش به دست آورید.

هـ) رابطه و نسبت بدهی را به ارزش ویژه و سرمایه در گردش تعیین نمایید.

و) دارایی ثابت را با ارزش ویژه مقایسه کنید.

مسلماً تعیین روند نسبت‌های فوق به مراتب اهمیت بیشتری خواهد داشت و وضع مالی را بهتر نشان می‌دهد.

۴- علت تغییرات نامطلوب مهم را بررسی کنید:

الف) هرگاه روند فروش نامطلوب و به خصوص اگر با مؤسسات مشابه تطبیق نمی کند. چرا؟

ب) در موردی که مؤسسه، زیان داشته است تعیین کنید آیا زیان، ناشی از فروش، تولید و یا نوع کالاست؟

ج) اگر موجودی کالا به نسبت فروش سنگین به نظر می رسد، چرا؟

د) آیا در وصول مطالبات کندی بروز کرده است؟ چرا؟

هـ) چرا افزایش سرمایه گذاری در دارایی ثابت، موجب افزایش فروش و سود نگردیده است؟

حدود رسیدگی در بررسی موارد بالا به میزان زیان و وخامت وضع و خطرات احتمالی بستگی دارد.

۵- وقتی علت تغییرات نامطلوب مهم را مشخص کردید بررسی نمایید در جهت رفع مشکل چه کاری انجام گرفته است؟ توجه کنید سوالی که آشکارا نشان دهد گوینده، مسأله‌ای را خوب فهمیده و درک کرده است غالباً منجر به پاسخی قانع‌کننده می‌شود. چه بسا سؤالی به مورد، از بی‌خبری و ناشایستگی مدیران پرده بردارد.

۶- میزان سود و زیان را در خصوص با کفایت و یا نقصان سرمایه در گردش بررسی و اقداماتی را که مؤسسه در جهت چاره مشکل (در صورت وجود) انجام داده تعیین نمایید.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

سؤال‌های تشریحی

۱ – ترازنامه و صورت سود و زیان شرکت آریا موجود است و همچنین اطلاعات زیر نیز در مورد شرکت دردست می‌باشد:

هزینه‌های عملیاتی= فروش *	٪۲۵
نسبت گردش دارایی های ثابت=	۲
نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام=	۰/۶
میزان بازده حقوق صاحبان سهام=	٪۲۴

ترازنامه‌ی آخر سال مالی ۱۳۹۲

دارایی‌ها	
دارایی جاری	۲۰۰
ماشین‌آلات	؟
بدهی‌ها	
جاری	۱۰۰
بلندمدت	؟
حقوق صاحبان سهام	؟

صورت سود و زیان برای سال منتهی به ۱۳۹۲/۱۲/۲۹

فروش	؟
بهای تمام شده‌ی کالای فروخته شده	۷۰۰
سود ناخالص فروش	؟
هزینه‌های عملیاتی	؟
سود عملیاتی	۲۰۰
مالیات‌ها	؟
سود خالص	؟

با استفاده از اطلاعات فوق نسبت‌های زیر را محاسبه کنید:

۱) نسبت جاری، ۲) حاشیه‌ی سود عملیاتی، ۳) حاشیه‌ی سود فروش

۲- در بررسی وضع مالی مؤسسه‌ای می‌بینید روند فروش در سه سال گذشته افزایش نشان می‌دهد ولی با وجود این، سود هر سال کاهش داشته است. مدیر مؤسسه می‌گوید علت آن است که سه سال پیش در ماشین‌آلات تولیدی سرمایه‌گذاری جدید شده و هزینه‌ی استهلاک، موجب کاهش گردیده است. آیا این توضیح را قانع کننده می‌دانید؟ استدلال کنید. اگر بررسی صورت‌های مالی شرکتی نشان دهد که روند تحصیل سود و نسبت‌های آن همه در حد خوب و رضایت بخش هستند ولی در عین حال شرکت از لحاظ سرمایه در گردش در مضیقه است، این تضاد چگونه به وجود آمده است و آن را چگونه توضیح می‌دهید؟

۳- فرض کنیم شما در اداره‌ی اعتبارات یکی از بانک‌ها کار می‌کنید و درخواستی برای وامی کوتاه‌مدت نزد شما آمده است. اگر فقط نسبت‌هایی در رابطه با شرکت درخواست‌کننده وام به شرح زیر در اختیار شما باشد آیا تنها به اتکای این نسبت ها با اعطای وام موافقت می‌کنید یا نه؟ چرا؟ توضیح دهید.

	سال ۲×۱۳	سال ۳×۱۳	سال ۴×۱۳	سال ۵×۱۳
نسبت جاری	۲	۲/۲	۲/۵	۳
نسبت آنی	۱	۰/۹	۰/۸۵	۰/۷
دفعات گردش کالا در سال	۸	۷	۶	۵
گردش مطالبات در سال	۷	۶	۵	۴

۴- گردش کالا در شرکتی برای سال‌های ۲×۱۳ و ۳×۱۳ و ۴×۱۳ رو به کاهش گذاشته است به‌طوری که مدیران شرکت در صدد بر آمدند از خریدهای خود بکاهند. ولی در سال ۵×۱۳ شرکت در قیمت فروش کالا تجدیدنظر نموده آن را افزایش داد و متعاقب آن گردش کالا سرعت گرفته نسبت به سال قبل به طور قابل توجهی بالا رفت. با بالا رفتن سرعت گردش کالا، شرکت از کاهش خریدها انصراف داده همان روش سابق را ادامه می‌دهد.

با اطلاعاتی که در زیر دراختیار شما قرار می‌گیرد اظهارنظر نمایید که آیا تصمیم شرکت مبنی‌بر نگهداری موجودی کالا و خریدها در سطح قبلی صحیح است یا نه؟

	سال ۲×۱۳	سال ۳×۱۳	سال ۴×۱۳	سال ۵×۱۳
			(ارقام به هزار ریال)	
فروش	۲۰۰/۰۰۰	۱۸۰/۰۰۰	۱۶۰/۰۰۰	۱۹۰/۰۰۰
بهای تمام شده‌ی کالای فروخته شده	۱۶۰/۰۰۰	۱۴۴/۰۰۰	۱۲۸/۰۰۰	۱۱۴/۰۰۰
سود ناخالص	۴۰/۰۰۰	۳۶/۰۰۰	۳۲/۰۰۰	۷۶/۰۰۰
متوسط موجودی کالا	۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰

۵- اطلاعات زیر از صورت‌های مالی شرکتی در پایان سال گذشته استخراج شده است:

	ریال
جمع دارایی	۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰
بدهی مالیاتی بابت سال گذشته	۴/۰۰۰/۰۰۰
فروش	۱۲۰/۰۰۰/۰۰۰
هزینه‌های مالی وام‌ها	۱/۰۰۰/۰۰۰
سهام سرمایه‌ی عادی	۴۰/۰۰۰/۰۰۰
سود سهام ممتاز برای سال گذشته	۲/۰۰۰/۰۰۰
سود خالص قبل از مالیات	۱۰/۰۰۰/۰۰۰

از روی اطلاعات داده شده:

۱- بازده ارزش ویژه‌ی سهام داران عادی را محاسبه کنید.

۲- بازده دارایی را محاسبه نمایید.

۳- بازده فروش را محاسبه کنید.

۴- آیا از روی محاسباتی که در بالا انجام داده‌اید می‌توانید نسبت به بازده شرکت به طور کلی اظهارنظر نمایید.

در زیر صورتی از سؤالاتی را که در اخذ تصمیمات مالی در یک واحد تجاری پیش آمده است آورده‌ایم. در ستون دیگر وسیله‌ای را که از آن برای تعیین پاسخ سؤال و اخذ تصمیم می‌توان کمک گرفت نوشته‌ایم. معین کنید برای تعیین پاسخ هر یک از کدام سؤالات وسیله، استفاده می‌کنید؟ شماره‌ی آن را در جلو سؤال (جای تعیین شده) درج نمایید:

محل درج شماره	نوع سؤال	وسیله
۱	می‌خواهید توانایی شرکت را در پرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت تعیین کنید.	نسبت کل بدهی به ارزش ویژه را طی چند سال محاسبه می‌کنید.
۲	می‌خواهید مخاطراتی را که از لحاظ سرمایه‌گذاری در شرکت وجود دارد تعیین نمایید.	نسبت بازده ارزش ویژه را تعیین می‌کنید.
۳	می‌خواهید بدانید آیا مدیران واحد تجاری توانسته‌اند منابع مالی مناسبی تحصیل و از آنها استفاده کنند.	نسبت آنی را طی چند سال به دست می‌آورید.
۴	می‌خواهید چگونگی سودآوری شرکت را معین کنید.	صورت وضعیت مالی شرکت را تهیه می‌کنید.

۷- اقلام زیر از صورت‌های مالی شرکتی تولیدی استخراج شده است:

	سال ۱×۱۳	سال ۲×۱۳	سال ۳×۱۳
			(ارقام به هزار ریال)
موجودی نقدی	۱۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰
مطالبات	۵۰۰/۰۰۰	۴۷۵/۰۰۰	۴۲۵/۰۰۰
کالا	۶۲۵/۰۰۰	۴۵۰/۰۰۰	۴۷۵/۰۰۰
دارایی جاری	۱/۲۲۵/۰۰۰	۱/۰۲۵/۰۰۰	۹۵۰/۰۰۰
دارایی ثابت	۶۵۰/۰۰۰	۶۰۰/۰۰۰	۵۵۰/۰۰۰
سایر دارایی‌ها	۵۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰
جمع دارایی	۱/۹۲۵/۰۰۰	۱/۶۷۵/۰۰۰	۱/۵۵۰/۰۰۰
اسناد پرداختنی به بانک‌ها	۲۰۰/۰۰۰	۱۲۵/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰
بستانکاران	۲۰۰/۰۰۰	۱۷۵/۰۰۰	۱۵۰/۰۰۰
مالیات پرداختنی	۲۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰	۲۵/۰۰۰
قسط جاری وام رهنی	۱۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰
سایر بدهی‌ها	۵۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰	۲۵/۰۰۰
بدهی جاری	۷۵۰/۰۰۰	۵۵۰/۰۰۰	۵۰۰/۰۰۰
بدهی رهنی	۳۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰
سهام سرمایه	۲۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰
سود سنواتی	۶۷۵/۰۰۰	۷۲۵/۰۰۰	۷۵۰/۰۰۰
جمع بدهی و ارزش ویژه	۱/۹۲۵/۰۰۰	۱/۶۷۵/۰۰۰	۱/۵۵۰/۰۰۰
فروش خالص	۵/۰۰۰/۰۰۰	۴/۵۰۰/۰۰۰	۳/۷۵۰/۰۰۰
بهای تمام شده‌ی کالای فروخته شده	۴/۰۰۰/۰۰۰	۳/۷۵۰/۰۰۰	۳/۲۵۰/۰۰۰
سود خالص (پس از مالیات)	۲۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰	۲۵/۰۰۰
سود سهام پرداختنی	۱۰۰/۰۰۰	۵۰/۰۰۰	-

سرمایه در گردش	۴۷۵/۰۰۰	۴۷۵/۰۰۰
بازده فروش	٪ ۴	٪ ۲/۲
بازده ارزش ویژه	٪ ۲۳	٪ ۱۱
دفعات گردش کالا	۶/۴	۸/۳
کالا به سرمایه در گردش	٪ ۱۳۲	٪ ۹۵
دوره‌ی وصول مطالبات	۳۶ روز	۳۸ روز
نسبت جاری	٪ ۱۶۳	٪ ۱۸۶
نسبت آنی	٪ ۸۰	٪ ۱۰۵
بدهی جاری به ارزش ویژه	٪ ۸۶	٪ ۵۹
کل بدهی به ارزش ویژه	٪ ۱۲۰	٪ ۸۱

از روی اطلاعات داده شده:

الف) نسبت‌ها و سایر اطلاعات مربوط به سال آخر (۳×۱۳) را تکمیل کنید.

ب) از روی روندهای اصلی در تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای اظهار نظر نمایید و وضع مالی و اعتباری مؤسسه را ارزیابی کنید:

- نظرات خود را به ترتیبی منطقی منظم نمایید.
- وضع فعلی و آینده‌ی مؤسسه را از دیدگاه:

۱- داشتن اعتبار برای خرید کالا به نسیه و ۲- اعطای وام از طریق بانک تجزیه و تحلیل نمایید. توضیح این که برای اعطای اعتبار و وام وضع شرکت در سه ماه آینده باید مورد بررسی قرار گیرد. فرض کنید بانکی که از آن درخواست وام شده تاکنون تجربه نامطلوبی در خصوص با این شرکت نداشته است.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

۸- صورت‌های مالی شرکت منصف در سه سال گذشته به شرح زیر است:

شرکت منصف
خلاصه صورت‌های سود و زیان سه سال گذشته

	سال ۱×۱۳	سال ۲×۱۳	سال ۳×۱۳
		(ارقام به هزار ریال)	
فروش	۱۷/۰۰۰	۱۹/۰۰۰	۲۲/۰۰۰
بهای تمام شده کالای فروخته شده	۸/۵۰۰	۹/۵۰۰	۱۱/۵۰۰
سود ناخالص	۸/۵۰۰	۹/۵۰۰	۱۰/۵۰۰
هزینه‌های عملیات	۴/۰۰۰	۴/۱۰۰	۴/۰۰۰
سود عملیات	۴/۵۰۰	۵/۴۰۰	۶/۵۰۰
هزینه‌های مالی	۵۰۰	۴۴۰	۲۰۰
سود قبل از مالیات	۴/۰۰۰	۴/۹۶۰	۶/۳۰۰
مالیات	۱/۵۰۰	۱/۶۰۰	۱/۸۰۰
سود خالص	۲/۵۰۰	۳/۳۶۰	۴/۵۰۰

شرکت منصف
خلاصه‌ی ترازنامه‌های سه سال گذشته

	سال ۱×۱۳	سال ۲×۱۳	سال ۳×۱۳
		(ارقام به هزار ریال)	
دارایی‌ها			
دارایی جاری:			
موجودی نقدی	۲۵۰	۴۰۰	۶۰۰
مطالبات	۶/۰۵۰	۶/۵۰۰	۵/۹۰۰
موجودی کالا	۱/۷۰۰	۲/۱۰۰	۲/۵۰۰
جمع دارایی جاری	۸/۰۰۰	۹/۰۰۰	۹/۰۰۰
دارایی ثابت	۳۲/۰۰۰	۳۳/۰۰۰	۳۰/۰۰۰
جمع دارایی‌ها	۴۰/۰۰۰	۴۲/۰۰۰	۲۹/۰۰۰
بدهی‌ها			
بدهی جاری	۲/۵۰۰	۳/۰۰۰	۴/۰۰۰
بدهی بلند مدت	۱۲/۵۰۰	۱۱/۰۰۰	۵/۰۰۰
سرمایه (۱۰/۰۰۰ سهم عادی)	۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰۰
سود سنواتی	۵/۰۰۰	۸/۰۰۰	۱۰/۰۰۰
ارزش ویژه	۲۵/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۳۰/۰۰۰
جمع بدهی و ارزش ویژه	۴۰/۰۰۰	۴۲/۰۰۰	۲۹/۰۰۰

مرکز آموزش مدیریت دولتی

با استفاده از صورت‌های فوق به سؤال‌های زیر پاسخ دهید به این ترتیب که کلمات اضافی را خط بزنید و دور حرفی که در جلو پاسخ صحیح آمده است دایره‌ای بکشید.

۱- در طول سه سال نسبت آنی افزایش یا کاهش داشته یا ثابت مانده است و نسبت مذکور در سال ۳×۱۳ عبارت است از:

الف) ۹ ٪ ب) ۱/۲۵ ج) ۱/۶۳ د) ۲/۳۰

۲-گردش کالا در ظرف سه سال افزایش یا کاهش نشان می‌دهد یا ثابت مانده است و گردش کالا در سال ۲×۱۳ عبارت است از:

الف) ۴ ب) ۲ ج) ۶ د) ۵

۳- نسبت بدهی‌ها به ارزش ویژه در طی سه سال ثابت مانده و یا افزایش و یا کاهش داشته است و این نسبت در سال ۱×۱۳ عبارت است از:

الف) ۳۰ ب) ۶۰ ج) ۵۰ د) ۴۰

۴- طی سه سال بازده ارزش ویژه در شرکت ثابت مانده یا افزایش یا کاهش داشته است و برای سال ۳×۱۳ نسبت آن عبارت است از:

الف) ۱۵ ٪ ب) ۱۰ ٪ ج) ۱۲ ٪ د) ۸ ٪

۵- میزان بازده دارایی طی سه سال ثابت مانده یا افزایش و یا کاهش داشته است و این بازده در سال ۳×۱۳ عبارت است از:

الف) ۱۱/۳ ٪ ب) ۱۲/۱ ٪ ج) ۱۶/۷ ٪ د) ۱۵ ٪

مرکز آموزش مدیریت دولتی

منابع و مآخذ

۱. الدون اس هندریکسن، مایکل اف، ون بردا، **تئوری حسابداری**، علی پارسائیان، جلد ۱،تهران، انتشارات ترمه، ۱۳۹۲.

۲. «استانداردهای حسابداری»، **نحوه گزارش نتایج عملیات**، سازمان حسابرسی، شماره ۴۵.

۳. «استانداردهای حسابداری»، **تغییرات و اصلاح اشتباهات**، سازمان حسابرسی، شماره ۶۵.

۴. نوروش، ایرج و همکاران، **مروری جامع بر حسابداری مالی**، تهران، انتشارات نگاه دانش، ۱۳۸۶.

۵. دستگیر، محسن، **مبانی مدیریت مالی**، جلد دوم، تهران، انتشارات کتابیران، ۱۳۸۸.

۶. شباهنگ، رضا، **تئوری حسابداری**، جلد اول، سازمان حسابرسی، شماره ۱۵۷.

۷. «استانداردهای حسابداری ایران»، **سازمان حسابرسی**، شماره ۱۶۰.

۸. مجتهدزاده، ویدا، مؤمنی، مرضیه، «تأثیر ارائه صورت سود و زیان بر تصمیم‌گیری‌های استفاده کنندگان صورت‌های مالی»، **بررسی‌های حسابرسی**، شماره ۳۱ ، بهار ۱۳۸۲.

۹. ولاشانی، علی، «سود و زیان جامع»، **مجله حسابرسی**، شماره ۴، بهار ۱۳۸۷.

۱۰. رهنمای رودپشتی، فریدون، **مبانی حسابداری مدیریت**، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۷.

۱۱. اسماعیلی، شاهپور، **رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۵.

۱۲. بلوچر، چن، لین، **حسابداری مدیریت با تأکید بر استراتژی**، ترجمه علی پارسائیان، تهران، انتشارات ترمه، ۱۳۹۲.

۱۳. جهانخانی، علی و ظریف‌فرد، احمد، «آیا مدیران و سهامداران از معیارهای مناسبی برای اندازه‌گیری ارزش شرکت استفاده می‌کنند؟»، **مجله‌ی تحقیقات مالی**، شماره ۷ و ۸، ۱۳۷۴.

۱۴. ظریف‌فرد، احمد، **شناسایی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود بنگاه‌های اقتصادی ایران**، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.

۱۵. مجیدی، رضا، **رابطه بین کیفیت سود و هزینه سرمایه**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۵.

۱۶. شیم، شیگل، **حسابداری مدیریت**، ترجمه پرویز بختیاری، تهران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۶.

17- Analysis of Financial Statements, Vol. (1999) K.WTiBbits.

18- **Financial Leverage And Return On Equity**, Business Credit, Vol.2 Gallinger, G.W. 0002, 201.